

Faculteit Rechtsgeleerdheid

**De private militaire sector:
Een kritische analyse betreffende de legitimiteit
en het inzetten van moderne huurlingen**

Scriptie neergelegd tot het behalen
van de graad van Licentiaat in de
Criminologische Wetenschappen
door

Bert Espeel

Academiejaar 2004-2005

Promotor: Prof. Dr. Gert Vermeulen

**Commissarissen: Prof. Dr. Marc Cools
Prof. Dr. Rik Coolsaet**

Woord vooraf

Deze scriptie kwam tot stand in het kader van het behalen van het diploma licentiaat in de criminologische wetenschappen aan de Universiteit van Gent.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor Prof. Dr. Gert Vermeulen bedanken voor zijn advies en raad bij het uitwerken van dit wat ongewone thema. Mijn dank gaat eveneens uit naar het International Peace Information Service (IPIS) en zijn medewerkers te Antwerpen voor het ter beschikking stellen van hun goedgevulde bibliotheek en de informatie die ze wisten te verschaffen.

Verder ook nog een woordje van dank aan Doug Brooks, voorzitter van de International Peace Operations Association (IPOA) en aan Kevin O'Brien, lid van de onafhankelijke denktank RAND Europe en specialist op het gebied van PMF's, voor het uitgebreid en snel beantwoorden van mijn vragen via e-mail.

De laatste personen die ik wil bedanken zijn de mensen uit mijn naaste omgeving. Daarbij denk ik vooral aan mijn vriendin An die een fantastische morele steun was en ook nog de tijd heeft genomen om mijn thesis grondig na te lezen, mijn ouders, zus en broer die voor de nodige afleiding zorgden wanneer dat nodig was en mijn medestudente Iris Verbrigghe voor de steun en de nodige adviezen.

Inhoudstafel

Woord vooraf	i
Inhoudstafel	ii
Lijst van gebruikte afkortingen	vi
Lijst van figuren.....	viii
Inleiding.....	1
Hoofdstuk 1: Historische ontwikkelingen	5
1. Inleiding	5
2. De bloeiperiode.....	5
2.1 De Oude Tijden	5
2.2 De Middeleeuwen.....	6
3. Het ontstaan van de natiestaten: huurlingen in de verdrukking	7
3.1 De Napoleontische tijd.....	7
3.2 Na de Tweede Wereldoorlog	8
4. De revival: huurlingen in een nieuw kleedje	8
4.1 Het einde van de Koude Oorlog.....	8
4.2 De jaren '90 tot nu: de opmars van PMF's in recente conflicten.....	10
4.2.1) Golfoorlog 1990	10
4.2.2) Blauwhelmen en het peacekeeping fiasco	11
4.2.3) Joegoslavië.....	13
4.2.4) Angola	14
4.2.5) Sierra Leone	16
4.2.6) De groei van de industrie in de late jaren '90	19
4.2.7) 11 september 2001: het begin van de strijd tegen de terreur	20
5. Besluit.....	21
Hoofdstuk 2: De private militaire sector	24
1. Inleiding	24
2. Definitie.....	24
3. Kenmerken	26
3.1 Aantal PMF's	26
3.2 Aantal werknemers.....	26
3.3 Loon.....	27

3.4	Recrutering.....	27
3.5	Uitrusting.....	28
3.6	Taken.....	29
4.	Opdeling van de sector.....	29
4.1	Volgens nabijheid op het strijdtoneel ('Top van de speer' analogie).....	30
4.1.1)	Military Provider Firms.....	30
4.1.2)	Military Consulting Firms.....	31
4.1.3)	Military Support Firms.....	32
4.2	Volgens grootte.....	32
5.	Enkele PMF's.....	33
5.1	Executive Outcomes (EO) en Sandline.....	34
5.2	Military Professional Resources Incorporated (MPRI).....	38
5.3	Kellogg Brown & Root (KBR).....	39
6.	Klanten.....	40
6.1	Regeringen.....	40
6.1.1)	Zwakke regeringen.....	41
6.1.2)	Sterke regeringen.....	41
6.2	Gewapende belangengroepen.....	41
6.3	VN en vredesmissies.....	42
6.4	NGO's.....	42
6.5	Multinationals.....	42
7.	Kostprijs.....	43
8.	Privatisering = goedkoper en efficiënter?.....	44
9.	Besluit.....	45
	Hoofdstuk 3: Legaal of illegaal?.....	47
1.	Inleiding.....	47
2.	Nationaal.....	47
2.1	Situatie.....	47
2.1.1)	Verenigde Staten van Amerika.....	47
2.1.2)	Zuid-Afrika.....	48
2.1.3)	Groot-Brittannië.....	49
2.1.4)	Andere landen.....	49
2.2	Problemen bij nationale wetgeving.....	50
2.3	Verbieden of regulariseren?.....	51
3.	Internationaal.....	52
3.1	Situatie.....	52

3.1.1) 1907: Conventie van Den Haag	52
3.1.2) 1970: Verklaring van de principes in de internationale wetgeving betreffende vriendschappelijke relatie en samenwerking tussen staten	52
3.1.3) 1977: Protocol I, toegevoegd aan het Verdrag van Genève (1949).....	53
3.1.4) 1977: Conventie voor de eliminatie van huurlingen in Afrika (OAU)	54
3.1.5) 1989: Internationaal Verdrag tegen het rekruteren, gebruiken, financieren en trainen van huurlingen	56
3.2 Problemen bij internationale wetgeving	57
3.3 Verenigde Naties.....	58
3.4 Zelfregulering en ethische codes.....	59
4. Besluit.....	60
Hoofdstuk 4: Is het inzetten van PMF's een vloek of een zegen?	62
1. Inleiding	62
2. Vragen en bezwaren in verband met PMF's.....	62
2.1 Mag een PMF optreden in de plaats van een staatsleger?	62
2.2 Mag je iemand betalen om te vechten?	63
2.3 Geweld is een monopolie van de staat	63
2.4 Een PMF ondermijnt de stabiliteit van een land	64
2.5 Een PMF bestrijdt de oorzaken niet.....	65
2.6 Wie is verantwoordelijkheid?	65
2.7 Wat als huurlingen veranderen van partij of hun contract niet nakomen?	66
2.8 Wat als 2 PMF's het tegen elkaar opnemen?	66
2.9 Wordt het leger afhankelijk van PMF's?.....	66
3. Vrede en veiligheid	67
3.1 Het probleem.....	67
3.2 Hulporganisaties, NGO's en de VN	67
3.3 Vredestroepen.....	69
4. Besluit.....	71
Hoofdstuk 5: PMF's en criminaliteit, economische exploitatie en belangenvermenging.....	73
1. Inleiding	73
2. Criminaliteit	74
2.1 Wapenhandel en -smokkel	74
2.2 Mensenhandel.....	74
2.3 Diamantsmokkel.....	75

2.4 Internationaal georganiseerde misdaad.....	75
2.5 Terrorisme.....	76
2.6 Schriftvervalsing en fraude.....	76
3. Economische exploitatie.....	78
3.1 Oorlogseconomieën.....	78
3.2 PMF's in conflictgebieden: een vorm van neo-kolonialisme?.....	78
3.3 De overname van PMF's.....	79
4. Belangenvermenging.....	80
5. Besluit.....	81
Conclusie.....	83
Bibliografie.....	i
Bijlagen.....	xi
1. Kaarten.....	xi
Angola Sierra Leone.....	xi
EO's operaties wereldwijd.....	xi
2. De bedrijven van Strategic Resources Corporation (SRC).....	xii
3. Top 30 van de grootste wapenfabrikanten (uitgezonderd China).....	xiii

Lijst van gebruikte afkortingen

CCB	Civil Cooperation Bureau
CIA	Central Intelligence Agency
CNN	Cable News Network
CSC	Computer Sciences Corporation
DCC	Directorate of Covert Collection
DIA	Defense Intelligence Agency
ECOMOG	Economic Community of West African States Ceasefire Monitoring Group
EO	Executive Outcomes
FBI	Federal Bureau of Investigation
FMA	Foreign Military Assistance Act
GSG	Gurkha Security Guards Limited
ICIJ	Center for Public Integrity's International Consortium of Investigative Journalists
IDAS	International Defense and Security
IMF	Internationaal Monetair Fonds
IPOA	International Peace Operations Association
ITAR	State Department under the International Transfer of Arms Regulation
KBR	Kellogg Brown & Root
I.c.	locus citatum, loco citato
MPLA	Movimento Popular para a Libertação de Angola (Popular Movement for the Liberation of Angola)
MPRI	Military Professional Resources Incorporated
NCACC	National Conventional Arms Control Committee
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
OAU	Organization of African Unity
o.c.	opus citatum, opere citato
PMF	Private Militaire Firma
POW	Prisoner of War
RUF	Revolutionary United Front
SADF	South African Defence Force
SAS	Special Air Service
SRC	Strategic Resources Corporation
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola (National Union for the Total Independence of Angola)

UNPROFOR United Nations Protection Force

VN Verenigde Naties

VS Verenigde Staten

Lijst van figuren

Figuur 1: Statistieken over VN vredesoperaties	p.12
Figuur 2: De 'top van de speer' analogie	p.30
Figuur 3: De connecties van EO en Sandline	p.38

Inleiding

Mercenaries of mercs. Fortune's warriors. Soldiers of fortune. Dogs of war. De Engelse taal beschikt over verschillende uitdrukkingen om wat wij als 'huurlingen' kennen te benoemen. De termen op zich illustreren hoe er over dat soort praktijken wordt gedacht. Huurlingen worden beschouwd als uitschot, soldaten van het laagste allooi die hun waarden en normen overboord gooien voor geld. In ieder gewapend conflict spelen ze een rol. En soms is die rol heel bepalend.

Als we het over huurlingen hebben, denken de meesten spontaan aan het Franse Vreemdelingenlegioen en karikaturale figuren als Jean Schramme, Christian Tavernier en Bob Denard, ook wel 'les affreux' genoemd¹. In de periode van de Koude Oorlog speelden ze enkele hoofd- en bijrollen in vooral Afrikaanse conflicten. Ze pleegden staatsgrepen of liquideerden politieke tegenstanders. Erg veel stelden de huurlingenlegers niet voor op militair en tactisch gebied. Het was een samenraapsel van avonturiers op zoek naar macht en rijkdom en strijders met een overeenkomstige ideologie. Hun succes hing vooral af van de zwakte van de tegenstander en de steun die ze van Amerikaanse of Russische zijde kregen. De meeste van hen hebben ondertussen hun pensioengerechtigde leeftijd bereikt, zijn dood of zitten in de cel.

Dit betekent niet dat het huurlingenfenomeen van de aardbodem is verdwenen, integendeel zelfs. Door de oorlog in Irak werd duidelijk dat de term 'huurling' een compleet nieuwe invulling heeft gekregen. Eén op de tien soldaten aan Amerikaanse zijde is namelijk geen soldaat, maar een burger. Alhoewel de term burger niet helemaal de lading dekt: het zijn ex-militairen die in dienst van private bedrijven werken. Deze bedrijven verhuren hun diensten aan wie er voor betaalt. Het zijn moderne huurlingen. Dit gegeven zorgde voor de nodige belangstelling voor een nieuw fenomeen: de private militaire sector of industrie.

De private militaire sector is samengesteld uit private militaire firma's (PMF's). PMF's worden algemeen gedefinieerd als bedrijven die bereid zijn (militaire) diensten te verlenen die normaal ingevuld worden door erkende nationale militaire organisaties.² Of beter gezegd: ze bieden diensten aan die normaal een staatsaangelegenheid zijn. Als we het verderop hebben over de private militaire sector of industrie gaat het dus enkel over dit soort bedrijven, niet over wapenfabrikanten, producenten van militair materieel of misdaadsyndicaten.

¹ SHEARER, D., *Private armies and military intervention*, Oxford, IISS, Adelphi papers no. 316, 1998, 15

² BROOKS, D. en SOLOMON, H., 'Editorial', *Conflict Trends*, juni 2000, 2

De private militaire industrie is wereldwijd één van de snelst groeiende industrieën. De omzet stijgt ieder jaar en wordt nu jaarlijks op honderd miljard dollar gerekend.³ Er zouden ten minste 90 private militaire organisaties actief zijn in 110 landen.⁴ En toch is er zo weinig over bekend. James Davis, een Canadese veteraan en werkzaam in de private militaire industrie, noemt het niet voor niets 'the shadow profession'.⁵ Er wordt in de schaduw geopereerd, zo ver mogelijk van alle publiciteit.

Het dienstenaanbod van de industrie is groot. Door een groeiend aantal conflicten, de dreiging van terreur en de opkomst van nieuwe criminaliteitsfenomenen heeft er zich een grote markt gevormd. Zo staan de bedrijven in voor de bescherming en beveiliging van zowel personen, ertsmijnen, olievelden en pijpleidingen.⁶ Verschillende landen besteden de training en opleiding voor hun troepen en ordemacht aan hen uit.⁷ De VS en Groot-Brittannië laten het onderhoud van gesofisticeerde wapensystemen aan private bedrijven over. In het kader van criminaliteitsbestrijding worden private firma's ingezet tegen drugsproductie, drughandel en piraterij op zee⁸. Dit is maar een greep uit de zaken waar private militaire organisaties mee bezig zijn. De organisaties werken zowel voor overheden als voor private ondernemers. Wie betaalt kan, in theorie althans, van hun diensten gebruikmaken.

De groei van de industrie roept wel vragen op. De sector zelf schuift de voordelen naar voor: goedkoop en efficiënt. En ze nemen klussen aan die niemand wil. Critici stellen echter vragen bij de opkomst van de moderne huurlingen. Sommigen zijn van mening dat private militaire organisaties voor nog meer terreur zorgen en de malaise in derde wereldlanden er alleen maar groter op maken. Ze wijzen op de straffeloosheid en het gebrek aan wetgeving om misbruiken tegen te gaan. Er is belangenvermenging: sommige private organisaties maken deel uit van internationale bedrijven met belangen in de mijnbouw en olie-ontginning. Andere critici wijzen op schandalen en criminele activiteiten zoals wapenhandel, het ondersteunen van drugkartels en het opleiden van terroristen.⁹ Niet zelden worden private militaire organisaties in één adem genoemd met Victor Bout, één van 's werelds meest

³ RONSE, T., 'Kunnen we nee zeggen tegen de geprivatiseerde oorlog?', *De Groene Amsterdammer*, 23 augustus 2003

⁴ VAN NIEKERK, P. (10/28/2002) 'Making a Killing: the Business of War' in Making a Killing: The Business of War [www]. International Consortium of Investigative Journalism: <http://www.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=147> [3/12/2004]

⁵ DAVIS, J. R., *Fortune's Warriors*, Vancouver, Douglas & McIntyre, 2002, 21

⁶ ROMMERS, W., 'De nieuwe 'huurlingen'', *Het Nieuwsblad*, 12 september 2004, p.13

⁷ SCHUITEN, J., 'De nieuwe huurlingen', *Knack*, 2004, nr. 19, 111

⁸ KOKNAR, A.M., 'Terror on the High Seas', *Security Management*, 2004, 6, 75-81

⁹ POLAK, L., 'Leger te huur', *Kijk*, 2004, nr. 10, 34

gezochte wapenhandelaren.¹⁰ Vanuit deze discussie bouwen we de probleemstelling van deze scriptie op.

De vraagstelling is drieledig. De eerste vraag betreft de legaliteit: is de private militaire industrie een legale industrie? Zijn PMF's legaal of illegaal? Hoe zit het met de wetgeving, zowel op nationaal als op internationaal vlak?

Een tweede vraag is ruim: kunnen en mogen PMF's ingezet worden? Daarbij gaat het vooral om de ethische kant. Daarnaast dient ook de vraag gesteld te worden in welke situaties PMF's ingezet kunnen en mogen worden. Kunnen PMF's de rol van blauwhelmen vervullen? Mogen ze samenwerken met humanitaire organisaties?

Een derde vraag gaat over PMF's en criminaliteit. Welke vormen van criminaliteit kunnen door PMF's worden gepleegd? Bestrijden private militaire firma's terreur of veroorzaken ze juist geweld? Is er sprake van belangenvermenging?

Het doel van deze scriptie is een antwoord te geven op bovenstaande vragen en een genuanceerd beeld te schetsen van de private militaire sector. In de literatuur is een genuanceerd beeld moeilijk te vinden. Of je bent voorstander, of je bent tegenstander. Iets er tussenin lijkt niet te bestaan. Het grote probleem is dat veel commentatoren zich pro of contra uitlaten zonder dat ze iets van de sector afweten. Met deze scriptie willen we een vollediger beeld geven dat rekening houdt met de vele factoren die meespelen.

Het eerste hoofdstuk gaat over de historische ontwikkeling op het gebied van de krijgskunst, gezien tegenover de politieke achtergrond. Het is niet de bedoeling een compleet geschiedkundig overzicht te geven over 'de huurling', wel om de nodige informatie te geven zodat de huidige ontwikkelingen voldoende geplaatst en gesitueerd kunnen worden. Ook de politieke context waarin de veranderingen plaatsvinden komen aan bod. De functie van de staat komt daarbij centraal te staan. De tijdslijn wordt ingedeeld in drie periodes: de bloeiperiode voor huurlingen, de terugval van de huurlingen en de revival na het einde van de Koude Oorlog. We belichten eveneens de conflicten in de jaren '90 en het begin van deze eeuw waarin private militaire organisaties een grote rol hebben gespeeld.

In het tweede hoofdstuk wordt de private militaire industrie geanalyseerd. We beginnen met een definitie van een PMF en de verschillen met een traditionele huurling. Daarnaast komen ook de praktische zaken aan bod: het aantal bestaande firma's, het personeelsbestand, de verloning en de manier waarop gerekruteerd wordt. De sector wordt eveneens ingedeeld. De

¹⁰ VAN NIEKERK, P., *l.c.*

bedrijven kunnen op verschillende manieren geklasseerd worden. Deze classificatie illustreren we aan de hand van bestaande of legendarische PMF's. Daarnaast bespreken we ook de klanten, de kostprijs en de vraag of privatisering voordelen biedt. Doorheen de tekst zullen voorbeelden uit de praktijk worden gegeven om alles te illustreren.

Het derde hoofdstuk gaat dieper in op de eerste vraag: is het een legale industrie of niet? De situatie op nationaal en internationaal vlak wordt bekeken, evenals de problemen die rijzen in verband met het opstellen van een doeltreffende wetgeving. Daarnaast belichten we ook nog de rol van de Verenigde Naties en het bestaan van zelfregulering en ethische codes in de sector.

In het vierde hoofdstuk wordt het inzetten van PMF's besproken. Daarbij ligt de nadruk op de ethische kant en de verschillende vragen die rijzen bij het inzetten van PMF's. We belichten ook de rol die PMF's spelen in het vrede en veiligheidsdiscours. Kunnen PMF's de plaats van vrede- en veiligheidstroepen innemen?

In het laatste hoofdstuk bespreken we de relatie tussen PMF's en criminaliteit. Mensensmokkel, wapenhandel, diamantsmokkel, georganiseerde misdaad en fraude komen aan bod. Daarnaast gaan we verder in op economische exploitatie, de belangenvermenging en politieke invloed. We belichten deze vormen van criminaliteit, economische exploitatie en belangenvermenging aan de hand van voorbeelden.

Tot slot volgt een persoonlijke conclusie met een antwoord op de hierboven gestelde vragen.

Voor deze scriptie werd vooral literatuur bestudeerd. Over de private militaire industrie is al heel wat verschenen, jammer genoeg is niet alles even accuraat en juist. Het was dan ook niet de bedoeling alles te lezen, wel om zo goed mogelijk geïnformeerd te geraken over de sector en een zo gevarieerd mogelijk aanbod aan meningen en opinies te verzamelen. De verzamelde teksten en boeken zijn voornamelijk Engelstalig, vanwege het internationale karakter van het bestudeerde onderwerp. De discussie over PMF's wordt vooral in de VS gevoerd. Vandaar ook het gebruik van Internetbronnen. Een groot deel van de wetenschappelijke artikels is tegenwoordig digitaal beschikbaar en konden zo geraadpleegd worden. Daarnaast werden databanken met Nederlandstalige kranten- en tijdschriftartikels geraadpleegd. Er werd ook een beroep gedaan op de International Peace Information Service (IPIS) in Antwerpen en hun goedgevulde bibliotheek en archief. Via e-mail werd contact opgenomen met enkele specialisten om bepaalde zaken te verduidelijken.

Hoofdstuk 1: Historische ontwikkelingen

1. Inleiding

In dit eerste hoofdstuk is het de bedoeling om een beknopt overzicht te geven van de (militaire) geschiedenis, met speciale aandacht voor de huurlingen en de rol die de staat speelde. Zoals verder zal blijken, zijn er parallellen te trekken tussen de evolutie die zich nu aan het voltrekken is en de gebeurtenissen die zich gedurende duizenden jaren hebben afgespeeld. Het is niet de bedoeling om een lang geschiedkundig overzicht te geven van alle veldslagen en conflicten. Er wordt vooral aandacht besteed aan scharnierpunten in de geschiedenis, zodat bepaalde ontwikkelingen en trends verklaard kunnen worden. Daarnaast komen ook de conflicten van de laatste vijftien jaar aan bod waar de private militaire sector een rol in heeft gespeeld.

2. De bloeiperiode

2.1 De Oude Tijden

De eerste documenten die men over oorlogsvoering heeft teruggevonden, dateren van ongeveer 1200 jaar voor Christus. Daarin wordt reeds melding gemaakt van huurlingen. Men vermoedt dan ook dat er al veel vroeger gebruik van werd gemaakt. Ook in het verdere verloop van de geschiedenis werd beroep op hen gedaan. Gaande van Alexander de Grote over de Grieken tot bij Hannibal en de Romeinen, overal vindt men legers terug die samengesteld zijn of aangevuld worden met huurlingen.¹¹ Enkel stadstaten, zoals het Griekse Sparta, hadden een min of meer soeverein leger zoals we dat nu kennen.

Men maakte gebruik van huurlingen om verschillende redenen. De wet van vraag en aanbod is er één van. Er waren voldoende conflicten en mensen die daarop inspeelden. Geweld was een goed dat je kon kopen. Verder speelde ook het demografisch gegeven mee: geen enkele krijgshoofd kon het zich veroorloven zijn gehele mannelijke bevolking mee ten strijde te nemen. De economie en landbouw zouden stilvallen. Daarom deed hij beroep op rondtrekkende huurlingen. Daarbij kwam het gebrek aan ervaring van de gewone bevolking. Ervaring en specialisatie waren juist de pluspunten waarover huurlingen beschikten. Huurlingen hadden de nodige kennis van wapens om ze doeltreffend te hanteren.¹²

¹¹ TAULBEE, J.L., 'Reflections on the mercenary option', *Small wars and insurgencies*, 1998, vol.9, no.2, 145-163

¹² SPICER, T., *An Unorthodox Soldier. Peace and war and the Sandline Affair*, Edinburgh, Mainstream Publishing, 1999, 30

De Romeinen waren gekend voor het aantrekken van barbaarse stammen die ze dan tegen andere stammen lieten vechten. Als de prestaties goed waren en ze 25 jaar gediend hadden, konden ze het Romeins staatsburgerschap verkrijgen en kregen ze ook een lapje grond toegewezen.¹³ Zo zou het Romeinse leger op een bepaald moment uit meer Germanen dan Romeinen bestaan hebben. Ook Alexander de Grote zou 50 000 Griekse huurlingen aangetrokken hebben voor zijn verre tochten.¹⁴ Het gebruik van huurlingen was dus een noodzaak om het behoud van een rijk of imperium te verzekeren.

2.2 De Middeleeuwen

Na de val van het Romeinse Rijk viel Europa terug in een donkere periode. De economie viel terug en de kleine staatjes vormden zelf kleine milities om hun eigendommen te verdedigen. Deze milities werden aangevuld met huurlingen, als ze die konden betalen, vanwege hun technische kennis en specialiteit. Het hanteren van een kruisboog vergde de nodige training en kennis, maar het was een machtig wapen. De huurlingen gingen zich vaak groeperen, maar van echte samenhangende groepen kon je nog niet spreken. De eerste private militaire organisatie kwam er in de twaalf-dertiende eeuw.

In de veertiende eeuw kwam een Engelse soldaat, John Hawkwood, op het idee om een compagnie op te richten. Na talrijke successen voor het Engelse leger startte hij zijn eigen 'firma' op: de Compagnia Blanca of White Company.¹⁵ Deze bestond vooral uit Engelse soldaten en boogschutters, die met hun 'longbows' een enorm voordeel hadden op hun tegenstanders. De grote kracht van de White Company school hem in de mobiliteit. Hawkwood rustte zijn voltallige leger uit met paarden, iets wat ongezien was in die tijd.

De White Company werkte met zogenaamde 'condotte' of contracten. Vandaar ook hun naam, 'condottieri'. In dat document werd vastgelegd waaraan de compagnie zich diende te houden, welke wapens gebruikt moesten worden, tegen wie ze moesten strijden, voor hoelang en wie hen voor die tijd zou onderhouden.¹⁶

De White Company ging werken in dienst van de Kerk en enkele rijke Italiaanse stadsstaten, zoals Florentina en Padua. De stadsbesturen vonden het te gevaarlijk hun eigen bevolking te bewapenen en kozen ervoor om de beveiliging van hun steden uit te besteden aan huurlingen. Ook op het slagveld had de compagnie veel aanzien. Meer dan eens besliste ze de strijd in het voordeel van haar werkgever. Naast de White Company had je ook nog de

¹³ POLAK, L., 'Soldaten zonder grenzen', *Kijk*, 1999, nr. 4, 7

¹⁴ CROLS, F., 'Diamant, duivels en huurlingen', *Trends*, 2000, 8 juni, 9

¹⁵ DAVIS, J. R., *o.c.*, 117

¹⁶ SPICER, T., *o.c.*, 31

Grand Catalan Company en de Great Company, die op een bepaald moment uit 6500 man bestond.¹⁷

Ook elders in Europa zorgde het gebrek aan centralisatie van de macht voor voldoende conflicten en werkgelegenheid. Sommige bevolkingsgroepen, zoals de Zwitsers, maakten van hun militaire kennis en expertise een exportproduct. In de zestiende eeuw waren de Zwitsers de beste soldaten die er te vinden waren. Vandaag de dag is er nog altijd de Zwitserse wacht die de paus beschermt. Dit is een overblijfsel uit de hierboven besproken periode. Verder leverden en gebruikten ook de Duitse staten en Nederland huurlingen.¹⁸

3. Het ontstaan van de natiestaten: huurlingen in de verdrukking

3.1 De Napoleontische tijd

De bloeitijd voor huurlingen begon te keren na de Dertigjarige Oorlog (1618-1648). Dit was de periode van vernieuwing op het gebied van wapens. Vuurwapens en kanonnen deden hun intrede. Deze wapens werden goedkoper. Huurlingen werden te duur voor de staten. De huurlingen verloren ook een andere troef. Hun expertise werd minder belangrijk op het slagveld. Het kwam er vooral op aan om een kwantitatief leger te hebben, waarin burgers een centrale rol speelden.

Met de Franse Revolutie en de Verlichting kwamen ook de begrippen burgerschap, nationalisme, sociaal contract en vooral soevereiniteit van de staat op de voorgrond. De staat kreeg steeds meer macht en centraliseerde zich. Het was de gewoonte geworden om er een permanent leger op na te houden, bestaande uit inwoners van het land. Internationale relaties werden belangrijk, evenals het begrip 'neutraliteit'. De staat diende controle te kunnen uitoefenen op zijn troepen, wat bij huurlingen niet altijd mogelijk was. De tijd van private militaire organisaties was over. Op Europees grondgebied waren ze persona non grata. Ze speelden wel nog een rol in de kolonies. De befaamde Verenigde Oostindische Compagnie had een eigen leger dat veld- en zeeslagen uitvocht met zijn Engelse tegenstander.¹⁹ Het gebeurde ook dat staatslegers die niks om handen hadden 'verhuurd' werden aan andere landen. Zo werden de kosten overgedragen aan de huurder en bleven de soldaten aan de slag. Huurlingen bleven bestaan, maar op kleine schaal en weinig georganiseerd.

¹⁷ZARATE, J.C., 'The emergence of a new dog of war: private international security companies, international law, and the new world disorder', *Stanford Journal of International Law*, 1998, nr.34, 83

¹⁸ THOMSON, J., *Mercenaries, pirates, and sovereigns: State building and extraterritorial violence in early modern Europe*, Princeton, Princeton University Press, 1994, 28-29

¹⁹ POLAK, L., 'Leger te huur', *I.c.*, 33

3.2 Na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog raakte de wereld in de ban van de strijd tussen het Communisme en het Kapitalisme, of beter gezegd de Russen tegen de Amerikanen. Het conflict verspreidde zich wereldwijd. Er ontstond een regelrechte wapenwedloop. Overal ter wereld groeiden de legers, het aantal manschappen aan beide zijden was fenomenaal. Het conflict werd (net) niet rechtstreeks uitgevochten, maar op andere continenten.

Het huurlingenfenomeen stak terug de kop op na de Tweede Wereldoorlog. De Koude Oorlog zorgde wereldwijd voor conflicten, maar door het rekruteren aan beide zijden was het aantal huurlingen beperkt. Vooral avonturiers en schertsfiguren boden zich aan als huurlingen. Mad Mike Hoare, Jaques Schramme en Bob Denard zijn namen die wel ergens een belletje doen rinkelen.²⁰ Vaak spreken ze tot de verbeelding, op het strijdtoneel waren hun daden minder heroïsch. Deze enkelingen waren vooral actief in Afrika ten tijde van de dekolonisatie, waar ze voor enkele bloedige episodes in de geschiedenis zorgden. Vooral in Congo en Angola vielen talloze slachtoffers. Groot in aantal waren ze niet, we spreken hier over slechts een paar honderd actieve huurlingen.²¹ Uit deze tijd stamt het beeld van de huurling als een vertegenwoordiger van de kolonisten die zich te buiten ging aan racisme en geweld.

4. De revival: huurlingen in een nieuw kledje

4.1 Het einde van de Koude Oorlog

Het einde van het communistische regime en de val van de Berlijnse Muur zorgden overal ter wereld voor verandering. Het was het begin van het globaliseringsproces zoals we het nu kennen. Op militair vlak zijn er enkele tendensen waarneembaar die grote invloed hebben op de expansie van de private militaire sector.

Eerst en vooral is er de demilitarisering. De wapenwedloop bereikte een piek in de jaren tachtig. De legers telden aan beide kanten miljoenen soldaten. Met de val van de Muur verloren die hun legitimiteit: de betrokken landen konden hun grote legers en de kosten die dat met zich mee bracht niet meer verantwoorden. Dus werd er massaal gesnoeid in de rangen van defensie over de hele wereld. Naar schatting zes miljoen militairen kwamen op

²⁰ Bob Denard is vooral gekend door de veelvuldige coups en bloederige staatsgrepen die hij pleegde. Samen met Hoare en Schramme vormde hij 'les affreux'. In 1989 werd hij in Frankrijk vrijgesproken van de moord op de president van de Comoren. Zijn laatste wapenfeit dateert uit 2000, toen de overname van enkele nudistenkolonies mislukte.

²¹ THOMSON, J., o.c., 93

straat te staan.²² Ook hoge officieren en militairen uit gespecialiseerde eenheden werden aan de kant geschoven of op vervroegd pensioen gestuurd. Over een periode van tien jaar kromp het Amerikaanse leger met veertig procent.²³ Het Rode Leger werd gedecimeerd. Daarnaast verdwenen ook het Oost-Duitse leger en werd het Apartheidsregime in Zuid-Afrika opgeheven. Militairen zagen in het krimpende leger ook geen mogelijkheden meer om promotie of carrière te maken, waardoor de private sector een aantrekkelijk alternatief werd. Begin jaren '90 was er dus een enorm aanbod aan militairen.

Ten tweede waren er naast het groeiende aantal militairen ook een groeiend aantal conflicten. Heel wat regimes konden in de Koude Oorlog rekenen op financiële en militaire steun van één van de grootmachten. Plots verminderde of verdween die steun helemaal.²⁴ Met als gevolg dat veel fel verzwakte regimes het moesten opnemen tegen rebellen allerhande, met etnische conflicten en burgeroorlogen als gevolg. Het gros van de conflicten ontstaan vandaag de dag namelijk niet tussen landen, maar in de landen zelf, tussen verschillende bevolkingsgroepen.²⁵ Dit is het geval in zowat de helft van Afrika, maar ook in Zuid-Amerika en de voormalige Oostbloklanden. De zwakkere regimes konden (en kunnen) de veiligheid van hun bevolking niet garanderen zonder de buitenlandse steun. Hun staatsapparaten kunnen niet meer voorzien in de basisbehoeften, zoals veiligheid. De staat faalt en een kleine elite gaat het land op informele wijze besturen. Veiligheid is voor hen geen prioriteit.²⁶ De wet wordt niet gehandhaafd en er ontstaan conflicten en burgeroorlogen waaraan ook buitenlandse bedrijven en investeerders niet ontsnappen. Door gebrek aan steun van de overheid gaan ze op zoek naar eigen alternatieven en richten zich tot de private sector.

Ook de internationale politiek veranderde grondig. Dit is een derde factor. Buitenlandse inmenging werd een stuk moeilijker te verantwoorden nu de ideologische strijd achter de rug was. De grote machten hadden ook niet zo veel belangen meer in de conflictgebieden. Buitenlandse inmenging gebeurde op een subtielere manier. Geen enkel land was geneigd om eigen troepen te laten interveniëren. De publieke opinie aanvaardde ook niet langer dat

²² RONSE, T., 'Zonder regels, zonder toezicht', *Knack*, 13 augustus 2003, 82

²³ TRAYNOR, I., 'Privésector rukt op in oorlogsvoering', *The Guardian*, vertaald en gepubliceerd in De Standaard, 24 december 2003, 7

²⁴ SHEARER, D., *o.c.*, 27

²⁵ VAN CREVELD, M., *The transformation of war*, New York, The Free Press, 1991, 205

²⁶ LOCK, P. (z.d) 'Military downsizing and the growth in the security industry' [www]. Peter Lock: <http://www.peter-lock.de/txt/southanew.html> [19/02/2005]

hun eigen soldaten slachtoffer werden in een buitenlands conflict waar ze op het eerste zicht niets mee te maken hadden. Dit wordt wel eens de *body-bag-factor* genoemd.²⁷

Een vierde factor is verandering in de manier van oorlog voeren. Er zijn minder soldaten nodig, maar wel meer hoogtechnologische wapens. Om deze te bedienen en te onderhouden heb je experts nodig die enkel in de private sector te vinden zijn. Nu al staat vast dat het Amerikaanse leger niet meer kan functioneren zonder de technologische en logistieke inbreng van de private sector.²⁸

Een vijfde factor is de privatiseringsbeweging, die hand in hand gaat met de globalisering en de aanwezigheid van het neo-liberalisme. Competitie en vergelijkbare gunstige omstandigheden zorgen voor een maximale efficiëntie en doeltreffendheid. De kracht van de privatisering maakt dat sectoren die al decennia lang tot het domein van de overheid behoren nu geprivatiseerd worden. De private militaire sector is een bijna logisch gevolg van de privatiseringsrevolutie.²⁹

Deze vijf factoren (het aanbod aan militairen, het groeiend aantal conflicten, de terughoudendheid van de leidinggevende landen om in te grijpen, de veranderingen op het gebied van oorlogsvoering en de wereldwijde privatiseringsbeweging) creëerden een markt voor de private militaire sector. Gedurende de jaren negentig kun je hun belang in conflicten zien groeien. Hieronder zullen we de belangrijkste conflicten bespreken waarin de private militaire organisaties een rol speelden.

4.2 De jaren '90 tot nu: de opmars van PMF's in recente conflicten

4.2.1) Golfoorlog 1990

In deze periode wordt het ontstaan van de private militaire sector gesitueerd. Helemaal correct is dit niet, private militaire organisaties bestaan al sinds de Middeleeuwen, zoals hierboven gesteld werd. Doorheen de geschiedenis zijn ze ook altijd blijven bestaan, maar de laatste tweehonderd jaar slechts in marginaal aantal en als onderafdeling van grotere beveiligingsbedrijven. Dit veranderde in de Golfoorlog, toen één op honderd militairen van de geallieerde troepen werkte in dienst van een privaat militair bedrijf.³⁰

²⁷ PELEMAN, J., 'Huurlingen veroveren de wereld. Operatie oester, reconstructie van een interventieklus', *Onze Wereld*, 1997, nr. 12, 24

²⁸ SINGER, P.W., *Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry*, Ithaca, Cornell University Press, 2003, 11

²⁹ *Ibid.*, 14

³⁰ SCHUITEN, J., *I.c.*, 111

4.2.2) Blauwhelmen en het peacekeeping fiasco

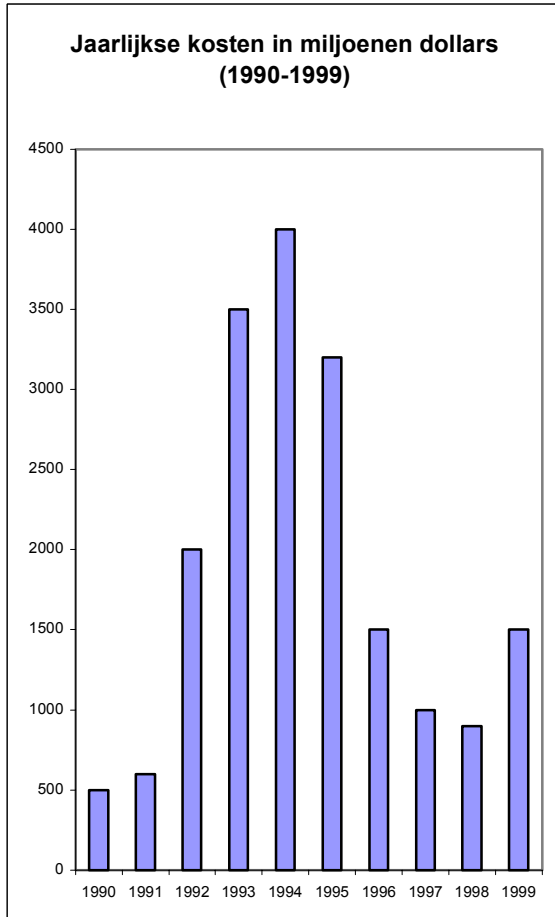
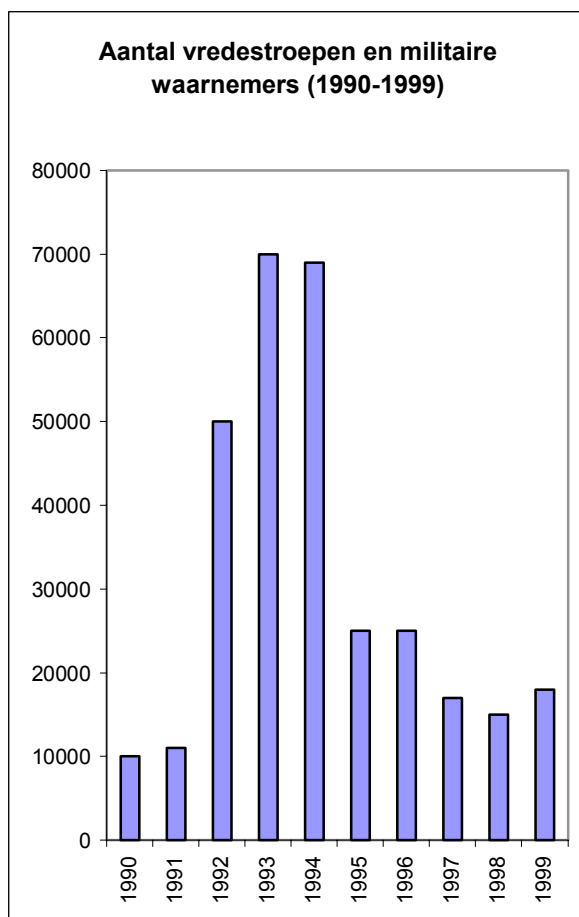
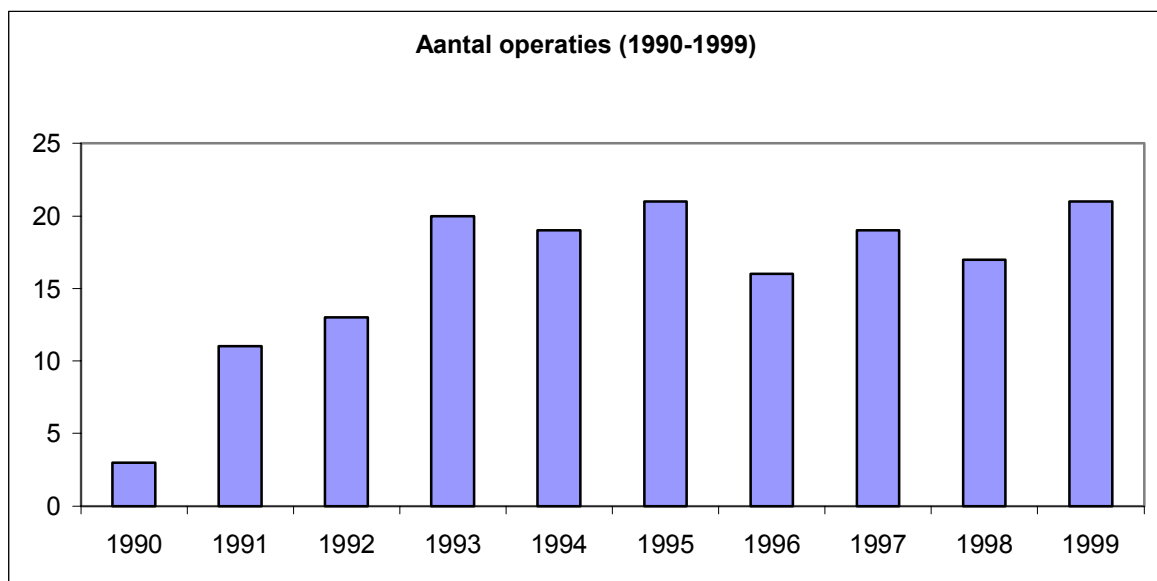
Het groeiend aantal conflicten, een gevolg van het einde van de Koude Oorlog, werd al vlug een probleem. Er werd ingegrepen via de Verenigde Naties, die troepenmachten samenstelde met militairen uit verschillende landen. Het werd een vertrouwd nieuwsbeeld in de jaren negentig: de blauwhelmen die de vrede handhaafden in regio's waar burgeroorlog en etnische conflicten dreigden. Maar het grootste deel van de operaties werd een fiasco.³¹ Het apparaat dat de operaties moest leiden was traag en weinig wendbaar, de verschillende culturen waaruit een troepenmacht bestond zorgde meer dan eens voor conflicten, en de kosten liepen hoog op. Ieder land heeft wel ergens slechte ervaringen. De Amerikanen dropen af in Somalië, de Nederlanders weigerden in te grijpen in Srebrenica met duizenden doden als gevolg en de Belgen en Fransen trokken zich vroegtijdig terug uit Rwanda nadat tien Belgische para's werden vermoord. Dit leidde tot een complete chaos en een genocide die aan één miljoen Rwandezes het leven kostte. Vandaag de dag vinden de Verenigde Naties nog nauwelijks troepen om in te zetten bij humanitaire acties. Vaak gaat het om troepen uit arme Afrikaanse of Aziatische landen die slecht uitgerust zijn en niet over de nodige kennis bezitten om het conflict aan te pakken.³² Blauwhelmen lijken vaak niet meer dan een symbolische functie te vervullen. Deze trend wordt bevestigd door de cijfers. Er ontstond een sterke groei in 1989. Figuur 1 toont aan dat het aantal operaties fors stijgt begin jaren '90. Ook het aantal in te zetten troepen stijgt, evenals het budget om de operaties te financieren. Maar na de rampjaren 1994 en 1995 daalt het aantal vredestroepen fors, evenals het budget. Het aantal operaties blijft wel stabiel. Hier zie je de body-bag-factor spelen: geen enkel land is bereid om troepen vrij te maken. PMF's spelen in op deze trend en bieden hun diensten aan. Tot nu toe houdt de VN de boot grotendeels af. 'The world may not be ready to privatize peace', oordeelt Kofi Annan.³³

³¹ MISSER, F., 'De handel volgt het zwaard', *Knack*, 12 november 1997

³² POLMAN, L., 'Nigerianen klaren de klus', *Internationale Samenwerking*, 2003, september, 42-43

³³ SPEARIN, C., 'A private security panacea? A response to mean times on securing the humanitarian space', Canadian centre for Foreign Policy Development, paper voorgedragen op het studentenseminarie van de universiteit van British Columbia, 30 april - 5 mei 2000

Figuur 1: Statistieken over VN vredesoperaties

Bron: X, *SIPRI Yearbook 2000: Armaments, disarmament and international security*, Oxford, Oxford University Press, 2000, 96

4.2.3) Joegoslavië

De Joegoslavische burgeroorlog maakte voor de eerste keer duidelijk waartoe een private militaire firma in staat was. In de eerste jaren van de oorlog waren de Serviërs superieur tegenover de Kroatisch-Bosnische alliantie. Ze waren beter getraind en bewapend, en konden officieus op Russische steun rekenen. Tot de Kroaten en Bosniërs er in 1995, op verzoek van het Amerikaans ministerie van Defensie, Military Professional Resources Incorporated (MPRI) bijhaalden, een Amerikaanse PMF.³⁴ Zij leverden de instructeurs en trinden een regiment van de Kroatische troepen. Het hele project kostte 400 miljoen dollar. De rekening werd hoofdzakelijk betaald door Saoedi-Arabië, Koeweit, Brunei en Maleisië. De wapens werden geleverd door de Amerikanen.³⁵ In een mum van tijd veranderde de bende ongeregelde vrijheidsstrijders in een goed getraind en georganiseerd commando. MPRI leverde ook een aantal technische en strategische adviseurs. Deze tekenden een strategisch plan uit, Operatie Storm.³⁶ Met resultaat. In achtenveertig uur slaagden de Kroaten erin een vrijwel uitzichtloze situatie om te buigen in een overwinning. De Serviërs wisten niet wat hen overkwam. Het dwong hen de vredesakkoorden van Dayton te tekenen. Na de overwinning gingen de Kroaten zich te buiten aan het etnisch zuiveren van de regio rond Krajina. Dorpen werden bestookt en platgebrand, Servische inwoners werden verjaagd.³⁷

Daarnaast komt ook een schandaal aan het licht. Werknemers van de private militaire organisatie Dyncorp zetten een prostitutienetwerk op dat handelde in jonge vrouwen. Ze gebruikten ook minderjarigen als persoonlijke seksslavinnen en ze waren betrokken in een illegale wapenhandel. Een kaderlid werd gefotografeerd terwijl hij twee meisjes aan het verkrachten was.³⁸ Twee militairen klaagden de wantoestanden aan, maar werden ontslagen. De daders werden ontslagen, maar niet (gerechtelijk) vervolgd.³⁹

Deze twee feiten openden de ogen van waarnemers over de hele wereld. Private militaire organisaties bestaan en kunnen wel degelijk een oorlog beïnvloeden. Daarnaast werd met het seksschandaal van Dyncorp de vinger op de zere plek gelegd: de straffeloosheid en het gebrek aan wetgeving om misbruiken van private militaire organisaties te vervolgen en te bestraffen.

³⁴ CORDUWENER, J., 'Rambo te huur (niet duur)', *Internationale samenwerking*, 2003, nr. 7-8, 18

³⁵ ARNOLD, G., *Mercenaries: the scourge of the third world*, Basingstoke, Macmillan, 1999, XIII, 108

³⁶ POLAK, L., 'Soldaten zonder grenzen', *I.c.*, 8

³⁷ DAVIS, J. R., *o.c.*, 110

³⁸ RONSE, T., 'Zonder regels, zonder toezicht', *I.c.*, 82

³⁹ TRAYNOR, I., *I.c.*, 7

4.2.4) Angola

In Angola ging men nog een stap verder. Private militaire organisaties trainden en adviseerden niet enkel meer, ze gingen ook zelf meevechten. Hier kwam de beruchte PMF Executive Outcomes (EO) in het middelpunt van de belangstelling te staan. Het conflict wordt hieronder wat meer in detail weergegeven, om aan te tonen hoe een PMF een conflict kan beïnvloeden en op welke manier ze dat doet.

Na de Koude Oorlog kon de regering van Angola, de Movimento Popular para a Libertação de Angola (MPLA), niet meer rekenen op Cubaanse en Russische steun, waardoor ze het steeds moeilijker kreeg in haar strijd tegen de National Union for the Total Independence of Angola (UNITA), geleid door Jonas Savimbi.⁴⁰ In 1992 organiseerde Savimbi enkele grootschalige raids op olie-installaties en diamantmijnen. Tegen 1993 had Savimbi vier-vijfden van Angola in handen en bedreigde hij de hoofdstad Luanda. Het onderbemande en slecht getrainde Angolese leger was verslagen. Savimbi riep een bestand af, hopend dat de VN zou tussenkomen en het grootste deel van Angola, met de olievelden en diamantmijnen, aan hem zou toewijzen. Dit gaf de president van Angola, Jose Eduardo dos Santos, de tijd om naar oplossingen te zoeken. Hij contacteerde Gurkha Security Guards Limited (GSG), een Britse PMF die al enkele Angolese diamantmijnen beschermde, met het verzoek troepen te leveren. GSG weigerde omdat het niet in directe gevechten betrokken wilde geraken.⁴¹ Toen kwam Anthony Buckingham op de proppen, een Britse zakenman en eigenaar van diamantmijnen en olievelden. Hij wilde zorgen voor het leveren van Zuid-Afrikaanse huurlingen, die niet enkel de restanten van het Angolese leger zouden trainen maar ook zelf zouden meevechten. In ruil verwachtte hij wel dat de oliebronnen die heroverd zouden worden de zijne zouden worden en dat hij een gunstige positie zou krijgen bij het uitbaten van oliebronnen en diamantmijnen. Dos Santos had niet veel keuze en aanvaardde de deal. Buckingham nam contact op met Executive Outcomes. Die leverden 200 huurlingen, vooral Zuid-Afrikanen afkomstig van de special forces. Vandaar dat vaak naar EO wordt verwezen als 'de Zuid-Afrikanen'. Pikant detail is dat Zuid-Afrika een voormalige vijand was van het MPLA-regime.⁴²

EO ging samen met de Angolezen de strijd aan tegen de UNITA, met succes. De troepen van Savimbi moesten zich terugtrekken. Er volgde een hevige strijd, waarbij slachtoffers vielen aan beide zijden. Buckingham beloofde een bonus van 3000\$ aan iedere huurling die

⁴⁰ CLEARY, S., 'Angola – A case study of private military involvement' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), South Africa, ISS, 1999, 143

⁴¹ DAVIS, J. R., o.c., 126

⁴² ZARATE, J.C., *l.c.*, 94

verder bleef vechten.⁴³ Executive Outcomes zette door en haalde de overhand. Savimbi's troepen kregen raken klappen.

Na twee maanden liep het contract van EO af en trokken ze zich terug. Savimbi rook zijn kans en liep het Angolese leger terug onder de voet. Dos Santos nam EO terug onder de arm. Ze kregen een jaarlijks hernieuwbaar contract ter waarde van 40 miljoen dollar. Een schijntje vergeleken met een VN-vredesmacht, die 1 miljoen dollar per dag kost en veel minder efficiënt is.⁴⁴

EO maakte werk van het Angolese leger. Eén brigade werd intensief getraind. Werknemers van EO werkten zich in op elk niveau van het leger. Daarnaast vervulden ze een adviserende rol en begonnen een eigen luchtmacht uit te bouwen. Er werden verschillende vliegtuigen en helikopters aangekocht.⁴⁵ Mobiliteit werd één van EO's troeven, samen met superieure wapens en discipline.

De troepen van Savimbi werden gelokaliseerd en in kaart gebracht. Er werd een plan opgesteld om de rebellen te verdrijven. In mei 1994 werden enkele grote successen geboekt. Savimbi werd afgesneden van zijn bron van inkomsten: oliebronnen en diamantmijnen. Deze keer was het Savimbi's beurt om de witte vlag boven te halen. Hij tekende het door de VN opgestelde Lusaka Vredesverdrag. Het contract van EO werd voor een tweede jaar verlengd.⁴⁶ De nadruk lag nu vooral op het trainen van het leger en het handhaven van de orde. Dit maakte nieuwe verkiezingen mogelijk.

Achter de schermen verstevigden EO en Anthony Buckingham hun positie. Ze richtten Ibis Air op, een bedrijf dat toezicht hield op de luchtvloot van EO. Daarnaast waren er ook nog directe en indirecte relaties tussen EO en andere van Buckingham's bedrijven (zie hoofdstuk 2).

In 1996 verliet EO Angola. De president van de VS, Bill Clinton, oefende zware druk uit op Dos Santos om EO van zijn taken te ontheffen. Officieel in naam van de vrede, officieus om plaats te maken voor Amerikaanse investeerders en PMF's (waaronder MPRI).⁴⁷ EO ging zonder morren. In twee en een half jaar tijd hadden ze 80 miljoen dollar verdiend aan het Angolese conflict. Na het vertrek van Executive Outcomes werd een VN vredesmacht ter plekke gestuurd, die de internationale gemeenschap 1,5 miljard dollar kostte en niet kon

⁴³ DAVIS, J. R., *o.c.*, 127

⁴⁴ *Ibid.*, 128

⁴⁵ ZARATE, J.C., *l.c.*, 94

⁴⁶ CLEARY, S., 'Angola – A case study of private military involvement' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), *o.c.*, 158

⁴⁷ PELEMAN, J., *Sierra Leone en de diamanthuurlingen*, Antwerpen, IPIS, 1998, 40

verhinderen dat Savimbi terugkwam uit een verloren positie. Hij werd overal ter wereld verafschuwd omdat hij veelvuldig kindsoldaten inzette om voor hem te strijden.⁴⁸ In februari 2002 viel hij in een hinderlaag van het Angolese leger waarbij hij werd doodgeschoten.⁴⁹ Het conflict eindigde op 4 april datzelfde jaar, toen de UNITA een staakt-het-vuren ondertekende.

4.2.5) Sierra Leone

Dit is het meest besproken wapenfeit van Executive Outcomes. Over hun rol in Sierra Leone zijn boeken vol geschreven. De versies lopen soms wat uit elkaar, naargelang de schrijver voor- of tegenstander is van PMF's.

Het conflict in Sierra Leone begon in 1991. Het Revolutionary United Front (RUF) onder leiding van Foday Sankoh en gesteund door de Liberiaanse krijgsheer Charles Taylor vielen het oosten van Sierra Leone binnen. Doel waren de diamantmijnen. De rebellen trokken een spoor van dood en vernieling door Sierra Leone. Ze werden berucht voor hun wreedheid. Vooral het amputeren van ledematen met machettes wekte immense afschuw op. De rebellen ondervonden weinig tegenstand en zetten koers naar Freetown, de hoofdstad. Sommige regeringstroepen liepen over naar de rebellen. De president, Joseph Momoh, riep de hulp in van de Britten, maar die gingen niet op zijn voorstel in om hem militair te steunen. Ondertussen ging het van kwaad naar erger. Toen enkele jonge officieren Momoh om raad kwamen vragen dacht de wereldvreemde president, de lange Afrikaanse geschiedenis van staatsgrepen in het achterhoofd, dat er een coup werd gepleegd. Hij vluchtte naar Guinée, tot grote verbazing van zijn officieren.⁵⁰ Eén van hen, Valentine Strasser, nam dan maar de leiding over. Dit gebeurde op 29 april 1992.

Strasser riep de hulp in van de Nigerianen, die 2000 manschappen stuurden. Terzelfdertijd begon Strasser te recruteren onder de bevolking. In het voorjaar van 1994 had hij een leger van 12 000 man ter beschikking. De meesten konden echter met moeite hun geweer vasthouden. Alle verantwoordelijkheid viel op de schouders van de Nigerianen, die vooral de hoofdstad en de luchthaven bewaakten. De situatie escaleerde, de RUF onder leiding van Foday Sankoh maakte steeds meer slachtoffers op de meest gruwelijke manieren. Strasser huurde in 1995 Gurkha's bij Gurkha Security Guards (GSG) om de situatie te laten keren.⁵¹

⁴⁸ VINES, A., 'War number four. Angola', *The world today*, 1999, no. 6, 24-25

⁴⁹ X, 'Dood Savimbi doet hoop op vrede in Angola groeien', *De Standaard*, 25 februari 2002, p.6

⁵⁰ PELEMAN, J., o.c., 24

⁵¹ GSG is een PMF die de diensten van Gurkha's aanbiedt. Gurkha's zijn soldaten uit Nepal die berucht zijn voor hun vechtlust, moed en dapperheid. Het Britse leger heeft er nog altijd een kleine 3000 in dienst.

Deze trokken zich echter al snel terug toen de leiders van hun verkenningsteam door de RUF werden vermoord.⁵²

Strasser richtte zich vervolgens tot Executive Outcomes. De succesvolle campagne in Angola liep op zijn einde. Anthony Buckingham zorgde dat troepen en materieel rechtstreeks uit Angola werden overgevlogen. Het contract was 2 miljoen dollar per maand waard. Buckingham had opnieuw hetzelfde plan als in Angola: in ruil voor huurelingen de concessies van diamantmijnen in de wacht slepen. Ondertussen was de situatie ernstig geworden. Het leger van Sierra Leone was verslagen en de hoofdstad was omsingeld. Vijftig werknemers van EO werden naar Sierra Leone gevlogen. Zij verzamelden de restjes van het leger en trinden hen. Er werd een strategisch plan opgesteld dat uit drie fasen bestond. In een eerste fase zou de belegering van Freetown ongedaan worden gemaakt. Fase twee diende om de diamantmijnen veilig te stellen. Fase drie tenslotte had als doel de RUF op te sporen en te vernietigen.⁵³

Fase één werd onmiddellijk gestart, de RUF was tot op 20 kilometer van Freetown genaderd.⁵⁴ De stellingen van de RUF op de heuvels rond Freetown werden bestookt door helikopters en vliegtuigen. Daarna werden ze verdreven door de infanterie van het leger. In tien dagen tijd werd fase één voltooid. Ook fase twee, het heroveren van de diamantmijnen, verliep vrij vlot. In juli 1995 waren ze terug in handen van de regering. Er restte enkel nog fase drie, het opsporen en vernietigen van de RUF.

Bij de uitvoering van de derde fase ontstonden er moeilijkheden. De RUF had zich over het land verspreid. Ook het leger moest zich dus terug over het land verdelen. Maar dat onttaarde in plunderen en roven van de regeringstroepen. Ze werden 'sobels' genoemd (soldiers by day and rebels by night). Daarbij kwam de corruptie in het regeringsleger. EO kon niet langer op het leger rekenen en moest op zoek naar een nieuwe partner. Die nieuwe partner vonden ze in de gedaante van de Kamajo, een volk van traditionele jagers dat de strijd tegen de RUF al had opgenomen voor de aanwezigheid van EO.⁵⁵

Executive Outcomes ging de Kamajo trainen. De traditionele jagers waren perfect geschikt om verkenningen en hinderlagen uit te voeren. Daarbij kwam nog dat de lokale bevolking

⁵² FRANCIS, D., 'Mercenary intervention in Sierra Leone: providing national security or international exploitation?', *Third World Quarterly*, 1999, nr. 2, 326

⁵³ DOUGLAS, I., 'Fighting for diamonds – Private military companies in Sierra Leone' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), o.c., 180-182

⁵⁴ SHEARER, D., 'Dial an army', *The world today*, 1997, no. 8-9, 204

⁵⁵ ERO, C., 'Vigilantes, civil defence forces and militia groups: the other side of the privatisation of security in Africa', *Conflict Trends*, juni 2000, 27

meer vertrouwen had in de Kamajo dan in het regeringsleger. De samenwerking met de Kamajo-militie, dat zo een 5000 man sterk was, leverde EO geen windeieren op.⁵⁶ In oktober 1995 werd de RUF in het nauw gedreven. Hun hoofdkwartier werden zwaar bestookt en daarna bestormd. De RUF werd grotendeels vernietigd, enkele kleine groepjes konden ontkomen. EO ging over tot het bewaken van de orde. Dit gaf Strasser de kans om vrije verkiezingen uit te roepen.

Er ontstond wel een probleem met de betaling van EO. Strasser kon de rekening niet betalen. Zijn diamantmijnen draaiden nog niet op volle toeren. Hij had EO nodig om het land te bewaken en het leger in het gareel te houden.

Er kwam een staatsgreep vanuit het leger, maar EO bleef langs de zijlijn staan. Zij hielden zich officieel bezig met de RUF. Julius Maada Bio verdreef Strasser van de troon.⁵⁷ Enkele bronnen berichtten dat de broer van de staatsgreepleger goede connecties had met EO.⁵⁸

Er werd een nieuwe president verkozen, Ahmad Tejan Kabbah. Hij erfde van zijn voorganger een verdeeld land, waarin zowel de RUF als het staatsleger voor grote problemen zorgden. Kabbah moest vooral rekenen op de Kamajori en EO. Intussen liep de rekening wel hoog op. Kabbah kon die niet betalen. Slechts 5 van de 20 miljoen dollar werd overgemaakt. Kabbah kon EO toch in zijn land houden door hen een nieuw voorstel te doen. Hij had ze nodig, want de RUF stak weer de kop op. Er werd een nieuw offensief opgezet, samen met de Kamajori en ECOMOG, de West-Afrikaanse vredestroepen.⁵⁹ De RUF werd opnieuw verslagen, Sankoh werd gedwongen om in november 1996 een vredesakkoord te tekenen. Daarbij eiste hij wel dat EO zou vertrekken. Kabbah weigerde dat, ondanks zijn afkeer voor huurlingen. Hij wist dat EO de enigen waren die hem konden beschermen tegen het corrupte leger en de RUF. ECOMOG kon die taak niet op zich nemen. Toch moest EO Sierra Leone verlaten, onder druk van de internationale gemeenschap. Kabbah kreeg de belofte van het IMF(Internationaal Monetair Fonds) dat ze de heropbouw van Sierra Leone zouden steunen. Dat een deel van het staatsgeld naar huurlingen ging, kon hij niet meer verantwoorden. Dit was een tweede reden waarom EO moest gaan. Een derde reden was het vredesverdrag van Abidjan. Sankoh, de leider van de RUF, wilde enkel tekenen als hij de garantie kreeg dat EO uit Sierra Leone zou vertrekken.⁶⁰ Dat deed de Zuid-Afrikaanse PMF ook. Het trok het grootste deel van zijn 300 werknemers in januari 1997 terug uit Sierra Leone.

⁵⁶ PELEMAN, J., *o.c.*, 43

⁵⁷ RENO, W., 'Privatizing war in Sierra Leone', *Current History*, 1997, no. 610, 229

⁵⁸ PELEMAN, J., *o.c.*, 44

⁵⁹ BAFFOUR, A., 'Are mercenaries helping ECOMOG?', *New African*, 1997, no. 358, 18

⁶⁰ FRANCIS, D., *l.c.*, 327

Vier maanden na hun vertrek, in mei 1997, werd er een nieuwe coup gepleegd. Kabbah werd verdreven door dissidente regeringstroepen. Deze plaatsten voormalig majoor Johnny Paul Koromah aan het hoofd van de junta, die gesteund werd door de RUF. Sankoh Foday kreeg een ministerzetel aangeboden. De verbannen regering huurde vanuit buurland Guinea Sandline International in, een zusteronderneming van EO. De PMF diende de regering terug op zijn plaats te krijgen. Indirect versterkten ze ook de ECOMOG troepenmacht, die eveneens de opdracht had om een einde te maken aan de coup. Officieel slaagden ze daar in. De regering werd opnieuw geïnstalleerd in februari 1998. De toestand was ondertussen wel al geëscaleerd en tienduizenden Sierraleonezen vluchtten naar het buitenland. Het economische leven lag volledig stil. Bovendien kreeg de interventie van Sandline nog een staartje. De PMF had voor 35 ton aan Bulgaarse wapens en munitie naar Sierra Leone geëxporteerd, ondanks een internationaal wapenembargo. Toen bleek dat de Britse regering daar weet van had, kwam de regering van Blair onder vuur te liggen. De zaak kreeg de naam 'Arms to Africa Affair'.⁶¹

Uiteindelijk werd Sankoh Foday in 2000 gearresteerd.⁶² Hij overleed in juli 2003, nadat hij volledig gek was geworden. In 2002 liep de burgeroorlog ten einde die vijftigduizend mensen het leven kostte. Een internationaal tribunaal probeert nu de nog levende hoofdverdachten te berechten.⁶³

Sierra Leone was de laatste grote operatie die EO zou uitvoeren. Ze hadden grote financiële verliezen geleden. De rekening uit Sierra Leone werd door niemand betaald. In december 1998 hield het Zuid-Afrikaanse bedrijf ermee op.⁶⁴ Een overzicht van het bedrijf, zijn banden met andere bedrijven en zijn ontstaansgeschiedenis wordt in Hoofdstuk 2 gegeven.

4.2.6) De groei van de industrie in de late jaren '90

Na de gebeurtenissen in Joegoslavië, Angola en Sierra Leone kwamen de telefoonnummers van PMF's vooraan in het adressenboekje van ieder staatshoofd, dictator, rebellenleider of revolutionair.

De PMF Sandline, een zusteronderneming van het ondertussen ter ziele gegane Executive Outcomes, bestreed in Papua Nieuw-Guinea opstandelingen voor de prijs van ongeveer dertig miljoen dollar, onder meer in de vorm van mijnbouwconcessies.⁶⁵ De bedoeling was

⁶¹ FRANCIS, D., *l.c.*, 328

⁶² VUYLSTEKE, C., 'Sierra Leone's Papa is overleden', *De Morgen*, 31 juli 2003, p.10

⁶³ BROERE, K., 'Internationaal tribunaal gaat in Sierra Leone hoofdverdachten van burgeroorlog berechten', *De Volkskrant*, 17 februari 2005, p.12

⁶⁴ X, 'Executive Outcomes houdt het voor bekeken', *De Tijd*, 12 december 1998

⁶⁵ MISSER, F., 'De handel volgt het zwaard', *l.c.*

een achtjarig conflict op het eiland Bougainville te beslechten in het voordeel van de regering van Papua Nieuw-Guinea en zo een winstgevende kopermijn terug in handen te krijgen⁶⁶. Zware kritiek vanwege de regering en eigen strijdkrachten zorgden voor het aftreden van premier Julius Chan in maart 1997.⁶⁷ De operatie ging uiteindelijk niet door.

In Zaïre liet Kabila zijn rebellenleger trainen door International Defense and Security (IDAS)⁶⁸, terwijl Mobutu zijn oor te luister legde bij EO. De deal raakte niet rond, waardoor hij zijn toevlucht zocht tot een bende moordzuchtige Serviërs, onder leiding van een Belg, Christian Tavernier.⁶⁹ Het zootje ongeregeld noemde zich 'The White Legion' en had indirect de steun van de Franse regering. De huurlingen, door een Zaïrese bevelhebber militair incompetent genoemd, werden onder de voet gelopen door de rebellen.⁷⁰ Mobutu werd verdreven, Kabila nam zijn plaats in.

Washington ontdekte dat het Congres en zijn regelgeving omzeild kon worden door het gebruik van PMF's. Zo was er 'Plan Colombia'. De PMF Dyncorp werd ingehuurd om in Colombia coca-velden op te sporen en te besproeien met verdelgingsmiddelen.⁷¹

Ook de georganiseerde misdaad ontdekt de PMF's. Zo trainde de Israëlische firma Spearhead Ltd doodseskaders en drugshandelaren.

4.2.7) 11 september 2001: het begin van de strijd tegen de terreur

Na de aanslagen in New York begon de strijd tegen de terreur. Met Operation Enduring Freedom in Afghanistan en Operation Iraqi Freedom gingen de Amerikanen en de Britten in de tegenaanval. De PMF's volgden in hun vaarwater en rijfden het ene contract na het andere binnen. Zo rekent president Hamid Karzai voor zijn veiligheid op Dyncorp, werd Amerikaans waarnemer Paul Bremer beschermd door Blackwater Security Consulting, traint Vinnell Corporation het nieuwe Iraakse leger en CACI International en Titan Incorporated verlenen ondervragers voor de gevangenis van Abu Ghraib.⁷² De personeelsverhouding PMF-leger is grondig veranderd. In het leger van Bush Senior was de verhouding nog één op honderd, in 2003 is de verhouding onder Bush Junior al één op tien.⁷³ Eén op de tien militairen aanwezig in Irak, we spreken over zo een 30 000 man, werkt dus niet voor de

⁶⁶ PELEMAN, J., *l.c.*, 21

⁶⁷ HEIRMAN, M., *Oorlog en vrede in 1997*, Antwerpen, IPIS, 1998, 17

⁶⁸ RONSE, T., 'Kunnen we nee zeggen tegen de geprivatiseerde oorlog?', *l.c.*

⁶⁹ MISSER, F., 'Op avontuur in Afrika', *Knack*, 5 februari 1997

⁷⁰ BOYNE, S., 'The White Legion: mercenaries in Zaïre', *Jane's Intelligence Review*, 1997, no. 6, 280

⁷¹ BAUM, D. (z.d.) 'This Gun For Hire' [www]. Wired:

http://www.wired.com/wired/archive/11.02/gunhire_pr.html [10/10/2004]

⁷² HOLMQVIST, C. (01/2005). 'Private Security Companies: the case for regulation', SIPRI Policy Paper No. 9, 27 [www]. SIPRI: http://editors.sipri.se/pubs/SIPRI_PolicyPaper9.pdf [28/04/2005]

⁷³ ROMMERS, W., *l.c.*, p.13

Amerikaanse regering, maar voor een PMF.⁷⁴ Officieel vechten ze niet in de frontlinie, maar staan ze in voor de bevoorrading en huisvesting van de troepen, het onderhoud van hoogtechnologische gevechtsinstallaties en de beveiliging van diplomaten en politici. Toch komen werknemers van PMF's in de vuurlinie terecht. Op 31 maart 2004 werden 4 Amerikanen gelyncht in Falluja.⁷⁵ Officieel waren het burgers, in werkelijkheid waren het werknemers van Blackwater Security Consulting. Ze waren gewapend en moesten een voedselkonvooi beschermen. Dit is maar één van de voorvallen waarbij werknemers van een PMF betrokken waren. Volgens schattingen zijn er al meer dan vijftig werknemers van PMF's omgekomen in Irak sinds het begin van de tweede Golfoorlog.⁷⁶ Dit belet niet dat Afghanistan en vooral Irak het mekka blijven voor PMF's.

5. Besluit

Doorheen de geschiedenis hebben huurlingen altijd een vrij belangrijke rol gespeeld in militaire conflicten. Duizenden jaren geleden maakten krijgsheren als Alexander de Grote, Julius Caesar en Hannibal al gebruik van huurlingen. Een leger was niet staatsgebonden, het vocht voor wie hen betaalde. Hun pluspunten waren hun efficiëntie en specialisatie. Huurling was een beroep als een ander. Het hoogtepunt kwam in de veertiende eeuw, toen huurlingen zich verenigden in groepen en zich collectief verhuurden. De eerste private militaire firma's waren geboren. Stadsstaten en organisaties als de Kerk maakten van hun diensten gebruik. De PMF's avant la lettre profiteerden van de decentralisatie van de macht. Er kwam een ommekeer rond de 18^e eeuw. Het gezag werd gecentraliseerd, nationalisme en soevereiniteit deden hun intrede. De staat werd een sterke actor die de veiligheid monopoliseerde. Huurlingenlegers werden vervangen door staatslegers. Deze situatie bleef gedurende drie eeuwen onveranderd. In de jaren '60 kreeg de term 'huurling' een bijzonder slechte bijklank door de gebeurtenissen in Midden-Afrika.

Met de val van de Berlijnse Muur en het ineenstorten van het communisme kwam er terug een ommekeer. Vijf factoren bepaalden de terugkeer van de private militaire firma's. Een eerste factor was de afbouw van de legers. Daardoor kwamen een enorm aantal militairen (ongeveer zes miljoen) op de arbeidsmarkt terecht.

Een tweede factor heeft betrekking op het aantal conflicten. De wereld kende (en kent nog altijd) een groei aan conflicten. De conflicten situeren zich daarbij vooral in één bepaald land

⁷⁴ POLAK, L., 'Leger te huur', *I.c.*, 32

⁷⁵ DUFFY, M., 'When private armies take to the front lines', *Time*, 12 april 2004, 32

⁷⁶ ROMMERS, W., *I.c.*, p.13

tussen verschillende (bevolkings)groepen. De staat kan niet meer voor de nodige veiligheid zorgen. Dit creëert automatisch een vraag naar veiligheid.

Een derde factor is de desinteresse voor de vele conflicten vanwege de internationale gemeenschap en politiek. De belangen zijn niet meer zo groot zoals ten tijde van de Koude Oorlog, waardoor de grote machten zoals de VS, Groot-Brittannië of Frankrijk niet snel meer geneigd zijn om tussen te komen. Ook de zogenaamde *body-bag-factor* speelt een rol in de terughoudendheid om tussen te komen. De publieke opinie in Westerse landen aanvaardt geen dode soldaten meer.

Een vierde factor is de verandering in oorlogsvoering. Deze verandering houdt in dat er gespecialiseerde kennis nodig is om bepaalde wapensystemen te bedienen en te onderhouden. Enkel de private sector kan die kennis leveren.

Een vijfde en laatste factor is de globalisering en daaraan gelieerde privatisering. Domeinen waarop de overheid jarenlang een monopolie had, worden geprivatiseerd, zoals onder andere het leger.

Deze vijf factoren en de geschiedenis leggen de relatie bloot tussen de staat en huurlingen. De verhouding huurling-staat is omgekeerd evenredig. Bevindt de staat zich in een zwakke positie, dan hebben huurlingen de troeven in handen. Heeft de staat de bovenhand, dan is er geen of weinig nood aan huurlingen en heeft de staat ook de macht om ze te verbieden.

De rol van PMF's in recente conflicten toont aan tot wat een privaat militair bedrijf in staat is. In ex-Joegoslavië slaagde een team van raadgevers en trainers erin een amateurleger in een mum van tijd om te vormen tot een leger professionals. In Angola en Sierra Leone versloeg een kleine vijfhonderd man een rebellenleger dat vele malen groter was. Hun technische en materiële superioriteit zorgden voor opmerkelijke militaire successen. Anderzijds werd het ook duidelijk dat er serieuze adders onder het gras zaten en nog altijd zitten. MPRI handelde in ex-Joegoslavië als een verlengstuk van de Amerikaanse regering, EO en Sandline hadden er alle belang bij om de olievelden en ertsmijnen in het land van hun opdrachtgevers te beschermen. Hun gage bestond voornamelijk uit mijnbouwconcessies. Achter de schermen trekken gewiekste zakenmannen aan de touwtjes. Naast politieke inmenging en belangenvermenging staken nog andere minder fraaie zaken de kop op. Sommige PMF's blijken ook betrokken te zijn bij wapensmokkel en mensenhandel.

Daaruit volgt het voor dit onderwerp zeer kenmerkende dubbele gevoel. Aan de ene kant zorgt een kleine troepenmacht voor iets waar een uitgebreide VN-missie niet in slaagt: het geweld tot een minimum herleiden, akkoorden afdwingen en een klimaat creëren waarin een heropbouw kan plaatsvinden. Aan de andere kant zijn er de politieke spelletjes, de belangenvermenging en criminele activiteiten die de hele sector een ranzig smaakje geven.

In het volgende hoofdstuk ontleden we de sector. We bekijken de verschillende soorten bedrijven en enkele voorbeelden, hun klanten en de kostprijs. Dit moet een beter beeld geven over de sector.

Hoofdstuk 2: De private militaire sector

1. Inleiding

In dit tweede hoofdstuk bekijken we het reilen en zeilen binnen de sector. Om bepaalde vragen te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk om dieper in te gaan op bepaalde aspecten van de private militaire sector. Om te beginnen zullen we de definitie van een PMF onder de loep nemen en de verschillen duiden met traditionele huurlingen. Vervolgens bespreken we enkele praktische zaken: het aantal PMF's, het aantal werknemers, de verloning, de manier waarop wordt gerekruteerd, hun uitrusting en hun taken en opdrachten. Dit zijn allemaal praktische zaken die toch een accuraat beeld kunnen geven hoe het er in de praktijk aan toegaat. Vervolgens kijken we naar de opdeling binnen de sector. Deze kan op verschillende manieren worden ingedeeld. Wij zullen de opdeling volgens nabijheid op het slagveld en volgens grootte bespreken. Vervolgens illustreren we deze opdeling met enkele PMF's. Executive Outcomes, Sandline, MPRI en Kellogg Brown & Root komen aan bod. Dit zijn (of waren) belangrijke pionnen in de private militaire sector. Daarna bespreken we de verschillende soorten klanten, gaande van regeringen tot multinationals. Om dit hoofdstuk af te ronden kijken we naar de kostprijs van een PMF en stellen we de vraag of privatisering de diensten wel echt zo goedkoop en efficiënt aanbiedt.

2. Definitie

'Military companies offer military skills that were once the preserve of governments. Their essential purpose is to enhance the capability of a client's military forces to function better in war, or to deter conflict more effectively.'⁷⁷

Dit is zowat de enige definitie of omschrijving van een PMF die er in de hele literatuur wordt gegeven. En lang niet iedereen is het met die definitie of omschrijving eens. Over wat een private militaire firma nu juist is lopen de meningen sterk uiteen. Heel wat critici maken geen onderscheid tussen traditionele huurlingen en PMF's. Ze omschrijven PMF's als 'oud vergif verpakt in nieuwe flesjes'.⁷⁸ Deze critici focussen op de economische motieven die zowel voor de traditionele huurling als voor een (werknemer van een) PMF hetzelfde zijn: geld verdienen. Ze illustreren hun stelling met feiten. Zo doken werknemers van EO op in het

⁷⁷ SHEARER, D., *o.c.*, 23

⁷⁸ *Mercenaries: an African security dilemma*, MUSAH, A. en FAYEMI, J. (eds.), London, Pluto press, 2000, XV, 264

'White Legion' van wijlen Mobutu, waar ze als traditionele huurling aan de slag gingen. Met deze feiten willen de critici twee zaken bewijzen: huurlingen vechten enkel voor het geld en ze zijn voor geen haar te betrouwen want ze veranderen constant van kamp. Toch moet dit motief met de nodige voorzichtigheid worden benaderd. Soldaten in een regulier leger verdienen ook geld. Officieel dienen ze wel hun land, maar als er geen geld op tafel komt willen ze al eens beginnen muiten of van kamp wisselen.

De vroegere speciaal rapporteur van de VN die berichtte over huurlingenactiviteiten, Enrique Bernales Ballesteros, zag ook maar één verschil tussen huurlingen en PMF's: het zijn staten die PMF's huren, individuen rekenen op huurlingen. Dit is echter een vergissing van formaat. PMF's werken onder andere voor regeringen en staten, maar ook voor multinationals en NGO's, zoals we verder nog zullen zien. Omgekeerd werden traditionele huurlingen in een niet zo ver verleden ingehuurd door staten (denk maar Mobutu en zijn White Legion).

Er zijn wel degelijk verschillen tussen traditionele huurlingen en PMF's.

Een huurling is onafhankelijk en vecht voor een economische beloning. Hij of zij verblijft niet in het land waar gevochten wordt. De rekrutering gebeurt via omwegen om vervolging van rechtswege te vermijden. Groeperingen van huurlingen zijn tijdelijk en bestaan uit een verzameling van individuele soldaten. Ze verlenen enkel strijdkracht aan één enkele cliënt. Private militaire firma's daarentegen opereren op de markt en zijn gebonden door legale contracten. Ze zijn afhankelijk van financiële holdings en conglomeraten. Winst voor het bedrijf komt op de eerste plaats, pas daarna komt de individuele winst. Er wordt gerekruteerd volgens de normale wegen en kanalen. De bedrijven zijn hiërarchisch georganiseerd en functioneren als een bedrijf. Sommigen zijn genoteerd op de beurs. PMF's bieden ook een groot aantal diensten aan aan een gevarieerd cliënteel.⁷⁹

Er is dus een verschil tussen een 'gewone' huurling en een PMF, althans in vorm. Werknemers van PMF's wijzen steevast op deze verschillen. Ze vinden het onterecht om vergeleken te worden met huurlingen van het soort van Bob Denard. In hun ogen is dat soort huurlingen gewoon geboefte op zoek naar rijkdom en avontuur.⁸⁰ Op zich lijken ze geen probleem te hebben met de term 'huurling', per slot van rekening is dat toch wat ze doen, maar wel met de kwalijke connotatie die de term heeft. 'Huurling' lijkt synoniem te staan voor bloed, racisme, haat en geweld. Daarmee willen ze niet geassocieerd worden. Vandaar ook telkens weer de nadruk die ze zelf leggen op het verschil. Zij zijn oud-militairen met een uitstekende staat van dienst die de overstap maken naar de privé. Ze zijn goed getraind en

⁷⁹ SINGER, P.W., *o.c.*, 43

⁸⁰ SPICER, T., *o.c.*, 38

georganiseerd.⁸¹ Traditionele huurlingen daarentegen zijn avonturiers, een zootje ongeregeld dat meer kwaad dan goed doet.

Iedereen geeft dus min of meer een verschillende definitie aan de term huurling of PMF. Een eensluidende is er niet, ook niet in de wetgeving (zie hoofdstuk 3). Het motief van zowel een huurling als een werknemer van een PMF is geld verdienen. Alleen is dit een gevaarlijke factor om een begrip mee te definiëren. Wie oefent namelijk geen job uit om geld te verdienen? Laten we het erbij houden dat er duidelijke vormverschillen zijn. Een PMF verschilt zowel van het traditionele leger als van de traditionele huurling.

3. Kenmerken

3.1 Aantal PMF's

Er is geen duidelijkheid over het aantal bestaande PMF's. Het Center for Public Integrity's International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ) deed onderzoek naar PMF's en ontdekte er een goeie 90 die wereldwijd in 110 landen opereren.⁸² Naar de waarde van dit cijfer is het gissen. Het is vooral het komen en gaan van kleine PMF's, die opgericht zijn voor 1 missie, die het moeilijk maken om het aantal te bepalen. Deze bedrijven opereren in de schemerzone en zijn moeilijk te ontdekken. Het meest onduidelijk is de situatie in het voormalige Oostblok.⁸³ Niemand heeft zicht op het aantal PMF's en het aantal mensen die er tewerkgesteld worden. Er is dan ook totaal geen controle op de opdrachten die ze aannemen en uitvoeren.

3.2 Aantal werknemers

Doordat het onduidelijk is hoeveel PMF's er zijn, is het nog veel onduidelijker hoeveel mensen in de sector werken. Zeker is dat het om vele duizenden gaat. In Irak zijn er momenteel 30 000 aan het werk. In Afrika is ook een groot deel werkzaam. Reuzen als Halliburton stellen meer dan 100 000 mensen tewerk.⁸⁴ Het overgrote deel van de werknemers zijn mannen. Er zijn vrouwen werkzaam in de sector, maar deze vormen een kleine minderheid.

⁸¹ ISENBERG, D., 'Have lawyer, accountant, and guns, will fight: The new post-Cold War mercenaries', paper voorbereid voor de Getting guns of the streets of the Global Village conferentie, gepresenteerd op 19 februari 1999 op de International Studies Association Convention.

⁸² VAN NIEKERK, P., *l.c.*

⁸³ Gesprek met IPIS-medewerker

⁸⁴ <http://www.halliburton.com/about/index.jsp>

3.3 Loon

Een werknemer van Dyncorp die in Irak de lokale politie gaat trainen, krijgt 63 000 tot 74 000 dollar per jaar, en wordt in Irak gehuisvest en gevoed door de firma. In Bosnië kregen werknemers van Dyncorp 90 000 dollar per jaar.⁸⁵ Een bewaker van een olieveld in Cabinda verdient minstens 225 dollar per dag.⁸⁶ In het algemeen wordt aangenomen dat een werknemer van een PMF drie keer zoveel (of meer) verdient als een gewone soldaat.

Andere bronnen melden dat werknemers contracten krijgen van vier tot zes maanden en dat aan de prijs van 5000 tot 8000 dollar per maand. Dit hangt af van je specialiteit. Een 'bediende' verdiende bij Executive Outcomes 6000 dollar per maand, een piloot 15 000 dollar.⁸⁷ 15 000 dollar per maand is dan ook zowat het hoogste bedrag dat je als werknemer van een PMF kunt verdienen. Er doen ook geruchten de ronde over hogere lonen, maar dan kan dit niet meer verklaren waarom PMF's goedkoper zijn dan het reguliere leger.⁸⁸ Enkel in Irak en hoge risicogebieden zijn commerciële ondernemingen bereid om de exorbitante looneisen van de private beveiligingsfirma's in te willigen.

3.4 Recruitering

In de jaren '60 en '70 werden wel eens via krantenadvertenties huurlingen geronseld. Vandaag de dag is dit niet meer denkbaar. PMF's rekruteren op hun eigen manier. Over het algemeen wordt het personeel van PMF's gerekruteerd onder vroegere collega's uit het leger. Vooral militairen uit zogenaamde speciale eenheden, zoals de Navy Seals of SAS, zijn erg gegeerd op de markt vanwege hun enorme expertise en mogelijkheden. Sommige PMF's zijn vrijwel identieke kopieën van voormalige militaire units.⁸⁹ Veel PMF's hebben een databank met personen en hun specialiteiten. Voor iedere operatie gaan ze na wie ze het best kunnen gebruiken. Ondanks het propere imago dat de private militaire bedrijven zich trachten aan te meten blijven ze werkzaam op één van de meest harde en gewelddadige werkerreinen. Dat hun personeel dan ook niet meteen de meest zachte of 'gezellige' mensen zijn spreekt voor zich.

⁸⁵ ISENBERG, D. (30/04/2003) 'There's no business like security business' [www]. Asia Times Online: http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/ED30Ak03.html [3/12/2004]

⁸⁶ VENTER, A., 'Mercenaries or security man?', *New African*, 1998, augustus, 15

⁸⁷ DAVIS, J. R., *o.c.*, 164

⁸⁸ AVANT, D. (08/2004) 'Think Again: Mercenaries' [www]. Foreign Policy: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=2577&popup_delayed=1 [18/12/2004]

⁸⁹ RIPLEY, T., *Mercenaries. Soldiers of Fortune*, Bristol, Parragon, 1997, 14

Het 'burgerpersoneel' rekruteren de PMF's op de gewone manier. Zo staan er op verschillende websites van PMF's advertenties.⁹⁰ Het gaat vooral om veiligheidsinstructeurs, vertegenwoordigers en mensen die administratieve taken vervullen. PMF's zullen beweren dat ze zeer zorgvuldig hun personeel screenen, hoewel dit zeker niet altijd het geval is. Er circuleren talrijke figuren in de sector die in een vorig leven in dienst waren van het Apartheidsregime of de KGB.⁹¹ De sector erkent het probleem. Het screenen en onderzoeken van personeel is niet makkelijk als ze uit dertig verschillende landen komen. Een ontslagen werknemer van Dyncorp getuigde dat de sollicitaties schriftelijk en telefonisch gebeurden. De opleiding die ze diende te volgen stelde niets voor, zelfs een man van 71 en iemand met een peacemaker slaagden.⁹² Er wordt vanuit de sector toegegeven dat er voor grote opdrachten, zoals die in Irak, mensen gerekruteerd worden die nadien niet geschikt blijken voor de opdracht. In Irak zijn al een niet onaardig aantal mensen ontslagen om diverse redenen.⁹³

3.5 Uitrusting

In een conflict moeten militairen van een private militaire firma het hebben van hun ervaring, kennis en uitrusting. PMF's beschikken dan ook over volledige wapenarsenalen. Naargelang het terrein, de omstandigheden en opdracht kunnen ze hun uitrusting en wapens aanpassen. Een bodyguard zal opteren voor kleine lichte wapens, terwijl iemand die een mijn in de jungle moet bewaken of aan het front strijdt zal opteren voor zwaardere oorlogswapens. Militairen zijn echte kenners en weten in welke omstandigheden ze welk wapen het best kunnen gebruiken. Het volstaat om een tijdschrift als *Soldier of Fortune* te doorbladeren om te zien hoeveel belang gehecht wordt aan de juiste wapens en het juiste materieel.

Daarnaast beschikken ze ook over groter materieel, zoals jeeps en helikopters. Bepaalde PMF's specialiseren zich bijvoorbeeld in het leveren van gevechtsvliegtuigen of helikopters (Airsan, Sukhoi). Andere verhuren materiaal zoals tanks, pantservoertuigen, jeeps, Daarin verschillen ze van gewone huurlingen. PMF's kunnen veel grotere middelen inzetten.

⁹⁰ Op de websites van grote PMF's staat meestal een link naar zogenaamde 'career opportunities'. Op die pagina's is er vraag naar de meest uiteenlopende jobs, zoals boekhouders en informatici, maar ook trainers, risicoanalysten en beveiligingspersoneel.

⁹¹ SINGER, P.W., 'Corporate warriors: the rise and ramifications on the privatized military industry', *International Security*, 26, 3, winter 2001-2002, 9. Er wordt geschat dat zo een 70% van de werknemers van de voormalige KGB in de private militaire sector zijn terechtgekomen.

⁹² VAN OVERWALLE, K., 'De privatisering van de oorlog', *De Tijd*, 7 juni 2003, p.1

⁹³ E-mailcorrespondentie met Doug Brooks, voorzitter van de International Peace Operations Association, april 2005

3.6 Taken

PMF's voeren een lijst vol taken en opdrachten uit.⁹⁴ Deze opdrachten zijn zeer verscheiden. De hoofdbrok wordt ingenomen door security. Dit kan gaan van het leveren van bodyguards, bewakers, opzichters met honden tot gespecialiseerde camerabewaking. Het securitywerk is dus zowel gericht op personen, goederen als plaatsen. Daarbij aansluitend zijn er de security audits, risicoanalyses en crisismangement.

Daarnaast leveren PMF's opleidingspakketten en trainingen voor militair personeel. Een niet gering aantal landen besteden de opleiding van hun militairen uit. Het gaat hier niet enkel om zogenaamde derde wereldlanden. De VS staat ver op kop als het op uitbesteding van militaire opleidingen gaat. Ook het onderhoud van wapens, wapensystemen, installaties, voertuigen en vliegtuigen wordt uitbesteed, evenals de bediening of besturing ervan. Logistieke ondersteuning is eveneens één van de zaken die aangeboden wordt.

Verder worden ook gespecialiseerde opdrachten door PMF's uitgevoerd. Ontmijning is er één van. PMF's hebben een neus voor trends en nieuwigheden. In Irak zijn ze alomtegenwoordig: als bodyguard voor journalisten en zakenlui, in dienst van het Amerikaanse leger of als trainer van de Iraakse politie. Ze bieden een antwoord tegen moderne piraterij op zee. De lijst met taken en opdrachten is dus oneindig. Alles lijkt bespreekbaar. Zo zijn er geruchten dat het Wereld Natuur Fonds de bewaking van grote natuurparken in Afrika en Azië zou uitbesteden aan PMF's.

4. Opdeling van de sector

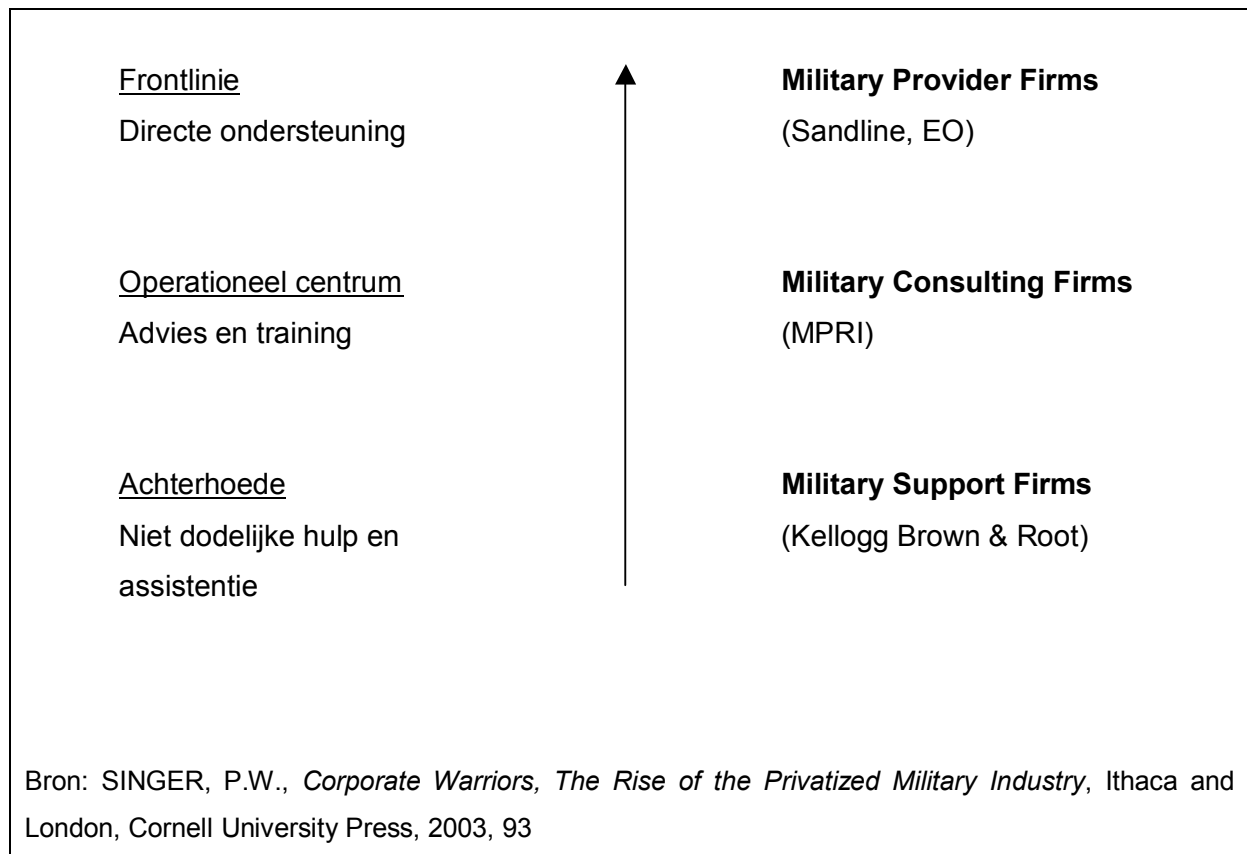
Alle PMF's hebben één ding gemeen: ze bieden diensten aan die zich binnen het militaire domein situeren. Maar afhankelijk daarvan verschillen ze allemaal van elkaar, zowel in personeelsbezetting, ontstaansgeschiedenis, geografische ligging, specialisatie karakteristieken, Om de sector overzichtelijk te houden en een beter inzicht te krijgen kunnen de verschillende bedrijven op diverse manieren worden geklasseerd. Zo kunnen ze ingedeeld worden volgens de taak of taken die ze verrichten. Het nadeel hierbij is dat er zoveel taken worden verricht dat een indeling overbodig wordt. Een originele en doeltreffende indeling is de 'top van de speer' indeling zoals Singer die toepast in zijn werk. Daarnaast kunnen de bedrijven ook nog ingedeeld worden volgens hun grootte. Hieronder bespreken we deze twee manieren van classificatie en het inzicht die ze bieden.

⁹⁴ SHEARER, D., o.c., 23-26

4.1 Volgens nabijheid op het strijdtoneel ('Top van de speer' analogie)

De 'top van de speer' indeling is een metafoor voor de strijd. Aan de punt van de speer zitten de bedrijven die het dichtst bij de strijd betrokken zijn, de Military Provider Firms. Halfweg de speer zitten de Military Consulting Firms. Zij volgen de strijd van op de tweede rij. Aan het veilige einde van de speer bevinden zich de Military Support Firms, die enkel achter de linies aanwezig zijn.⁹⁵ Hieronder bespreken we de drie vormen uitgebreider.

Figuur 2: De 'top van de speer' analogie

4.1.1) Military Provider Firms

Deze firma's verlenen diensten aan de frontlinie. Ze engageren zich in de strijd en verlenen daarbij zowel gewone grondtroepen als specialisten (bv. gevechtspiloten). Ze voorzien dus in de kernactiviteiten van een leger. De beroemdste voorbeelden zijn Executive Outcomes en Sandline. Beide bedrijven zijn niet meer actief, waardoor wel eens wordt gezegd dat er geen Military Provider Firms meer zijn. Dit dient echter sterk betwijfeld te worden. In februari 2005 opende Greystone, een dochteronderneming van Blackwater de deuren. Volgens insiders zou deze firma de opvolger van EO en Sandline kunnen worden.⁹⁶ Ook firma's die specifieke

⁹⁵ SINGER, P.W., o.c., 91

⁹⁶ E-mailcorrespondentie met Doug Brooks, voorzitter van de International Peace Operations Association, april 2005. De website van Greystone: <http://www.greystone-ltd.com>

diensten op het slagveld verlenen, zoals een luchtmacht, worden tot deze categorie gerekend. Voorbeelden zijn Airscan en het Russische Sukhoi.⁹⁷

Klanten kunnen kiezen tussen twee verschillende pakketten of contracten. Er is het algemene pakket of contract met alles erop en eraan, en er is het gespecialiseerde 'versterkingspakket'. Het eerste pakket biedt de klant een op zich staande militaire eenheid die zelfstandig op het slagveld kan opereren. Hierbij worden de troepen van de klant niet versterkt. In theorie kunnen ze zelfs de reguliere troepen van de klant vervangen, zoals in Sierra Leone op een bepaald ogenblik het geval was met EO. Deze eenheden zijn vrij klein en over het algemeen in de minderheid ten opzichte van de vijand. Hun kracht schuilt in de intensieve training die ze gekregen hebben, hun ervaring en algemene vaardigheden op het strijdtoneel. De tegenstanders mogen dan in de meerderheid zijn, in het overgrote deel van de gevallen zijn ze wel slechter getraind en/of bewapend. Dit type contract wordt echter zelden gevraagd. Vooral het tweede pakket wordt frequent 'geleverd'. Werknemers van de firma gaan een actieve rol spelen in het leger of de strijdkrachten van de cliënt. Ze kunnen zowel de leiding nemen over een groep, het leger managen, coördineren of trainen. De rangen worden versterkt met efficiënte krachten. Dit zorgt ervoor dat de zwakke plekken in een leger worden weggewerkt. Niet enkel zwakke legers maken van deze optie gebruik. Ook vrij sterke strijdmachten maken van deze aanbieding gebruik, simpelweg om op elk gebied de beste strijdkrachten in huis te hebben.⁹⁸

Er dient wel nog een opmerking bij deze sector gemaakt te worden. Dit is de meest controversiële sector van de private militaire industrie. De firma's in dit deelgebied hebben de meeste kans om negatieve publiciteit te krijgen. Daarenboven hangt hen de constante bedreiging van een wettelijk verbod boven het hoofd. De bedrijven die dit soort diensten aanbieden, zullen dat officieel in alle toonaarden ontkennen. Ze zullen beweren dat ze enkel militaire adviseurs of trainers leveren. In de praktijk blijken die wel eens dichter bij het strijdtoneel te komen dan nodig is. Dit wordt dan verklaard als 'kijken of de training werkt of het advies wordt opgevolgd'. De scheidingslijn tussen deze sector en de volgende, de Military Consulting Firms, is bijzonder dun.⁹⁹

4.1.2) Military Consulting Firms

Military Consulting Firms bieden advies en training aan, evenals het herstructureren of operationaliseren van een leger. Ze engageren zich op elk niveau, met uitzondering van de

⁹⁷ SINGER, P.W., o.c., 93

⁹⁸ *Ibid.*, 94-95

⁹⁹ *Ibid.*, 95

strijd zelf. Het is de cliënt zelf die de eindverantwoordelijkheid draagt. Hun rol valt niet te onderschatten. In de moderne oorlogsvoering zijn kennis en training de sleutel tot succes. Voorbeelden van Military Consulting Firms zijn Levdan, Vinnell en MPRI. De contracten die ze aanbieden zijn vaak voor langere termijn, dit in tegenstelling tot de Military Provider Firms. Het voordeel van firma's als MPRI is dat ze beschikken over duizenden ex-officieren, waaronder viersterrengeneraals. Deze hebben een enorme kennis en expertise en betekenen ongetwijfeld een versterking voor diegene die ze inhuurt. Het gevaar bij het inhuren van militaire adviseurs zit hem in de afhankelijkheid die gecreëerd wordt. De adviseurs brengen geen kennis over op het leger van de cliënt. Ze bieden enkel de oplossing voor een concreet probleem. Daardoor wordt een leger steeds afhankelijker van de PMF. De Military Consulting Firms hebben een grotere legitimiteit en winstmarge dan de Military Provider Firms. Toch is de scheidingslijn vaag. Een ex-militair die ingehuurd wordt om troepen te trainen, kan soms niet aan de verleiding weerstaan om mee te vechten. Zo vergezelden werknemers van de PMF Vinnell die de Saoedische Nationale Garde trainden hun 'leerlingen' naar het slagveld.¹⁰⁰

4.1.3) Military Support Firms

De derde sector verleent supplementaire militaire diensten. Dit gaat van (geweldloze) hulp en assistentie tot logistieke steun, technische ondersteuning, het verzamelen van inlichtingen en transportatie. Zij bieden geen kerntaken aan. Ze zorgen ervoor dat de cliënt zich met de kernzaken kan bezighouden terwijl zij voor de randvoorzieningen instaan. Deze sector is veruit de grootste en minst gecontesteerde. Dit komt wellicht omdat ze niet 'huurlingachtig' zijn. In deze sector vind je bedrijven als Ronco en Boeing, die van oorsprong geen militaire achtergrond hebben. Het Amerikaanse, Franse, Britse, Canadese en Australische leger hebben grote delen van hun logistiek uitbesteed aan PMF's. Een recente trend is de privatisering van de inlichtingendiensten. De CIA heeft na de aanslagen van 11 september sommige van zijn satellieten laten bemannen met personeelsleden van Space Imaging en Digital Globe. Informatie wordt in de toekomst nog belangrijker. PMF's zien ook daarin toekomst en mogelijkheden.¹⁰¹

4.2 Volgens grootte

De sector kan ook nog op een andere manier worden ingedeeld: volgens de grootte van de PMF. Er zijn de grote bedrijven, de middelgrote en de kleintjes. Ieder van hen mikt op verschillende sectoren en klanten. De grote bedrijven, zoals MPRI en Levdan, mikken op de

¹⁰⁰ SINGER, P.W., o.c., 95-97

¹⁰¹ *Ibid.*, 97-100

grote projecten. Ze zijn gestructureerd als multinationals en gedragen zich ook zo. Ze zijn gelieerd met andere bedrijfstakken en holdings. Managers zwaaien er de plak. Ze willen zaken doen en geld verdienen, op een legale manier. Vandaar dat ze vrijwel exclusief voor nationaal erkende regeringen, de Verenigde Naties en internationale organisaties en bedrijven werken.¹⁰² De middelgrote bedrijven opereren op kleinere schaal. Zij zijn minder gestructureerd. Het zijn de KMO's onder de PMF's, vaak geleid door gepensioneerde militairen. Zij nemen de opdrachten voor hun rekening die de grote PMF's niet willen, omdat ze niet winstgevend genoeg zijn of omdat ze te controversieel zijn. Deze PMF's zijn vooral gespecialiseerd in veiligheid, niet in militaire operaties. Het gaat dan hoofdzakelijk om het leveren van gewapende bewakers in risicogebieden. Grote bedrijven leveren deze liever niet, omdat de connotatie met het begrip 'huurling' te groot is en hun imago kan schenden. Zo zijn er in Angola werknemers van EO blijven hangen die hun eigen PMF hebben gesticht en gewapende bewakers voor mijnen en olievelden leveren (bv. Teleservices en Alpha 5). Als laatste zijn er de kleine bedrijfjes, de zogenaamde één-kamer-met-telefoon-bedrijfjes. Deze éénmansondernemingen zijn de luis in de pels van de grote en middelgrote bedrijven. Ze nemen de kleine en meest controversiële opdrachten aan. Vandaar ook de minachting. In deze categorie zijn de mannen met een bedenkelijke reputatie werkzaam, die ervoor zorgen dat de connotatie met de huurlingen uit de jaren '60 blijft leven. Daarbij komt dat de kleine bedrijven geen politieke steun genieten, in tegenstelling tot de grote en middelgrote bedrijven. En zonder politieke steun kan een PMF niet overleven, dat is één van de gouden regels.¹⁰³ Een gevolg van de afwezigheid van politieke steun is dat er geen controle is op de activiteiten die worden uitgeoefend. De kleine bedrijfjes zijn dus de 'gevaarlijkste': ze kunnen moeilijk getraceerd en gecontroleerd worden vanwege hun korte levensduur en gebrek aan politieke contacten. Daardoor vergroot de kans op misbruiken en criminele (neven)activiteiten.

5. Enkele PMF's

De opdeling van de sector kunnen we illustreren aan de hand van enkele bekende PMF's. Als voorbeeld van Military Provider Firms worden Executive Outcomes en Sandline besproken. Officieel gaat het om twee verschillende firma's, maar onderzoek heeft uitgewezen dat ze sterk met elkaar gelieerd waren. Beide bedrijven bestaan niet meer, maar zijn legendarisch en bieden een goed inzicht op de manier waarop een Military Provider Firm werkt. Als voorbeeld van een Military Consulting Firm bespreken we MPRI. Tot slot komt Kellogg Brown & Root aan bod als illustratie van een Military Support Firm.

¹⁰² DAVIS, J. R., o.c., 156-157

¹⁰³ *Ibid.*, 161-163

5.1 Executive Outcomes (EO) en Sandline

Executive Outcomes (of simpelweg EO) werd in 1989 opgericht door Eeben Barlow.¹⁰⁴ Deze Zuid-Afrikaan was een veteraan van het beruchte '32 Buffalo' bataljon. Dit was een gevreesde elite-eenheid van de South African Defence Force (SADF). Dit bataljon werd na zijn ontbinding aangeklaagd voor grove schendingen van de mensenrechten. Na zijn militaire carrière verhuisde Barlow naar het Directorate of Covert Collection (DCC). In 1989 kwam hij bij het Civil Cooperation Bureau (CCB) terecht, dat verantwoordelijk was voor het vermoorden van anti-apartheidactivisten.¹⁰⁵ Barlow en leden van de South African Defence Force hadden toen al door dat het einde van de Apartheid in zicht was. Hun toekomst zag er somber uit als leden van bewegingen die zich te buiten waren gegaan aan geweld en racisme.¹⁰⁶

De oprichting van EO was een uitweg. EO bood vijf diensten aan: strategisch en tactisch advies, militaire training, vredestroepen, advies en hulp bij het verkrijgen van wapens en paramilitaire diensten. Het personeel bestond voornamelijk uit ex-leden van de SADF elite-eenheden. Er waren ook leden bij van Koevoet, een politie-eenheid die gevreesd werd vanwege haar martelpraktijken bij gevangenen. Over hoeveel personeelsleden EO beschikte is niet duidelijk. Bij de opheffing van de SADF kwamen 60 000 soldaten zonder werk te zitten. Zij vormden de basis voor EO's rekruteringspool.¹⁰⁷ Het aanbod was aantrekkelijk want het loon bij het krijgen van een contract was hoog (variërend tussen 2000 en 13 000 dollar per maand) en werd in Amerikaanse dollars uitbetaald. Daar kwam nog een levensverzekering en volledige medische verzorging bovenop. Uit die pool rekruteerde EO wanneer het manschappen nodig had. Een permanent leger was er niet. Ongeveer 70% van het personeel waren zwarte Afrikanen, wat enigszins verrassing opwekt gezien het racistische karakter van de SADF-pool waaruit gerekruteerd werd.¹⁰⁸ Het officierenkader was hoofdzakelijk blank.¹⁰⁹

In 1991 werd de CCB ontmanteld en ging EO echt van start. Het was actief in Botswana en werd gecontracteerd door De Beers. De eerste grote opdracht kwam in 1992: de olievelden van Soyo in Angola bewaken in opdracht van Gulf-Chevron en Petrangoil. In 1993 werden ze door de Angolese regering gevraagd om het leger te herstructureren en te trainen (zie

¹⁰⁴ ARNOLD, G., o.c., 115

¹⁰⁵ PECH, K., 'Executive Outcomes – A corporate conquest' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), o.c., 84

¹⁰⁶ ARNOLD, G., o.c., 115

¹⁰⁷ SINGER, P.W., o.c., 102

¹⁰⁸ ZARATE, J.C., l.c., 93

¹⁰⁹ X, 'Can we control the dogs of war?', *New African*, 1998, no. 363, 17

hoofdstuk 1). Dat Angola luttele jaren daarvoor nog de vijand was voor het overgrote deel van EO's werknemers was geen bezwaar. 'EO is enkel geïnteresseerd in winst maken, niet in ideologische oorlogen' aldus Nick Van Den Bergh, één van de leidende figuren binnen EO.¹¹⁰

EO werd niet enkel berucht vanwege zijn operaties in Angola en Sierra Leone. Het netwerk van bedrijven en holdings waarin EO verweven zat is even indrukwekkend. We zullen proberen het web rond EO zo zorgvuldig mogelijk in kaart te brengen. De figuur op p.38 kan daarbij een handig hulpmiddel zijn.

EO was gevestigd in Pretoria en maakte deel uit van de holding Strategic Resources Corporation (SRC). Officieel had deze holding twintig bedrijven onder haar vleugels, maar er zijn vermoedens dat er banden waren met zo een vijftig ondernemingen.¹¹¹ Deze bedrijven waren gespecialiseerd in logistiek, engineering en veiligheid. Een overzicht van de bedrijven die deel uitmaakten van SRC vindt u in de bijlagen. De PMF Teleservices maakte ook deel uit van de groep. Zij verzorgde de bescherming van plaatsen en goederen nadat EO officieel vertrokken was. Zo bleef EO toch aanwezig, hoewel het officieel het land verlaten had. Teleservices stelde werknemers van EO te werk wanneer deze in het land wilden blijven.

SRC had op zijn beurt sterke banden met de Branch-Heritage Group, een financiële holding geregistreerd in Londen. Directeur van de groep is Antony Buckingham: zakenman, voormalig SAS-veteraan en bekend voor zijn invloed achter de schermen, vooral in Afrika. Zijn kantoren zijn in het Plaza 107 gebouw gevestigd. Op datzelfde moment is EO ook in Londen geregistreerd vanwege de strenge huurlingenwetten in Zuid-Afrika, en het is Buckingham die de presidenten van Angola en Sierra Leone introduceert bij EO. Zijn Branch-Heritage Group heeft mijnbouw- en oliebelangen over de hele wereld en investeringen in vrijwel alle regio's waar EO actief was. Diamanten, mineralen, olie en gas zijn cruciaal voor het voortbestaan van zijn bedrijven.¹¹² Zijn holding deed ook beroep op firma's uit de SRC om die belangen te beschermen.¹¹³

De Branch-Heritage Group zit op zijn beurt onder de vleugels van Diamondworks, een bedrijf dat op de Canadese beurs genoteerd staat. De banden zijn zo duidelijk omdat het personeel van EO bijvoorbeeld opduikt bij zowel Diamondworks als Branch-Heritage en omgekeerd. Een contract met EO betekende ook dat er grondstofconcessies gedaan werden aan

¹¹⁰ ARNOLD, G., o.c., 115-116

¹¹¹ GOULET, Y., 'Executive Outcomes: mixing business with bullets', *Jane's Intelligence Review*, 1997, no. 9, 426

¹¹² *Ibid.*, 427

¹¹³ PECH, K., 'Executive Outcomes – Acorporate conquest' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), o.c., 86

bedrijven uit de Branch-Heritage Group en de Strategic Resources Corporation.¹¹⁴ Dit werd altijd officieel door de betrokken partijen ontkend. Op papier kunnen de bedrijven wel gescheiden zijn, de realiteit is anders. Ondernemingen van zowel SRC als de Branch-Heritage Group werden geleid vanuit de Plaza Building in London. Eén receptionist behandelde er de inkomende telefoontjes van 18 bedrijven.¹¹⁵ Onder die 18 bedrijven ook 2 PMF's: Sandline International en Ibis Air. Sandline werd in 1996 opgericht en officieel geregistreerd op de Bahama's. De oorspronkelijke naam luidde Plaza 107 Ltd., naar het kantoor waar het gevestigd was. Directeur van het bedrijf was Timothy Spicer, een voormalige Britse kolonel die woordvoerder was voor de UNPROFOR vredesmacht in Bosnië. Het onderscheid tussen Sandline en EO diende met een vergrootglas gezocht te worden. Sandline sleepte het contract in Papua Nieuw-Guinea in de wacht, maar besteedde het uit aan EO. Sandline kreeg op zijn beurt een contract in Sierra Leone, om de ECOMOG troepen te helpen. Daar verleende het openlijk steun aan Lifeguard, een zusteronderneming van EO.¹¹⁶ Hetzelfde zien we bij Ibis Air, ook wel omschreven als de private luchtmacht van EO. Ibis Air, een zelfstandig bedrijf in de Branch-Heritage Group, werd officieel geleasd door EO. Door over een luchtmacht te beschikken, kon EO in een mum van tijd zijn troepen over de hele wereld ter plaatse krijgen. Ibis Air kon beschikken over een tweetal 727 passagiersvliegtuigen, Russische transport- en gevechtshelikopters, en een Mig-23 bommenwerper. Daarnaast kon het eender welk vliegtuig leasen dat op de markt beschikbaar was. Ibis Air zorgde ervoor dat EO een enorme voorsprong had op het slagveld. Iedere operatie werd ondersteund door minstens één gevechtshelikopters. Een medisch transportvliegtuig was altijd stand-by. Ibis Air kon zich deze toestellen veroorloven dankzij de overproductie uit de Koude Oorlog. De toestellen waren dan ook stuk voor stuk van Russische makelij.¹¹⁷

In totaal zouden 50 tot 80 firma's aan EO gelinkt kunnen worden. Dit uitgebreide netwerk was de grote sterkte van de PMF. Door zijn talrijke connecties kon het internationale regels omzeilen, zich engageren in illegale operaties en ondergrondse netwerken. Ook de gelieerde bedrijven profiteerden mee. Door de hulp van EO won de Branch-Heritage Group de concurrentiestrijd van De Beers, een vroegere klant van EO. Er waren plannen om EO uit te breiden en ook te laten instaan voor medische verzorging, waterzuivering en de bouw van

¹¹⁴ O'BRIEN, K., 'Freelance forces: exploiters of old or new-age peacebrokers', *Jane's Intelligence Review*, 1998, no. 8, 43

¹¹⁵ CAMPBELL, D. (10/30/2002) 'Marketing the New 'Dogs of War'' in Making a Killing: The Business of War [www]. International Consortium of Investigative Journalism: <http://www.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=149> [3/12/2004]

¹¹⁶ SINGER, P.W., o.c., 105

¹¹⁷ PECH, K., 'Executive Outcomes – A corporate conquest' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), o.c., 88

ziekenhuizen.¹¹⁸ Daarmee zou EO naast een Military Provider Firm ook een Military Support Firm worden. Zover kwam het niet. Op 1 januari 1999 hield EO er officieel mee op. 'Omdat in heel Afrika regeringen hun best doen om wet en orde te doen respecteren', luidde het persbericht.¹¹⁹ De echte redenen liggen wellicht elders. EO kon het imago van racistische huurlingen nooit van zich afschudden. Dit schrok mogelijke klanten af en lokte veel negatieve kritiek uit. De Zuid-Afrikaanse regering voerde ook een wet in die de PMF's aan banden legde. Het was een publiek geheim dat EO Zuid-Afrika in verlegenheid bracht en dat de wet voornamelijk tegen hen gericht was. Ook ruzie tussen de kopstukken van de organisatie zou aanleiding gegeven hebben tot het stopzetten van de activiteiten. Analysten zagen in het verdwijnen van EO het einde van de Military Provider Firms. Niets is minder waar. De spin-offs van EO bleven bestaan, enkele nieuwe bedrijven werden opgericht, zoals Southern Cross. EO blijft dus in zekere zin actief.¹²⁰ De reputatie van het bedrijf blijft legendarisch. Sandline hield het op 16 april 2004 voor bekeken. Als hoofdreden werd het gebrek aan steun vanuit de regering opgegeven.¹²¹ Tim Spicer had het bedrijf in september 2000 al verlaten. Daarmee zijn de twee bekendste en enige Military Provider Firms die er openlijk voor uitkwamen aan het front te vechten, verdwenen. Dat hun plaats snel ingenomen zal worden, leidt geen twijfel. Alleen zullen de bedrijven ervoor oppassen om zo openlijk in de kijker te lopen als EO en Sandline.

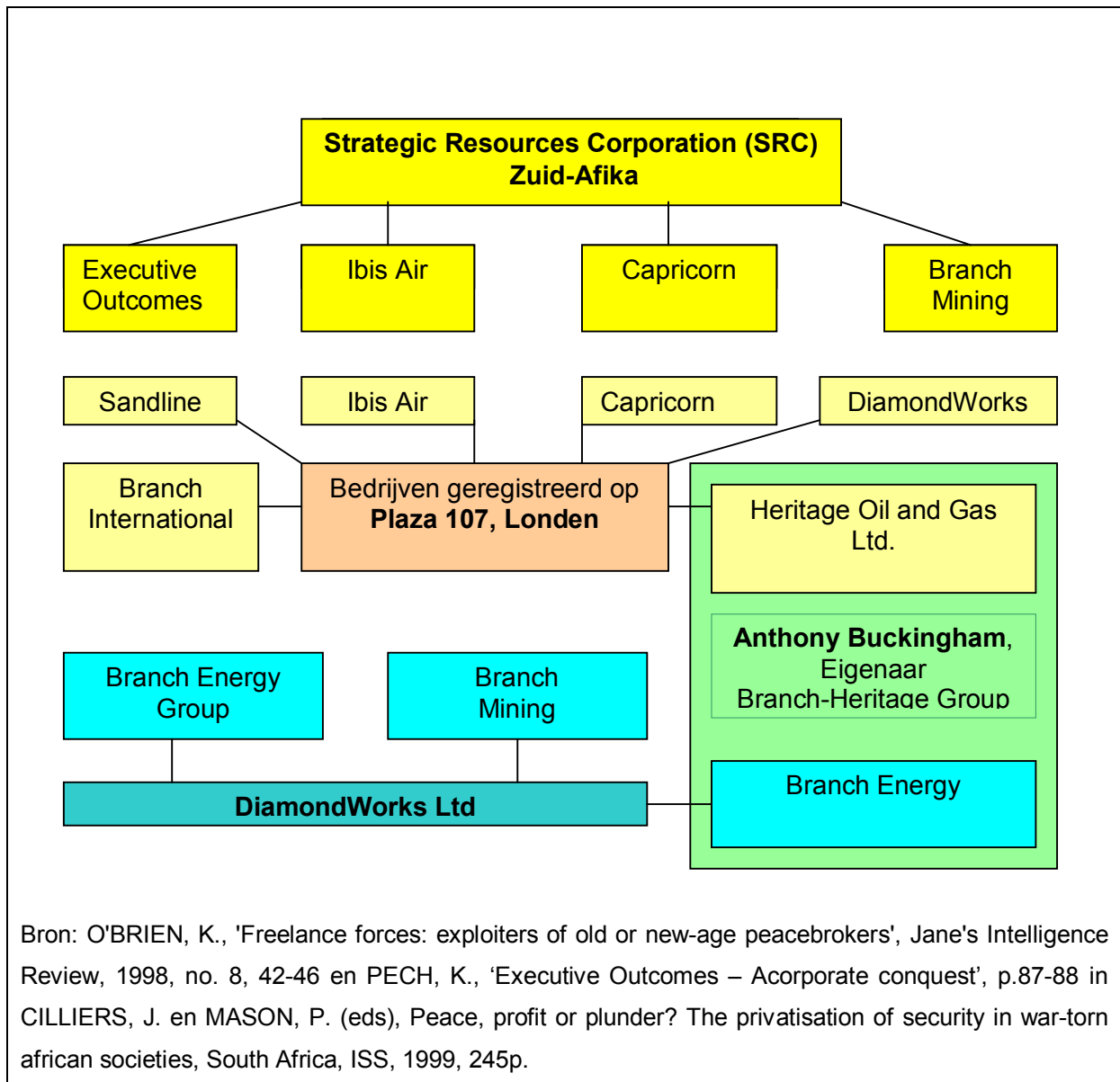
¹¹⁸ SINGER, P.W., *o.c.*, 117

¹¹⁹ X, 'Huurlingenleger Executive Outcomes houdt er mee op', *De Morgen*, 12 december 1998, p.12

¹²⁰ CAMPBELL, D., *l.c.*

¹²¹ Persbericht 16 april 2004 op <http://www.sandline.com/comment/list/comment48.html> . De site van Sandline staat nog altijd online (<http://www.sandline.com/site/>). Je vindt er een lange lijst documenten en artikelen over de private militaire industrie.

Figuur 3: De connecties van EO en Sandline

5.2 Military Professional Resources Incorporated (MPRI)

'We got more generals per square foot here than in the Pentagon'.¹²² Dit is een ondertussen legendarische uitspraak van één van de MPRI-bazen. Military Professional Resources Incorporated (MPRI) is hét voorbeeld van een Military Consulting Firm. Het bedrijf levert generaals en militaire adviseurs op vraag. Daarbij onderhoudt het heel nauwe banden met de Amerikaanse regering.

MPRI is een Amerikaanse PMF die werd opgericht in 1987 door acht voormalige officieren. In juli 2000 werd het opgenomen in L-3 Communications. Het hoofdkwartier ligt op een

¹²² WILLIAMS, B. (z.d) 'Windfalls of war: Military Professional Resources Inc.' [www]. The Center for Public Integrity: <http://www.publicintegrity.org/wow/bio.aspx?act=pro&ddlC=39> [16/07/2005]

steenworp van het Pentagon. In 2002 waren daar 40 mensen aan het werk, terwijl 800 man aan de slag was op het terrein. De omzet bedroeg toen 100 miljoen dollar per jaar. Aan het hoofd staat Carl Vuono, een viersterrengeneraal die Stafchef van het Amerikaanse leger was ten tijde van de Golfoorlog in 1990. De firma beschikt over een database met 12.500 namen en groeit nog elk jaar. 95% daarvan was ooit tewerkgesteld in het Amerikaanse leger.¹²³ Ook hier hebben ze geen permanent leger. Strijdkrachten worden geselecteerd naar aanleiding van een contract. In tegenstelling tot EO heeft MPRI wel goede contacten met de regering van het land waarin het gevestigd is. Door de grote hoeveelheid personeel afkomstig uit het Amerikaanse leger heeft de regering veel vertrouwen in de PMF. Dit geeft hen een voorsprong ten opzichte van concurrenten. Door deze banden wordt het element van competitie dat zo belangrijk is om privatisering te laten slagen, geëlimineerd. Critici zien MPRI dan ook als een private tak van het Amerikaanse leger en de regering.¹²⁴ De opdrachten die de PMF aanneemt ondersteunen deze stelling. MPRI werkt vrijwel exclusief voor de regering van de Verenigde Staten. In eigen land nemen ze de trainingen van het leger over en staan ze in voor de opleiding van de officieren.¹²⁵ Naast de zogenaamde 'softe' taken staan ze ook in voor heel technische opdrachten zoals het beheren van gesofisticeerde wapensystemen en simuleren van oorlogssituaties. In principe levert MPRI ongewapend personeel, alhoewel het dragen en gebruiken van wapens in bedreigende situaties niet verboden is.¹²⁶ Hiermee benadrukt ze het verschil met de Military Provider Firms: MPRI raakt niet direct betrokken bij de gevechten. De vraag kan gesteld worden in hoeverre er een verschil is tussen diegene die de plannen opstelt en diegene die ze uitvoert.

5.3 Kellogg Brown & Root (KBR)

Kellogg Brown & Root is een typisch voorbeeld van een grote Military Support Firm. KBR is een dochteronderneming van Halliburton, één van de grootste ondernemingsbedrijven uit de VS die werk biedt aan 85 000 mensen.¹²⁷ Het bedrijf werd opgericht in 1919 en bestond dus al lang voor PMF's ontstonden. Toen heette het nog gewoon Brown & Root. Het bedrijf was vooral gespecialiseerd in constructies en engineering. De opdrachten varieerden van het

¹²³ SINGER, P.W., *o.c.*, 119-120

¹²⁴ GEORGE, B. en COOPER S.H. (z.d.) 'The regulation of Private Military Companies: A reaction to the Foreign Office Green Paper' [www]. The United Kingdom Parliament: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmselect/cmfaff/922/2061319.htm> [18/12/2004]

¹²⁵ PETERSON, L. (10/28/2002) 'Privatizing Combat, the New World Order' in Making a Killing: The Business of War [www]. International Consortium of Investigative Journalism: <http://www.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=148> [3/12/2004]

¹²⁶ CILLIERS, J. and DOUGLAS, I., 'The military as business – Military Professional Resources, Incorporated' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), *o.c.*, 113

¹²⁷ <http://www.halliburton.com>

bouwen van olieplatformen tot het bouwen van oorlogsschepen. In 1962 werd Brown & Root al onderdeel van Halliburton. De nadruk kwam vooral op olieontginning te liggen. Begin jaren '90 sprongen ze mee op de privatiseringstrein. De firma sleepte grote contracten van de Amerikaanse regering in de wacht. Het ging hierbij vooral om het bouwen van infrastructuur en installaties.¹²⁸ Ook over de grote plas sleepte KBR contracten in de wacht. Toen de oorlog in Kosovo eindigde stonden ze op de eerste rij toen contracten voor de heropbouw werden uitgedeeld. Idem dito in Irak. Halliburton en dochteronderneming KBR nemen het gros van de contracten voor zich. Het gaat hierbij zowel om opdrachten voor het leger als om opdrachten voor de regering in Irak. De opdrachten hebben vooral betrekking op het heropbouwen van het land en het bouwen en onderhouden van de legerbasissen. KBR is dus een typische Military Support Firm: ze bieden 'gewone' activiteiten aan zoals het neerpoten van gebouwen en installaties, alleen is het in opdracht van militaire instanties. Ze verzorgen de randactiviteiten.

Dit betekent niet dat de contracten minder waarde hebben, integendeel: het gaat om honderden miljoenen dollars per jaar. Even opvallend zijn de politieke connecties van Halliburton en KBR. In de jaren '50 waren er goede contacten met president Lyndon Johnson. Vice-president van de Verenigde Staten Richard Cheney was 'chief executive officer' van Halliburton tussen 1995 en 2000. Vandaar ook de vele beschuldigingen aan zijn adres dat de invasie van Irak in 2003 in feite een alibi was om KBR en Halliburton contracten te bezorgen.¹²⁹ Halliburton ligt op haar beurt onder vuur. Er zou zwaar gesjoemeld zijn met de contracten in Irak. Halliburton zou de Amerikaanse regering te veel aangerekend hebben. Een onderzoek moet nog meer duidelijkheid brengen (zie hoofdstuk 5).

6. Klanten

PMF's hebben een grote verscheidenheid aan klanten. Hieronder vindt u een onderverdeling met daarin het gros van de instanties en personen die een beroep doen op PMF's.

6.1 Regeringen

Regeringen vormen een groot deel van de werkgevers. Grote PMF's verklaren steevast dat ze enkel voor erkende regimes werken.¹³⁰ We kunnen een onderverdeling maken tussen sterke overheden en zwakke overheden of overheden in risicogebieden.

¹²⁸ SINGER, P.W., *o.c.*, 137-139

¹²⁹ PETERSON, L. (z.d.) 'Windfalls of war: Kellogg Brown & Root (Halliburton)' [www]. The Center for Public Integrity: <http://www.publicintegrity.org/wow/bio.aspx?act=pro&ddlC=31> [16/07/2005]

¹³⁰ LILLY, D., *The privatization of security and peacebuilding: a framework for action*, Londen, International Alert, 2001, 15

6.1.1) Zwakke regeringen

Dat zwakke regeringen gebruik maken van PMF's werd in hoofdstuk 1 geïllustreerd. Papoea Nieuw-Guinea, Angola en Sierra Leone beroepten zich op PMF's om verschillende redenen. Hun leger was niet professioneel, niet efficiënt en niet loyaal. Daaruit ontstonden verstreckende gevolgen. De PMF's werden pas ingehuurd nadat de internationale gemeenschap en bevriende buurlanden weigerden om troepen en steun te verlenen. PMF's zijn dus de laatste reddingsboei voor zwakke overheden, geen optie die om het even wanneer genomen kan worden. Dit is een belangrijk gegeven. Het duidt op een falen van de internationale gemeenschap en de Verenigde Naties.

6.1.2) Sterke regeringen

Sinds de Koude Oorlog kunnen (Westerse) regeringen niet zomaar ergens gaan ingrijpen. Aan de ene kant kunnen ze niet meer door de demilitarisering, aan de andere kant is er de publieke opinie die geen inmenging wil (zie hoofdstuk 1). Daarom wordt voor operaties beroep gedaan op PMF's. Alle operaties die te gevaarlijk zijn voor de conventionele troepen of die te controversieel zijn worden uitbesteed aan PMF's.¹³¹ De Amerikaanse regering is zo kind aan huis bij MPRI en Dyncorp.

Daarnaast huren regeringen ook PMF's in om hun leger te herstructureren of te trainen. De private militaire sector beschikt over gespecialiseerd en goed opgeleid personeel. Door de wereldwijde beperkingen in defensiebudgetten wordt er ferm in gespecialiseerde opleidingen gesnoeid. Toch is er steeds meer behoefte aan gespecialiseerde militairen. PMF's kunnen deze leveren tegen een prijs die veel lager ligt dan als je iemand speciaal moet laten opleiden.

6.2 Gewapende belangengroepen

Onder 'gewapende belangengroepen' verstaat men rebellen, afscheidingsbewegingen, opstandelingen, krijgsheren, private milities, terreurgroepen, religieuze groepen en zo meer. De meeste PMF's zweren dat ze nooit contracten afsluiten met dergelijke groeperingen. Dit zou hun imago en dat van de sector schaden. Toch zijn er gevallen bekend van huurlingen en PMF's die hun diensten aan dergelijke gewapende belangengroepen hebben aangeboden. Zo zou Sandline in 1998 van plan zijn geweest om wapens te leveren en training te geven aan het Kosovaarse bevrijdingsleger. Het Britse Ministerie van Buitenlandse Zaken kon dit vermijden. Verder gaat het vooral over huurlingen en kleine bedrijfjes die hun diensten aanbieden aan dergelijke dubieuze figuren en groeperingen. Het

¹³¹ PETERSON, L., 'Privatizing Combat, the New World Order', *l.c.*

zijn de kleine bedrijfjes die de meest controversiële opdrachten aannemen. Zij hebben geen contacten met de regering en bevinden zich in de schaduwwereld, buiten bereik van elke vorm van controle.¹³² Zo bood een Brits bedrijf, Sakina Security, jonge moslims militaire trainingen aan. De naam van het programma was 'Jihad Challenge'. Het Israëliëse Spearhead Limited werkte in Colombia voor Pablo Escobar en zijn Medellinkartel.¹³³ Zo zijn er nog wel voorbeelden te vinden. Het toont in elk geval aan dat er naast zogenaamde 'respectabele' PMF's ook nog een heleboel kleinere spelers op de markt zijn die het niet zo nauw nemen met de ongeschreven regels die de sector zichzelf oplegt.

6.3 VN en vredesmissies

PMF's spelen al een rol in vredesmissies, maar een kleinere dan ze graag zouden willen. PMF's staan vooral in voor logistieke ondersteuning, niet voor de veiligheid op zich. Dat ze blauwhelmen of vredestroepen zouden leveren krijgt veel tegenstand en lijkt vooralsnog niet aan de orde. Toch is het een optie die door velen in het achterhoofd gehouden wordt. (zie hoofdstuk 4)

6.4 NGO's

Ook steeds meer NGO's zijn gedwongen om gebruik te maken van PMF's. De internationale gemeenschap wil de veiligheid in risicogebieden niet meer verzekeren. De aanvallen tegen hulpverleners stijgen nog elk jaar. In 1998 stierven zelfs meer hulpverleners van de VN dan VN-militairen. Aangezien ook de staten waarin de hulpverleners werken onmogelijk de veiligheid kunnen garanderen, zijn de NGO's aangewezen op PMF's om de veiligheid van hun personeel te garanderen. Ook hier zijn de PMF's weer de laatste reddingsboei, omdat de internationale gemeenschap weigert in te grijpen.¹³⁴ (zie hoofdstuk 4)

6.5 Multinationals

Multinationals die handelen in olie, diamanten of mineralen hebben wel enkele PMF's in hun adresboekje staan. De plaatsen waar deze stoffen ontgonnen worden liggen veelal in risicogebieden, zoals Angola en Sierra Leone, en vormen daardoor vaak de inzet van de strijd. De lokale overheid kan niet instaan voor de veiligheid, dus komen de PMF's terug op

¹³² DAVIS, J. R., *o.c.*, 162-163

¹³³ POLAK, L., 'Leger te huur', *l.c.*, 34

¹³⁴ LILLY, D., *o.c.*, 18-19

de proppen.¹³⁵ Multinationals als De Beers, Texaco, Britisch Petroleum Bechtel en BHP Mineral doen beroep op PMF's.¹³⁶ De relatie grondstoffen-lokale overheid-PMF roept wel vragen op. Daar gaan we dieper op in in hoofdstuk 5. Multinationals doen vooral beroep op PMF's voor het bewaken van plaatsen en begeleiden van transporten en goederen. Zo worden ook olietankers en andere zeetransporten beschermd door PMF's gespecialiseerd in maritieme veiligheid. Piraterij steekt namelijk weer de kop op, vooral voor de Aziatische kust.¹³⁷ Ook grote mediamaatshappijen zoals CNN doen beroep op PMF's om hun reporters en cameramensen te beschermen.¹³⁸ Multinationals in Irak tellen dan weer duizend dollar per dag per bodyguard neer om hun aannemers te beschermen. Grote bedrijven en multinationals vormen een niet te onderschatten gedeelte van het cliënteel van PMF's.

7. Kostprijs

Wat kost het huren van een PMF nu? Er bestaan geen vaste tarieven. De prijs hangt van veel factoren af: de duur, het risico, de uitrusting en het materiaal, het aantal manschappen en hun specialiteiten, Het zal u niet verbazen dat de prijzen 'op aanvraag' zijn en dat PMF's hier niet mee te koop lopen. We weten dat Sierra Leone midden jaren negentig 2 miljoen dollar per maand betaalde, gedurende twintig maanden.¹³⁹ Daarvoor kreeg het een mini-leger met een eigen luchtmacht. Blackwater rekent zijn klanten in Irak 1500 tot 2000 dollar per man, per dag aan.¹⁴⁰ Hierbij dient wel vermeld te worden dat de lonen in Irak de pan uit swingen vanwege de extreme situatie: er gaat geen dag voorbij zonder bloedige aanslagen. De risicofactor bepaalt dus voor een groot stuk het loon.

Over het algemeen wordt aangenomen dat PMF's goedkoper zijn dan het staatsleger. Dit komt omdat ze flexibeler zijn dan het gewone leger en niet hoeven te investeren in opleidingen. Het personeel dat ze aanwerven is al getraind en opgeleid.¹⁴¹ Materiaal wordt niet meteen aangekocht maar kan gehuurd of geleasd worden. Ze besparen dus vooral op bijkomende kosten. Het personeel wordt betaald voor de maanden die ze effectief werken. Er zijn heel weinig kosten aan infrastructuur omdat met een beperkt basispersoneel wordt gewerkt. Een normaal leger heeft op dat gebied veel meer kosten. Opleiding en huisvesting van militairen kost handenvol geld. Militair materieel is duur en raakt bovendien vlug

¹³⁵ LILLY, D., o.c., 19-20

¹³⁶ ISENBERG, D., 'Have lawyer, accountant, and guns, will fight: The new post-Cold War mercenaries', paper voorbereid voor de Getting guns of the streets of the Global Village conferentie, gepresenteerd op 19 februari 1999 op de International Studies Association Convention.

¹³⁷ KOKNAR, A.M., *l.c.*, 75-81

¹³⁸ SHIPPEY, E.L., 'Combat contractors' deadly convoys', *Soldier of Fortune*, 2004, september, 31

¹³⁹ DAVIS, J. R., o.c., 164

¹⁴⁰ DUFFY, M., *l.c.*, 32

¹⁴¹ HOLMQVIST, C., *l.c.*, 6

verouderd. PMF's omzeilen deze problemen en daarmee ook de hoge kosten. Een Amerikaans rapport berekende dat het Pentagon per jaar 6 miljard dollar kon besparen op defensie-uitgaven als het alle ondersteunende functies uitbesteedde aan private ondernemingen.¹⁴² Dit illustreert hoeveel geld een permanent leger opsloort.

8. Privatisering = goedkoper en efficiënter?

Het voordeel van privatisering is dat er snel, goed en toch goedkoop werk geleverd kan worden. Een nadeel is dat de markt niet altijd naar behoren functioneert. Zo maken verschillende studies uit dat de privatisering van defensie toch niet zo goedkoop is als men laat uitschijnen. Om privatisering te laten slagen en efficiënt te laten verlopen moet aan enkele voorwaarden worden voldaan. En daar knelt juist het schoentje. Er wordt niet altijd voldaan aan de twee voorwaarden die ervoor zorgen dat privatisering goedkoper en efficiënter is. Er moet met name competitie zijn en het bedrijf moet flexibel zijn in het vervullen van zijn verplichtingen.¹⁴³

De basisvereiste om privatisering goedkoper te maken is dat er meer dan drie kandidaten voor een contract moeten zijn om de competitie open te houden.¹⁴⁴ Heel vaak wordt aan deze vereiste niet voldaan, vooral in de VS. De regering verdedigt dit door te stellen dat ze opteert voor betrouwbaarheid en continuïteit. De PMF met de laagste prijs of beste service haalt het dus niet altijd. Zo kreeg Kellogg Brown & Root, een dochteronderneming van Halliburton, in 2003 een niet-openbaar contract toegewezen om de olievelden van Irak opnieuw te bouwen.¹⁴⁵ Al wordt er sterk aan getwijfeld dat KBR uitgekozen werd vanwege hun betrouwbaarheid en continuïteit. Het regent namelijk klachten over het bedrijf. Een meer aannemelijke reden waarom ze het contract kregen is het feit dat vice-president Cheney Halliburton leidde van 1995 tot 2000. In hoofdstuk 5 belichten we verder de rol die publieke figuren zoals (ex-)politici spelen in de private militaire sector. Ook het toezicht houden op de PMF's brengt kosten met zich mee.¹⁴⁶ Toezichtsorganen dienen uitgebouwd en betaald te worden. Anderzijds kan men ook de bedenking maken dat men meer beroep zal doen op PMF's voor taken die eigenlijk niet nodig zijn, gewoon 'omdat het toch zo goedkoop is'. Om dan misschien vast te stellen dat alle goedkope diensten samen toch een groter deel van het defensiebudget opslokken dan voordien. Over het kostenplaatje en het feit dat PMF's goedkoop zijn is het laatste woord dus nog niet gezegd.

¹⁴² PETERSON, L., 'Privatizing Combat, the New World Order', *I.c.*

¹⁴³ AVANT, D., 'Think Again: Mercenaries', *I.c.*

¹⁴⁴ MARKUSEN, A., 'The case against privatizing national security', paper gepresenteerd aan de universiteit van Oklohoma op 20 maart 2001, 17

¹⁴⁵ AVANT, D., 'Think Again: Mercenaries', *I.c.*

¹⁴⁶ AVANT, D. (06/2000) 'Privatizing military training' [www]. Foreign Policy in Focus: <http://www.fpiif.org/pdf/vol5/17ifmil.pdf> [18/12/2004]

Ook aan de tweede voorwaarde wordt niet altijd voldaan. Niet alle PMF's zijn even flexibel en correct in het vervullen van hun opdrachten. Zo zou Dyncorp ongetraind personeel inzetten om de gesofisticeerde vliegtuigen van het Amerikaanse leger te onderhouden.¹⁴⁷ Het Columbiaanse leger hekelde MPRI omdat geen enkele van zijn personeelsleden Spaans sprak. Het Macedonische leger bestempelde de hervormingen die MPRI had doorgevoerd in hun leger als catastrofale vergissingen.¹⁴⁸ De service en het leveren van de gevraagde diensten is dus niet altijd wat ervan verwacht wordt.

9. Besluit

De militaire sector is een heel diverse sector die moeilijk te definiëren valt. Er is een enorme diversiteit aan taken en opdrachten. Dit heeft als gevolg dat er binnen de sector veel verschillende bedrijven zijn die zich van elkaar onderscheiden door hun grootte en diensten die ze aanbieden. We kunnen een onderscheid maken tussen kleine, middelgrote en grote bedrijven. Er zijn Military Provider Firms, Military Consulting Firms en Military Support Firms. En het gaat wel degelijk om bedrijven. Ze zijn officieel geregistreerd, werken gestructureerd en hebben personeel in dienst. Dat personeel is grotendeels afkomstig uit het leger. De overstap naar de privé wordt gemaakt vanwege het aantrekkelijke loon en de weinige mogelijkheden om promotie te maken in het gewone leger. Er is dus wel degelijk een verschil met de traditionele huurlingen zoals die in de jaren '60 bestonden en nu nog hier en daar voorkomen.

Wat opvalt is dat de discussie over PMF's eigenlijk over een beperkt deel van PMF's gaat. Vrijwel niemand maakt zich druk over de Military Support Firms, hoewel deze toch het gros van de firma's uitmaken. De controverse spitst zich vooral toe op de Military Provider Firms, hoewel deze officieel niet bestaan. De enige twee firma's die officieel toegaven effectief op het strijdtoneel aanwezig te zijn, Executive Outcomes en Sandline, zijn van het toneel verdwenen. Het is dus slechts een klein deel van de PMF's die zwaar problematisch worden bevonden vanwege de aard van de opdrachten die ze uitvoeren. Military Consulting Firms opereren dan weer in de grijze zone, het verschil met de Military Provider Firms is miniem.

De verscheidenheid aan klanten bevestigt de trend die we in hoofdstuk 1 bespraken: de terughoudende rol van de overheid om zelf in veiligheid te voorzien. Niet enkel zwakke regeringen in nood doen beroep op PMF's. Door hun grote diversiteit aan diensten maken

¹⁴⁷ O'MEARA, K.P. (29/04/2002) 'Broken Wings' [www]. Insightmagazine: http://www.insightmag.com/global_user_elements/printpage.cfm?storyid=229690 [18/12/2004]

¹⁴⁸ PETERSON, L., 'Privatizing Combat, the New World Order', *l.c.*

veel verschillende instanties ervan gebruik. Zowel overheden, NGO's en private ondernemingen nemen PMF's in dienst om hun veiligheid te garanderen.

Na dit tweede hoofdstuk kunnen we weer dezelfde conclusie trekken als na het eerste: de private militaire sector laat een dubbel gevoel na. Enerzijds is er het zakelijke aangezicht van de sector: officiële bedrijven die werken volgens de marktmechanismen en doen waarvoor ze betaald worden. Hun werknemers zijn oudgedienden uit het leger met een goede staat van dienst. Anderzijds zijn er de vele ranzige kantjes: kleine dubieuze PMF's die diensten verlenen aan terroristen en misdadigers, werknemers met een strafblad of nauwelijks een opleiding, PMF's als Sandline en EO die verweven zitten in holdings die ook belangen hebben in olieontginning en diamanten, Daarbij komt nog dat de sterke troeven van de private militaire sector, kwaliteit aan een lage prijs, niet onvoorwaardelijk gelden. Diepgaande Amerikaanse studies lijken uit te maken dat in sommige gevallen PMF's gewoon duurder zijn. Dit komt omdat er geen competitie is tussen de verschillende PMF's. Ze krijgen hun contracten toegewezen door regeringsfunctionarissen zonder dat er tegen andere PMF's moet worden opgeboden. Belangenvermenging lijkt de gewoonste zaak van de wereld geworden.

Het is duidelijk dat de private militaire sector vragen oproept. In de drie volgende hoofdstukken gaan we dieper in op het legaliteitsvraagstuk, de vraag of PMF's ingezet mogen worden in bepaalde situaties en kijken we naar de verschillende vormen van criminaliteit waarbij PMF's betrokken zijn. We gaan ook nog dieper in op de belangenvermenging die blijkbaar zo kenmerkend is voor de sector.

Hoofdstuk 3: Legaal of illegaal?

1. Inleiding

‘Als je ooit wordt veroordeeld, verdien je het niet alleen gefusilleerd te worden, je advocaat verdient het naast je te staan.’

Dit is een grapje dat de ronde doet in de sector.¹⁴⁹ Het illustreert tegelijkertijd hoe het met de reglementering is gesteld en hoe er in de private militaire sector over gedacht wordt. Dit hoofdstuk zou gewoon weggelaten kunnen worden. Eén zinnetje zou kunnen volstaan: ‘Er zijn geen regels’.

Toch gaan we de schaarse wetgeving en verdragen even van naderbij bekijken. Dit zal op twee niveaus gebeuren, op nationaal en internationaal niveau. Op nationaal niveau bekijken we de weinige landen die een specifieke wetgeving hebben met betrekking op PMF's (de VS en Zuid-Afrika) of met de problematiek bezig zijn (Groot-Brittannië). We bespreken eveneens de moeilijkheden die voorkomen bij het opstellen van een nationale wetgeving. Op internationaal niveau bespreken we de verdragen die betrekking hebben op het huurlingenfenomeen en de punten waarop ze tekort schieten. Tot slot belichten we ook nog de rol van de Verenigde Naties en de zelfregulering en ethische codes in de sector.

2. Nationaal

2.1 Situatie

2.1.1) Verenigde Staten van Amerika

In de VS bestaat er een wet uit 1968, de US Arms Export Control Act, die zowel de uitvoering van wapens als het leveren van militaire diensten regelt.¹⁵⁰ Dat laatste werd er aan toegevoegd in de jaren '80, toen duidelijk werd dat enkele PMF's training gaven aan regimes en individuen die niet echt Amerikaans gezind waren.¹⁵¹

¹⁴⁹ RONSE, T., 'Kunnen we nee zeggen tegen de geprivatiseerde oorlog?', *l.c.* . De uitspraak komt oorspronkelijk van Geoffrey Best, maar wordt met veel plezier geciteerd door de bazen van PMF's.

¹⁵⁰ Arms Export Control Act, United States of America, 1976, Title 22, Chapter 39

¹⁵¹ Private military companies: options for regulation ('The Green Paper'), House Of Commons, United Kingdom, 12 februari 2002, 39

PMF's in de VS zijn verplicht zich te laten registreren bij het State Department under the International Transfer of Arms Regulation (ITAR).¹⁵² Deze instantie houdt toezicht of alles volgens de Arms Export Control Act verloopt. Geregistreerde bedrijven dienen toelating te krijgen om een contract uit te voeren dat ze met een andere regering of andere partij gesloten hebben. Hierdoor heeft de Amerikaanse regering zicht op de activiteiten van hun PMF's. Vanzelfsprekend gebruiken ze de PMF's in functie van hun buitenlands beleid. Opvallend is wel dat er, eens er toelating gegeven is om een contract uit te voeren, geen controle meer is. Even opvallend is dat er voor contracten onder de vijftig miljoen dollar geen toelating nodig is van het Congres. Enkel wanneer het contract dit bedrag overstijgt, heeft het Congres het recht om meer informatie en inzicht in het contract te krijgen. Deze vorm van controle kan makkelijk worden omzeild door het contract op te splitsen in verschillende delen.¹⁵³

2.1.2) Zuid-Afrika

Zuid-Afrika was het eerste land dat expliciet maatregelen nam om de activiteiten van PMF's aan banden te leggen. Dit kwam voornamelijk door de slechte publiciteit die Zuid-Afrika kreeg door de optredens van onder andere Executive Outcomes in Angola en Sierra Leone. Zuid-Afrika was eind jaren '90 dé metropool van PMF's. In 1998 werd de Regulation of Foreign Military Assistance Act (FMA) goedgekeurd.¹⁵⁴ Deze wetgeving tracht het aanbieden van militaire diensten aan buitenlanders aan banden te leggen. De wetgeving had echter weinig impact. De bedrijven ontbonden zich en doken op in andere landen onder andere namen. Londen werd het nieuwe PMF-centrum.¹⁵⁵

De Foreign Military Assistance Act stelt dat 'geen enkele persoon in Zuid-Afrika of elders mag rekruteren, personen gebruiken, trainen, financieren of betrekken in huurlingenactiviteiten'. Huurlingenactiviteiten worden gedefinieerd als 'directe participatie als strijder in een gewapend conflict voor persoonlijk gewin'.¹⁵⁶

Concreet reguleert de FMA eerder PMF's dan dat ze ze verbiedt. Er wordt namelijk een onderscheid gemaakt tussen 'Mercenary activity' en 'Foreign military assistance'.¹⁵⁷ De controle wordt overgelaten aan het National Conventional Arms Control Committee

¹⁵² SANDOZ, Y., 'Private security and international law' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), South Africa, ISS, 1999, 216

¹⁵³ HOLMQVIST, C., *l.c.*, 51

¹⁵⁴ CULLEN, P., 'Keeping the new dog of war on a tight leash: Assessing means of accountability for private military companies', *Conflict Trends*, juni 2000, 37

¹⁵⁵ RONSE, T., 'Zonder regels, zonder toezicht', *l.c.*, 82

¹⁵⁶ Regulation of Foreign Military Assistance Act, Republic of South Africa, 1998

¹⁵⁷ LILLY, D., *o.c.*, 28

(NCACC), dat beslist over aanvragen die ingediend worden door PMF's om voor iemand te gaan werken.

2.1.3) Groot-Brittannië

In Groot-Brittannië is er een wet uit 1870 die in theorie toepasbaar is op PMF's, de Foreign Enlistment Act. Deze wet is verouderd en vertoont de nodige gebreken.¹⁵⁸ Naar aanleiding van de 'Arms to Africa Affair' werd een 'Green Paper' opgesteld door het House of Commons over de private militaire sector. In deze paper wordt een beeld geschetst van de private militaire sector, komen de voor- en nadelen aan bod en een voorstel tot regularisering. Tot op heden is er nog altijd geen wetgeving en het ziet er naar uit dat die er ook niet zo snel zal komen. PMF's worden door de Britse regering en het Departement van Handel en Industrie in het gareel gehouden door middel van de Strategic Export Control Act.¹⁵⁹

2.1.4) Andere landen

Andere landen hebben meestal wel een wetgeving die het rekruteren en/of gebruiken van huurlingen verbiedt. Maar PMF's komen nooit in aanmerking omdat ze niet voldoen aan de definitie van een huurling.

België keurde in 1979 een wet goed die het zijn onderdanen verbood te strijden in het buitenland in dienst van buitenlandse legers. Het Koninklijk Besluit, noodzakelijk voor de uitvoering van de wet, kwam er echter nooit. Recent heeft België het VN Verdrag van 1989 ondertekend en de wet van 1979 in overeenstemming gebracht met dit Verdrag.¹⁶⁰ Maar zoals we verder in dit hoofdstuk zullen zien vallen PMF's niet onder deze wetgeving.

In België is er minstens één PMF gevestigd: IDAS (International Defence and Security). Het bedrijf werd opgericht door een Belgische veteraan van het Franse vreemdelingenlegioen.¹⁶¹ Het hoofdkwartier is in Brussel gevestigd, met een filiaal in Curaçao, IDAS Resources NV. Over de activiteiten en de plaatsen waar het bedrijf en zijn werknemers werkzaam zijn is heel weinig bekend.

¹⁵⁸ WALKER, C., 'War for hire? Accountability for private military companies', paper gepresenteerd op de International Society for the reform of the criminal law te Montreal in augustus 2004

¹⁵⁹ E-mailcorrespondentie met Kevin O'Brien, lid van de onafhankelijke denktank RAND Europe en specialist op het gebied van PMF's, april 2005

¹⁶⁰ Wet houdende instemming met het Internationaal Verdrag tegen de aanwerving, het inzetten, de financiering en de opleiding van huurlingen, opgemaakt te New York op 4 december 1989, B.S. 17 oktober 2002 en Wet ertoe strekkende het Belgische recht in overeenstemming te brengen met het Internationaal Verdrag tegen aanwerving, het inzetten, de financiering en de opleiding van huurlingen, aangenomen te New York op 4 december 1989, B.S. 23 juni 2003

¹⁶¹ PELEMAN, J. en MISSER, F., 'Veiligheid te koop', *De Wereld Morgen*, 1998, nr.6, 6

2.2 Problemen bij nationale wetgeving

Er zijn drie delicate punten bij het opstellen van nationale wetgeving. Eerst en vooral is er de structuur van een PMF. Deze is heel mobiel. Dit betekent dat een PMF zich zonder veel moeite in een ander land kan gaan vestigen wanneer de wetgeving van hun thuisland het hen onmogelijk maakt om hun activiteiten verder uit te oefenen. Een andere truc bestaat erin van naam te veranderen en een nieuwe bedrijfsstructuur aan te nemen.¹⁶² Zo werd de PMF Capricorn omgedoopt tot Ibis Air en verhuisde de hoofdzetel van Zuid-Afrika naar Malta.¹⁶³ Dit is maar één van de vele voorbeelden. Ook door de voortdurende overname van bedrijven verdwijnen PMF's in de structuren van grote multinationals.

Een tweede punt gaat over de nationale wetgeving van het land waar de PMF 'te gast' is. Daar gelden de wetten van die natie, niet van het land waar de hoofdzetel van de PMF gevestigd is. En door de aard van het werk, opdrachten voor zwakke en gedestabiliseerde staten, volgt automatisch dat deze wetgeving moeilijk toe te passen is. Het rechtssysteem van zwakke staten, als het al bestaat, is geen partij voor de sterke PMF's.¹⁶⁴ Het is ook weinig waarschijnlijk dat de staat die een PMF inhuurt de leden ervan gaat vervolgen voor misdaden of schendingen van de mensenrechten. Zo ondernam Angola geen enkele actie toen Executive Outcomes benzinebommen gebruikte in de strijd tegen de rebellen. Benzinebommen hebben een verwoestende kracht en kunnen een oppervlakte met een straal van een goeie kilometer in de as leggen.¹⁶⁵ Ook de leden van de PMF Dyncorp die in Kosovo een handel in jonge vrouwen hadden opgezet, werden nooit vervolgd.¹⁶⁶ Dyncorp haalde de beschuldigten weg uit ex-Joegoslavië voor ze gearresteerd konden worden.

Een derde punt is de totale negatie van het fenomeen PMF's door de staten. Niemand slaagt erin PMF's te duiden en te definiëren. De vraag is ook of iedereen dit ook wil. Zowel zwakke als sterke staten zijn gebaat bij het bestaan van PMF's. Zwakke staten zoals Angola, Sierra Leone en vele andere Derde Wereldlanden hebben geen andere keuze dan zich tot een PMF te wenden om de nationale veiligheid te verzekeren en zo een gunstig klimaat voor mogelijke investeerders te scheppen. Sterke staten, zoals de VS en Groot-Brittannië, houden nauwe contacten met de bedrijven. PMF's zijn een onderdeel van hun buitenlandse politiek geworden. Het waren de Amerikanen die de naam MPRI in het oor van de Bosnische

¹⁶² SINGER, P.W., 'War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law', *Colombia Journal of Transnational Law*, 2004, 535

¹⁶³ ARNOLD, G., *o.c.*, 120-121

¹⁶⁴ SINGER, P.W., 'War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law', *l.c.*, 535-536

¹⁶⁵ CULLEN, P., *l.c.*, 38

¹⁶⁶ SINGER, P.W., 'War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law', *l.c.*, 538

Minister van Buitenlandse Zaken fluisterden. PMF's kunnen zonder al te veel ruchtbaarheid ergens worden ingezet zonder dat de publieke opinie er iets van afweet. Groot-Brittannië en vooral de Verenigde Staten hebben dit heel goed begrepen.

2.3 Verbieden of regulariseren?

Dit is de vraag die door velen gesteld wordt. Verbieden zou de makkelijkste weg zijn, dan is het probleem, officieel althans, van de baan. In Groot-Brittannië werd deze vraag gesteld aan een onderzoekscommissie. In haar rapport pleitte ze resoluut voor regularisering.¹⁶⁷ De nadelen van een totaalverbod zijn te groot.

Ten eerste zou het verbod moeilijk uit te voeren en te handhaven zijn. De activiteiten van PMF's spelen zich af in het buitenland, wat vervolging voor een rechtbank bemoeilijkt. Ook het verzamelen van het nodige bewijsmateriaal is dan niet evident. Daarnaast zijn er problemen met het definiëren van de activiteiten van PMF's. Een verbod op deelname aan het gevecht laat genoeg andere opties open om zich toch nog te mengen in de strijd. Het is algemeen geweten dat er in bepaalde legers nogal veel 'adviseurs' en 'opleiders' functioneren. En als hun troepen ten strijde trekken gaan ze mee, officieel om advies te verlenen. Een ruimere definiëring zoals het verbod op het verlenen van diensten aan de strijdende partijen zou echter ook humanitaire organisaties in de problemen kunnen brengen, wat nefaste gevolgen kan hebben voor hulpbehoevenden in conflictgebieden. Ten derde kan een verbod zwakke staten de nodige steun ontzeggen wanneer ze die nodig hebben. Zeker in de huidige context, waar de internationale gemeenschap vaak niet kan of niet wil ingrijpen. Verder zou een verbod ook strijdig zijn met de individuele vrijheid en bestaat de mogelijkheid dat verschillende economische sectoren het moeilijk krijgen om goederen en diensten te exporteren naar het buitenland.¹⁶⁸ Deze economische sectoren lobbyen zwaar om een verbod te vermijden. Dit lijkt ook te gaan lukken.

In de plaats wordt er geopteerd voor een regularisering. Er zou daarbij gewerkt worden met een licentiesysteem. Iedereen in de sector heeft wel een eigen mening over hoe dat systeem er moet uitzien. Als voorbeeld zullen we het systeem van Kevin O'Brien nemen, een specialist op het gebied van de private militaire industrie.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Private military companies: options for regulation ('The Green Paper'), House Of Commons, United Kingdom, 12 februari 2002

¹⁶⁸ *Ibid.*, 23

¹⁶⁹ O'BRIEN, K. (2002) 'Private military companies: options for regulation' [www]. Foreign and Commonwealth Office: <http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/pmcobrien.pdf> [18/12/2004]

Een eerste stap bestaat erin om de PMF in kwestie een licentie te verlenen. Daarbij worden voorwaarden opgelegd aan de firma. Zo zouden ze geen mensen met een strafblad mogen tewerkstellen of militairen die oneervol zijn ontslagen. De bedrijven zouden enkel mogen werken in landen die een goedkeuring wegdragen van de regering. In ieder ander geval moet overlegd worden met het bevoegde ministerie, dat uiteindelijk beslist of het contract mag uitgevoerd worden. In een tweede stap dient de PMF een licentie te verkrijgen voor de activiteiten die ze uitoefent. In een derde stap dient ook een licentie te worden verkregen voor ieder individueel contract. Voor elke bijkomende activiteit die niet in de licentie vermeld staat, dient een nieuwe aanvraag te worden ingediend.¹⁷⁰ Bepaalde activiteiten, zoals operaties door individuen of het handelen in wapens, moeten wel verboden worden voor PMF's. Het belangrijkste is dat een nationale wetgeving niet volstaat zonder een complementaire internationale wetgeving of regulatie. Juist daar schuilt het grootste probleem, zoals we hieronder zullen zien.

3. Internationaal

3.1 Situatie

3.1.1) 1907: Conventie van Den Haag

De Conventie van Den Haag is de eerste conventie waarin internationale afspraken in verband met oorlog worden vastgelegd. De huurlingenproblematiek komt hier niet aan bod. Wel wordt er gewag gemaakt van individuen die voor andere landen gaan vechten. Zij plegen geen misdaad, ze worden op dezelfde voet behandeld als gewone soldaten. Dit zal veranderen als blijkt dat individuen een grote invloed kunnen hebben op een conflict.¹⁷¹

3.1.2) 1970: Verklaring van de principes in de internationale wetgeving betreffende vriendschappelijke relatie en samenwerking tussen staten

In 1968 stemde de VN in met een resolutie die het gebruik van huurlingen tegen bevrijdingsbewegingen veroordeelde. Deze resolutie werd later gecodificeerd in de verklaring van 1970. Daarmee verklaarde de VN dat ieder land de plicht had om te verhinderen dat gewapende groepen zich in de belangen van andere landen gingen mengen. Zo werden huurlingen gecriminaliseerd. Toch had de verklaring weinig succes, omdat staten niet wilden of konden ingrijpen.¹⁷²

¹⁷⁰ O'BRIEN, K., 'Private military companies: options for regulation' *I.c.*, 11

¹⁷¹ SINGER, P.W., 'War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law', *I.c.*, 526

¹⁷² *Ibid.*, 527

3.1.3) 1977: Protocol I, toegevoegd aan het Verdrag van Genève (1949)

Dit verdrag kwam er na de Tweede Wereldoorlog, en werd in 1977 bijgewerkt. Het doel was vooral om de gruwelijkheden in oorlogen zoveel mogelijk te beperken. Belangrijk hierin was het creëren van de status van krijgsgevangene of 'prisoner of war' (POW). Zij kregen bepaalde rechten die gerespecteerd dienden te worden. Zo is een krijgsgevangene immuun voor de vervolging van normale oorlogsdaden.

Dit uitgangspunt is belangrijk voor de positie van de huurling. Voor het eerst werd er een onderscheid gemaakt tussen gewone soldaten en zij die hun diensten verhuurden. Huurlingen werden apart gedefinieerd. Zij hebben, volgens Artikel 47 van Protocol 1, niet de rechten die een gewone soldaat of krijgsgevangene heeft, waardoor ze geëxecuteerd kunnen worden wanneer ze door de tegenpartij gevangen worden.¹⁷³

Artikel 47 definieert een huurling als volgt:¹⁷⁴

Any person who:

- a) Is specially recruited locally or abroad in order to fight in an armed conflict;*
- b) Does, in fact, take a direct part in hostilities;*
- c) Is motivated to take part in the hostilities essentially by the desire for private gain and, in fact, is promised, by or on behalf of a Party to the conflict, material compensation substantially in excess of that promised or paid to combatants of similar ranks and functions in the armed forces of that Party;*
- d) Is neither a national of a Party to the conflict nor a resident of territory controlled by a Party to the conflict;*
- e) Is not a member of the armed forces of a Party to the conflict; and*
- f) Has not been sent by a State which is not a Party to the conflict on official duty as a member of its armed forces.*

¹⁷³ BROOKS, D. en SOLOMON, H., *l.c.*, 1

¹⁷⁴ Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, betreffende de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten (Protocol I), 8 juni 1977

Er zijn dus zes voorwaarden om aan de definitie van huurling te voldoen. Er moet aan alle zes voldaan zijn om ook zo bestempeld te worden. Hierdoor wordt de definitie onbruikbaar in de meeste situaties. Ze kan zelden toegepast worden. Er wordt eveneens ruimte vrijgelaten voor staten om toch nog huurlingen in dienst te nemen.¹⁷⁵

In de praktijk blijkt dat het onmogelijk is om de definitie van huurling toe te passen op werknemers van een PMF. Dit kan op verschillende punten geïllustreerd worden.

Uit de eerste paragraaf kan worden afgeleid dat het bij het rekruteren moet gaan om één bepaald conflict. PMF's leggen hun personeel echter een langdurig contract voor. Zo kunnen werknemers van een PMF niet als huurlingen worden gezien. De tweede paragraaf vereist dat huurlingen direct betrokken zijn bij de vijandelijkheden. Dit sluit onmiddellijk militaire adviseurs en onderhoudstechnici, en dus het gros van de PMF's uit. De derde paragraaf heeft het over 'het verlangen naar private winst'. Dit is de motivatie. En iemand kan enkel vervolgd worden om wat hij doet, niet waarom hij het doet.¹⁷⁶

Onder de derde paragraaf staat te lezen dat een lid van de strijdkrachten van een betrokken partij niet als huurling beschouwd kan worden. Door lid te worden van het leger waarvoor men strijdt, kan een werknemer van een PMF zich van het etiket 'huurling' ontdoen. Executive Outcomes deed dit in Angola en Sierra Leone, Sandline deed hetzelfde in Papoea Nieuw-Guinea.¹⁷⁷

Naast inhoudelijke argumenten wordt ook gewezen op de vorm van het verdrag. Het is enkel toepasbaar op internationale conflicten en conflicten tegen het kolonialisme. Burgeroorlogen vallen er niet onder.¹⁷⁸ Verschillende landen, zoals de Verenigde Staten en Frankrijk, gaan niet akkoord. Het verdrag is dus niet enkel inhoudelijk een mislukking, ze blijkt ook nog niet toepasbaar op ieder conflict.

3.1.4) 1977: Conventie voor de eliminatie van huurlingen in Afrika (OAU)

In 1977 houdt de Organization of African Unity (OAU) een 'Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa'. De activiteiten van huurlingen worden bestempeld als misdaden tegen de vrede en veiligheid in Afrika. Deze conventie definieert de huurling anders dan in het Verdrag van Genève. De aandacht gaat naar huurlingen die erkende regeringen trachten omver te werpen en de integriteit van de staat bedreigen.¹⁷⁹ De Afrikaanse staten waren namelijk niet geneigd alle activiteiten van huurlingen te verbieden. Zelf waren ze veelvuldig

¹⁷⁵ LILLY, D., o.c., 9

¹⁷⁶ SHEARER, D., o.c., 17

¹⁷⁷ DAVIS, J. R., o.c., 128

¹⁷⁸ SHEARER, D., o.c., 19

¹⁷⁹ LILLY, D., o.c., 9

werkgever van huurlingen. Ze wilden met de anti-huurlingen wet gewoon voorkomen dat hun tegenstanders huurlingen tegen hen gingen gebruiken.¹⁸⁰ Dit komt tot uiting in Artikel 1, Paragraaf 2 van de Conventie:¹⁸¹

1. A mercenary is any person who:

- a) Is specially recruited locally or abroad in order to fight in an armed conflict;*
- b) Does in fact take a direct part in the hostilities;*
- c) Is motivated to take part in the hostilities essentially by the desire for private gain and in fact is promised by or on behalf of a party to the conflict material compensation;*
- d) Is neither a national of a party to the conflict nor a resident of territory controlled by a party to the conflicts;*
- e) Is not a member of the armed forces of a party to the conflict; and*
- f) Is not sent by a state other than a party to the conflict on official mission as a member of the armed forces of the said state.*

2. The crime of mercenarism is committed by the individual, group or association, representative of a State or the State itself with the aim of opposing by armed violence a process of self-determination stability or the territorial integrity of another State, practises any of the following acts:

- a) Shelters, organises, finances, assists, equips, trains, promotes, supports or in any manner employs bands of mercenaries;*
- b) Enlists, enrolls or tries to enrol in the said bands;*
- c) Allows the activities mentioned in paragraph (a) to be carried out in any territory under its jurisdiction or in any place under its control or affords facilities for transit, transport or other operations of the above mentioned forces.*

¹⁸⁰ BROOKS, D. en SOLOMON, H., *l.c.*, 1

¹⁸¹ Convention of the OAU for the elimination of mercenarism in Africa, 3juli 1972, van kracht op 22 april 1985

3. Any person, natural or juridical who commits the crime of mercenarism as defined in paragraph 1 of this Article commits an Offence considered as a crime against peace and security in Africa and shall be punished as such.

3.1.5) 1989: Internationaal Verdrag tegen het rekruteren, gebruiken, financieren en trainen van huurlingen

In 1989 hielden de Verenigde Naties de 'The International Convention against the recruitment, use, financing and training of mercenaries', waar een verdrag uit voortkwam. Een huurling wordt gedefinieerd als:¹⁸²

Any person who:

- a) *Is specially recruited locally or abroad in order to fight in an armed conflict;*
- b) *Is motivated to take part in the hostilities essentially by the desire for private gain and, in fact, is promised, by or on behalf of a Party to the conflict, material compensation substantially in excess of that promised or paid to combatants of similar ranks and functions in the armed forces of that Party;*
- c) *Is neither a national of a Party to the conflict nor a resident of territory controlled by a Party to the conflict;*
- d) *Is not a member of the armed forces of a Party to the conflict; and*
- e) *Has not been sent by a State which is not a Party to the conflict on official duty as a member of its armed forces.*

Daarnaast is een huurling ook:

Any person who, in any other situation,

- a) *Is specially recruited locally or abroad for the purpose of participating in a concerted act of violence aimed at:*

¹⁸² Internationaal Verdrag tegen de aanwerving, het inzetten, de financiering en de opleiding van huurlingen, aangenomen te New York op 4 december 1989

- *overthrowing a Government or otherwise undermining the constitutional order of a State; or*
 - *undermining the territorial integrity of a State;*
- b) *Is motivated to take part therein essentially by the desire for significant private gain and is prompted by the promise or payment of material compensation;*
- c) *Is neither a national nor a resident of the State against which such an act is directed;*
- d) *Has not been sent by a State on official duty; and*
- e) *Is not a member of the armed forces of the State on whose territory the act is undertaken.*

Het eerste deel van de definitie is vrijwel een kopie van de definitie die het Verdrag van Genève aan huurlingen gaf. Het tweede deel draagt de geest van de OAU.¹⁸³ De conventie blijft dus steken in een vrijwel onwerkbaar definitie. Het Verdrag trad in oktober 2001 in werking. Van alle westerse landen hebben alleen België en Italië getekend.¹⁸⁴

Naast de desinteresse van de westerse landen en het feit dat de definitie onbruikbaar is, komt ook nog de slechte timing. De conventie werd in 1989 gehouden, het moment waarop PMF's zich begonnen te vormen. Het Verdrag is nog gericht op de traditionele huurlingen, niet op de bedrijven die hun diensten aanbieden. Aangezien de definitie van de huurling grotendeels wordt overgenomen uit Artikel 47 van de Conventie van Genève blijven dezelfde kritieken gelden.

3.2 Problemen bij internationale wetgeving

Ook hier is er in de eerste plaats weer het probleem van de definiëring. Dit blijkt ook uit de definities die we vinden in de internationale wetgeving. Geen enkele is van toepassing op PMF's. Alle definities trachten de activiteiten van traditionele huurlingen te omschrijven. Naast de onkunde om PMF's doeltreffend te definiëren is er de onwil van verschillende staten om tot een degelijke regelgeving te komen, omwille van het voordeel dat ze uit de huidige situatie halen. Zoals eerder al vermeld profiteren vooral Groot-Brittannië en de Verenigde Staten van de huidige situatie.

¹⁸³ LILLY, D., o.c., 26

¹⁸⁴ CORDUWENER, J., l.c., 18

Om tot een degelijke wetgeving te komen moet eerst en vooral het doel van de wet duidelijk zijn zodat de wet gerespecteerd kan worden. Een onduidelijke wet is niet efficiënt en zal ook zijn doel niet bereiken. Vervolgens dienen PMF's duidelijk gedefinieerd en afgelijnd te worden. Wie valt onder die definitie, welk type firma dient gereguleerd te worden? De definitie van een PMF dient klaar en onveranderlijk te zijn. Het best kan men dit doen door naar de diensten te verwijzen die de firma levert. Er moet bepaald worden welke activiteiten verboden of gereguleerd moeten worden. Men moet daarbij oppassen dat er niet overgereguleerd wordt. Dan wordt de situatie onwerkbaar en zal de wet zijn kracht verliezen en zijn doel missen.

Daarnaast is een orgaan nodig die de acties moet observeren, reguleren en zo nodig dient tussen te komen. Zelfregulering door de bedrijven is geen volledige optie. Zelfregulering is meestal niet efficiënt en de markt op zich biedt geen garantie.¹⁸⁵ De oprichting van een dergelijk orgaan hangt nauw samen met het kostenplaatje. Dit bepaalt in grote mate hoe alles er uit kan zien. En of het een succes wordt of niet. Er bestaan verschillende voorstellen om een controleorgaan te financieren. Het meest interessante lijkt een model waarbij zowel de staat als de PMF die ingehuurd of gesanctioneerd wordt voor het gros van de kosten instaan. Het spreekt echter voor zich dat er vanuit de sector protest komt op dit soort voorstellen. De meeste bedrijven voelen zich goed bij het huidige klimaat: geen of toch zo weinig mogelijk regels. Enkele grote firma's zijn voorstander voor een strengere wetgeving om zo de rotte appels uit de mand te krijgen en een proper imago op te bouwen. Maar zolang landen als de VS en Groot-Brittannië alle initiatief op internationaal niveau boycotten zal er weinig veranderen.

3.3 Verenigde Naties

Ook de Verenigde Naties laten zich in met het fenomeen huurlingen en PMF's. De Commissie Mensenrechten van de VN stelde op 9 maart 1987 door middel van een resolutie een speciale rapporteur aan die bericht over het gebruik van huurlingen.¹⁸⁶ De Peruaan Enrique Bernales Ballesteros werd aangesteld om die job te vervullen. Hij rapporteerde aan de Commissie Mensenrechten en het Derde Comité alle ontwikkelingen op het vlak van huurlingen en PMF's. Elk jaar verscheen er een rapport waarin die evoluties uiteen werden gezet. Maar er is kritiek gekomen op de rapporten van Ballesteros, ook vanuit de Commissie. Hij zou te veel gefocust hebben op het theoretische aspect van de

¹⁸⁵ SINGER, P.W., 'War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law', *I.c.*, 543

¹⁸⁶ GAULTIER, L., HOVESPIAN, G., RAMACHANDRAN, A., WADLEY, I. en ZERHOUD, B., *The mercenary issue at the UN commission on human rights: the need for a new approach*, Londen, International Alert, 2001, 16-17

huurlingenproblematiek, en dat ten koste van het documenteren en rapporteren van huurlingenactiviteiten en schendingen van de mensenrechten op het terrein. Vandaar ook de weinige aandacht die zijn rapporten kregen. In 2004 werd hij vervangen door Shaista Shameem.¹⁸⁷

Naast de speciale rapporteur zijn er ook nog andere organen binnen de VN die bevoegd zijn voor de problematiek. Maar ook deze lijken weinig geïnteresseerd. De VN is te afhankelijk van andere landen om iets te kunnen ondernemen.¹⁸⁸ In het algemeen kan gesteld worden dat er vanuit de internationale gemeenschap flauw wordt gereageerd op de huurlingenproblematiek. Er is een gebrek aan coördinatie om het probleem aan te pakken.

3.4 Zelfregulering en ethische codes

Als laatste kan ook nog iets gezegd worden over zelfregulering en ethische codes. Het hoeft niet te verwonderen dat vooral de PMF's zelf voorstander zijn van zelfregulering. Daarbij houdt men zich aan een bepaalde gedragscode die door het bedrijf zelf wordt opgelegd. Over het algemeen vind je op hun websites de nodige verklaringen terug dat ze niet betrokken zijn bij criminele activiteiten en dat ze enkel werken voor erkende regeringen en organisaties. Dat de theorie en praktijk wel eens willen verschillen werd duidelijk toen Sandline beschuldigd werd het wapenembargo tegen Sierra Leone te schenden. Dat alles ondanks de ethische code van Sandline waarin stond dat ze niet in illegale wapens handelden.¹⁸⁹ Het behoeft dus geen uitleg dat critici weinig vertrouwen hebben in zelfregulering.

Toch zijn er schuchtere pogingen om PMF's te verenigen en een gedragscode op te leggen. De International Peace Operations Association (IPOA), onder leiding van Doug Brooks, verenigt PMF's in een belangenvereniging. Ze hebben zichzelf een gedragscode opgelegd waarin waarden en normen hoog in het vaandel worden gedragen.¹⁹⁰ Het aantal PMF's dat zich achter de code schaart, is wel nog vrij beperkt. Zo een vijftien bedrijven, waarvan MPRI de bekendste is, hebben de code ondertekend. Enkele grote namen ontbreken. IPOA is dus verre van representatief voor de sector.

¹⁸⁷ United Nations Press Release (20/08/2004): 'Shaista Shameem appointed special rapporteur on the use of mercenaries'

¹⁸⁸ ARNOLD, G., o.c., 167-168

¹⁸⁹ <http://www.sandline.com/company/index.html>

¹⁹⁰ IPOA Code of Conduct, op <http://www.ipoaonline.org/code.htm>

4. Besluit

We kunnen besluiten dat er in de wetgeving, zowel op nationaal als op internationaal vlak, geen eenduidige definitie is over de huurling en zijn activiteiten.

Op nationaal vlak hebben zeer weinig landen een wetgeving die toegespitst is op PMF's. Enkel de Verenigde Staten en Zuid-Afrika controleren de handelingen van de PMF's die op hun grondgebied gevestigd zijn. Groot-Brittannië bereidt een wet voor en houdt nu al nauw contact met de in hun land gevestigde bedrijven. In de rest van de wereld is er geen wetgeving die de activiteiten van PMF's expliciet aan banden legt.

Een nationale wetgeving heeft haar beperkingen. PMF's zijn erg mobiel en kunnen verhuizen als hun thuisland hun activiteiten verbiedt of aan banden legt. Daarnaast is de wet enkel van toepassing in het land waar de zetel van de PMF gevestigd is. In het land waar de PMF werkzaam is, valt het onder de lokale wetgeving. In veel gevallen is het rechtssysteem daar zwak of onbestaande. Leden van een PMF zijn daardoor als het ware straffeloos.

Sommige landen willen ook geen wetgeving, omdat het bestaan van de PMF's hen voordelen biedt. Zwakke landen gebruiken PMF's om de veiligheid te garanderen, sterke landen zoals de VS en Groot-Brittannië gebruiken hen in functie van het buitenlands beleid.

Op internationaal vlak zijn er drie conventies die van toepassing zijn: Protocol I van het Verdrag van Genève, de Conventie voor de eliminatie van huurlingen in Afrika uit 1977 en het Internationaal Verdrag tegen het rekruteren, gebruiken, financieren en trainen van huurlingen uit 1989. Maar de Verdragen en conventie zijn totaal verouderd. Werknemers van een PMF vallen niet onder de definitie van 'huurling'. De internationale wetten zijn inefficiënt en komen te kort om de complexe problematiek van PMF's te handhaven. Daardoor kunnen PMF's overal vrij opereren.

Twee zaken mogen niet vergeten worden. Een werknemer van een PMF, werkzaam in een risicogebied, kan ongestoord zijn gang gaan, in principe zijn er geen wetten. De kans dat een werknemer veroordeeld wordt voor eventuele misdrijven is minimaal.

En PMF's hebben goede banden met hun regering, in veel gevallen helpen ze bij het uitvoeren van het buitenlands beleid. Dit houdt in dat PMF's vrijwel altijd opereren met de goedkeuring van de regering van het land waarin ze gevestigd zijn. Een PMF werkt dus altijd in belang van zijn opdrachtgever én de regering van zijn thuisland. De gevolgen daarvan worden in hoofdstuk 5 besproken.

De eerste vraag uit de inleiding kan min of meer beantwoord worden. Zijn PMF's legaal? Als je uitgaat van het legaliteitsbeginsel, wel. Er is geen enkele wet die PMF's op zich of het gebruik ervan verbiedt. Twee landen reguleren PMF's, alle andere landen laten begaan. De definities die in internationale conventies het begrip 'huurling' definiëren zijn hopeloos verouderd en hebben geen betrekking op de moderne PMF's. De oneliner die in de sector de ronde doet en aan het begin van het hoofdstuk geciteerd wordt, zegt genoeg.

Hoofdstuk 4: Is het inzetten van PMF's een vloek of een zegen?

1. Inleiding

Het inzetten van PMF's op het terrein roept veel vragen op. In dit hoofdstuk willen we deze behandelen. De vragen hebben vrijwel allemaal betrekking op Military Provider Firms en Military Consulting Firms. Military Support Firms, die op zich geen kerntaken van het leger vervullen, komen zelden onder vuur te liggen. Of de militairen nu zelf hun eten klaarmaken of het door een private firma laten leveren is geen onderwerp van discussie. De ethische vragen en bezwaren richten zich vooral op de PMF's die in contact komen met de 'tegenpartij'. Automatisch gaat het dan over firma's die opereren in zwakke staten en conflictgebieden zoals Midden-Afrika, Zuid-Amerika en sommige delen van Azië. Deze PMF's vormen wel een minderheid binnen de sector.

Eerst bespreken we enkele stellingen of vragen die vaak rijzen in verband met PMF's. Het tweede deel van dit hoofdstuk besteden we aan de vraag of PMF's kunnen optreden als veiligheidstroepen en of er samenwerking mogelijk is met NGO's en de VN.

2. Vragen en bezwaren in verband met PMF's

2.1 Mag een PMF optreden in de plaats van een staatsleger?

Wanneer je teksten leest over PMF's lijkt dit het grootste ethische bezwaar te zijn. Veel commentatoren zijn tegen PMF's en voor het reguliere leger maar argumenteren hun keuze niet. Veelal lijken ze te opteren voor het gewone leger uit een soort gewoonte: een leger moet een staat dienen, ze moet opereren onder een vlag. Huurlingen doen dat niet. Daarenboven hebben huurlingen een slechte reputatie: het is uitschot dat vecht voor geld. Terwijl we het bij een regulier leger nog altijd hebben over 'onze jongens' die gekoesterd moeten worden.

Het gaat echter om valse gevoelens. Zoals we in hoofdstuk 1 hebben aangetoond, bestonden roemrijke legers zoals dat van Alexander de Grote en Julius Caesar uit huurlingen. Zelfs toen het begrip soevereiniteit zijn intrede deed ten tijde van Napoleon, bestonden bepaalde divisies van legers nog uit huurlingen. Een 'eigen leger' is dus relatief. Bovendien biedt het geen garantie op succes (terwijl een huurlingenleger niet per definitie faalt). In Westerse landen met een sterke staat heeft het leger het imago betrouwbaar te zijn.

In landen met een zwak centraal gezag, zoals in veel Afrikaanse landen, is dit niet het geval. Sinds 1963 vonden er in Midden-Afrika meer dan 90 militaire coupes plaats.¹⁹¹ Veel staatshoofden uit die regio omringen zich dan ook met een privé-militie of huren een PMF in, zoals Valentine Strasser deed toen hij over Sierra Leone regeerde. De moderne huurlingen bleken stukken betrouwbaarder dan zijn leger, dat wel eens van kamp durfde te wisselen of het op een plunderen zette.¹⁹²

Er kan ook nog een andere opmerking gemaakt worden over het verschil huurling -soldaat. In de meeste gevallen is een werknemer van een PMF gewoon een ex-militair. Dit impliceert dat hij dezelfde opleiding heeft gehad en in se dus niet verschilt van zijn collega die voor zijn overheid werkt. Toch wordt het regulier leger als 'goed' beschouwd en een PMF als slecht. Misbruiken door PMF's worden door tegenstanders fel belicht terwijl crimineel gedrag gepleegd door gewone soldaten wel eens wordt vergeten. De foto's van Belgische blauwhelmen die een Somaliër boven een vuurtje roosteren illustreren dat ook gewone militairen niet vrij van zonden zijn. Er is één groot belangrijk verschil: militairen kunnen terecht worden door een militaire rechtbank. Zoals we in hoofdstuk 3 hebben toegelicht is de kans dat werknemers van een PMF vervolgd worden voor eventuele misdrijven miniem. Dat is het grote probleem, niet het feit of een leger nu onder een vlag van het land opereert of niet. Zolang de mensen op het terrein een degelijke opleiding hebben genoten en hun taak naar behoren uitvoeren is er geen probleem. Wel moeten er rechterlijke organen zijn die eventuele misstappen kunnen sanctioneren. En in het geval van de PMF's zijn die er niet.

2.2 Mag je iemand betalen om te vechten?

Huurlingen worden met de vinger gewezen omdat ze vechten voor geld. De vraag is dan waar het verschil zit met een gewone soldaat. Beide hebben een winstmotief: ze vechten voor het geld. Officieel vecht een soldaat natuurlijk voor zijn land, althans op papier. De geschiedenis leert dat als er geen geld op tafel komt het leger ook niet vecht. Nationalisme heeft zijn grenzen. Ex-militairen die voor PMF's werken geven het zelf toe: ook toen ze nog in het leger zaten deden ze het voor het geld.¹⁹³

2.3 Geweld is een monopolie van de staat

Geweld werd een monopolie van de staat toen de staat sterk genoeg was om dat monopolie op te eisen en in stand te houden. Dat monopolie hangt echter ook samen met het sociaal

¹⁹¹ HOWE, H., 'African private security', *Conflict Trends*, juni 2000, 23

¹⁹² PELEMAN, J., *o.c.*, 25

¹⁹³ VAN OVERWALLE, K., *l.c.*, p.1

contract dat de burger met de staat afsloot. De burger geeft een stukje van zijn vrijheid op in ruil voor veiligheid. Nu blijkt de staat steeds zwakker te worden, waardoor ze haar greep op het monopolie verliest. Daarenboven kan of wil ze in bepaalde gevallen haar contract met de burger niet meer nakomen. Veiligheid kost handenvol geld en niet elke staat kan of wil die kosten dragen waardoor de veiligheid niet meer gegarandeerd wordt.¹⁹⁴ Zowel de burger als de overheid gaan op zoek naar oplossingen en komen automatisch bij de private veiligheidssector terecht. Vooral de burger gaat op zoek naar veiligheid buiten de structuren van de staat.¹⁹⁵

2.4 Een PMF ondermijnt de stabiliteit van een land

Critici wijzen op het feit dat een PMF de stabiliteit ondermijnt in het land waarin het opereert. Eerst en vooral wijten ze dat aan de aard van huurlingen. Deze brengen een cultuur van geweld met zich mee die lang niet verdwijnt wanneer zij vertrekken.¹⁹⁶ Hierbij dient opgemerkt te worden dat de zogenaamde vredestroepen niet altijd hun naam waard zijn en soms een groter spoor van geweld met zich meedragen dan PMF's. In Sierra Leone hadden de Nigeriaanse blauwhelmen een veel slechtere reputatie dan de werknemers van EO.

PMF's ondermijnen wel op een andere manier de stabiliteit van het land waarin ze opereren. Door hun aanwezigheid kunnen ze de lokale bevolking irriteren. Die bevolking krijgt het gevoel dat haar eigen overheid niet kan instaan voor de veiligheid. Daardoor herstel je het sociale contract tussen de staat en zijn bevolking niet. Ook andere buitenlandse organisaties, zoals NGO's, zeggen nadeel te ondervinden van het optreden van PMF's. De bevolking keert zich af van alles wat ze associeert met Westerse interventies.¹⁹⁷ PMF's proberen dit wel te minimaliseren door zo veel mogelijk lokaal personeel te rekruteren en in te zetten.¹⁹⁸

Naast de bevolking is er ook nog het reguliere leger dat afgunstig staat tegenover de PMF's. De komst van één of meerdere PMF's betekent dat zij hun werk niet goed doen. Zij voelen zich aan de kant geschoven en worden een onvoorspelbare factor. En een niet-stabiel land kan een muitend leger missen als de pest. Zo weigerde generaal Singirok uit Papua Nieuw-Guinea samen te werken met de instructeurs van Sandline. Hij werd door de Eerste Minister, Julius Chan, aan de kant geschoven. Maar Singirok bleef controle houden over het leger en

¹⁹⁴ ADAMS, T., 'The new mercenaries and the privatization of conflict', *Parameters*, Summer 1999, 109

¹⁹⁵ ERO, C., *l.c.*, 26

¹⁹⁶ ANING, E.K., 'Africa's security in the new millennium: State or mercenary induced stability?', *Conflict Trends*, juni 2000, 32

¹⁹⁷ VAUX, T., SEIPLE, C., NAKANO, G. en VAN BRABANT, K., *Humanitarian action and private security companies: opening the debate*, Londen, International Alert, 2002, 18

¹⁹⁸ SPEARIN, C., 'A private security panacea? A response to mean times on securing the humanitarian space', Canadian centre for Foreign Policy Development, paper voorgedragen op het studentenseminarie van de universiteit van British Columbia, 30 april - 5 mei 2000

dwong Chan uiteindelijk tot aftreden.¹⁹⁹ De macht en invloed van het leger mag dus niet onderschat worden. Bovenstaande voorbeelden tonen aan dat alleen al de aanwezigheid van PMF's een land kunnen destabiliseren. Hun handelingen kunnen het land nog verder ondermijnen. Ook de manier waarop ze zich laten betalen kan een land in een negatieve spiraal doen belanden. PMF's nemen namelijk ook genoeg met olie- en mijnbouwconcessies, de natuurlijke rijkdommen.²⁰⁰ Er is dus grote kans dat het optreden van PMF's in zwakke staten de stabiliteit van een land ondermijnt.

2.5 Een PMF bestrijdt de oorzaken niet

Dit is een stelling waar iedereen het over eens is, ook de sector zelf. PMF's zijn slechts een tijdelijk middel om de veiligheid te bewaren. Ze dringen niet door tot de kern van de zaak en lossen de achterliggende politieke problemen niet op. De onderliggende oorzaken worden niet weggenomen. Werknemers van PMF's geven grif toe dat PMF's geen oorlog of conflict kunnen oplossen.²⁰¹ Militairen kunnen enkel de strijd winnen. Ze kunnen het moorden laten ophouden en een kader scheppen voor verdere ontwikkelingen.²⁰² Daarom is het ook belangrijk dat er overleg is tussen PMF's, de VN, NGO's en andere organisaties die werkzaam zijn in conflictgebieden. Samenwerking en een visie op lange termijn is noodzakelijk om een missie tot een goed einde te brengen. PMF's zijn dan ook niet het wondermiddel waarvoor ze door sommige voorstanders aangeprezen worden. In tijden waarin er een schaarste heerst aan veiligheid en veiligheidstroepen kunnen ze de nodige manschappen, training, advies of opleiding leveren. In Sierra Leone bracht EO stabiliteit op korte termijn en een staakt-het-vuren zodat een vredesproces in gang gezet kon worden.²⁰³ PMF's kunnen een bijdrage leveren, maar ze zijn niet dé oplossing. Na hun tussenkomst zijn politieke interventie, inspanningen tot vrede en de heropbouw van de staat noodzakelijk.²⁰⁴

2.6 Wie is verantwoordelijkheid?

Het land dat een PMF inhuurt is er ook verantwoordelijk voor. Volgens de VN Commissie Internationaal Recht is een staat verantwoordelijk voor het gedrag van zijn organen, dus ook

¹⁹⁹ ZARATE, J.C., *l.c.*, 99

²⁰⁰ *Mercenaries: an African security dilemma*, MUSAH, A. en FAYEMI, J. (eds.), *o.c.*, 261

²⁰¹ DAVIS, J. R., *o.c.*, 148

²⁰² BROOKS, D., 'Write a cheque, end a war: using private military companies to end African Conflicts', *Conflict Trends*, juni 2000, 33

²⁰³ DOUGLAS, I., 'Fighting for diamonds – Private military companies in Sierra Leone' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), *o.c.*, 197

²⁰⁴ SHEARER, D., 'Outsourcing War', *Foreign Policy*, 1998, nr. 112, 80

voor de PMF die op zijn beurt instaat voor de veiligheid. Wanneer die PMF niet handelt in naam van een staat is deze niet direct verantwoordelijk.²⁰⁵

2.7 Wat als huurlingen veranderen van partij of hun contract niet nakomen?

Deze vraag spruit voort uit het oude vooroordeel dat huurlingen onbetrouwbaar zijn en niet gehoorzamen of deserteren. Het is zo dat PMF's en hun werknemers niet onder de militaire wet vallen. Een militaire bevelhebber kan een werknemer van een PMF niet commanderen. Wanneer een gecontracteerde zijn werk niet doet kun je hem, haar of de PMF in kwestie enkel voor de rechtbank slepen wegens contractbreuk.²⁰⁶

2.8 Wat als 2 PMF's het tegen elkaar opnemen?

De vraag wordt wel eens gesteld wat er gebeurt als twee (of meerdere) PMF's het (rechtstreeks) tegen elkaar opnemen. Men vreest dan een erg hard gevecht, omdat het voordeel dat PMF's op hun tegenstander hebben, hun kennis en technische superioriteit, verloren gaat. Tot nu toe zijn er nog geen harde clashes gekomen tussen PMF's. De doemscenario's over twee strijdende PMF's zijn dan ook hypothetisch.

2.9 Wordt het leger afhankelijk van PMF's?

De grote vrees dat legers niet meer zonder PMF's kunnen is al lang uitgekomen. Zelfs het grootste leger op deze planeet, dat van de Verenigde Staten, kan gewoon niet meer zonder de private militaire sector. Enkel de private sector kan de specialisten leveren die nodig zijn om de geavanceerde wapensystemen te bedienen en te onderhouden.²⁰⁷ De private militaire sector zal dus vooral groeien op het gebied van informatica. Cyberoorlog is de toekomst. Vandaar ook dat informaticagiganten als Computer Sciences Corporation (CSC) PMF's opkopen (in dit geval Dyncorp) en laten opgaan in hun bedrijfsstructuur.²⁰⁸

²⁰⁵ SANDOZ, Y., 'Private security and international law' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), o.c., 212-213

²⁰⁶ VAN OVERWALLE, K., *l.c.*, p.1

²⁰⁷ ADAMS, T., *l.c.*, 112

²⁰⁸ <http://www.csc.com>

3. Vrede en veiligheid

3.1 Het probleem

Doorheen de jaren '90 is de aard van veel conflicten veranderd. Conflicten zijn gevaarlijker geworden, de term 'neutraliteit' biedt niet langer bescherming tegen krijgsheren, kindsoldaten en terroristen. Het einde van de Koude Oorlog zorgt voor een overvloed aan kleine wapens, afkomstig uit de voorraden van het voormalige Oostblok.²⁰⁹ Het aantal slachtoffers onder medewerkers van NGO's escaleert. Een studie uit 1998 concludeert zelfs dat er meer werknemers van het Rode Kruis gedood worden dan militairen van het Amerikaanse leger.²¹⁰ Op bescherming van de staten waarin ze opereren moeten NGO's niet rekenen. Ook Westerse landen sturen nog zelden troepen: de tegenstand van de publieke opinie is te groot (zie hoofdstuk 1). De Afrikaanse landen staan evenmin te springen om in te grijpen op hun continent. Enkel Nigeria is een enthousiaste leverancier van VN-troepen. Daar zit de vergoeding van de VN voor veel tussen: 1100 dollar per soldaat, per dag.²¹¹ Over de kwaliteit wordt liever niet gesproken: het is een publiek geheim dat VN-troepen uit niet-Westerse landen slecht getraind zijn, armzalig zijn uitgerust en een gebrek aan motivatie hebben.²¹² Er is dus een markt voor veiligheid. De VN komt troepen te kort, de hulporganisaties en NGO's hebben nood aan bescherming om naar behoren te kunnen functioneren en hun taken uit te voeren. Op dat aanbod willen PMF's maar al te graag ingaan. Zij krijgen de steun van mensen die gefrustreerd raken door de voortdurende mislukkingen op het gebied van vredesmissies en humanitaire interventies.²¹³ Maar er zijn ook bezwaren. Deze worden hieronder uiteengezet. Eerst komt de relatie tussen PMF's en NGO's, hulpverleners en organen van de VN aan bod, in een tweede stuk worden de argumenten voor en tegen het inzetten van PMF's als vredestroepen nader belicht.

3.2 Hulporganisaties, NGO's en de VN

De relatie tussen hulpverleners en PMF's is op zijn zachtst gezegd koeltjes. Sommigen gaan zo ver dat ze weigeren om met werknemers van PMF's te praten of zelfs maar in dezelfde ruimte te zitten.²¹⁴ Deze koele houding heeft verschillende oorzaken. Hulpverleners vrezen

²⁰⁹ VAUX, T., SEIPLE, C., NAKANO, G. en VAN BRABANT, K., o.c., 12

²¹⁰ SPEARIN, C., 'A private security panacea? A response to mean times on securing the humanitarian space', Canadian centre for Foreign Policy Development, paper voorgedragen op het studentenseminarie van de universiteit van British Columbia, 30 april - 5 mei 2000

²¹¹ POLMAN, L., *l.c.*, 43

²¹² SINGER, P.W., 'Peacekeepers, Inc.', *Policy Review*, juni 2003, no.119, 59

²¹³ SINGER, P.W., 'Should humanitarians use private military services?', *Human Affairs Review*, 2004, Summer, 16

²¹⁴ VAUX, T., SEIPLE, C., NAKANO, G. en VAN BRABANT, K., o.c., 10

dat een samenwerking met een PMF hen zal brandmerken. De publieke opinie schakelt PMF's gelijk met ordinaire huurlingen, waardoor kwalijke associaties gemaakt zouden kunnen worden. Zo ontkennen internationale NGO's stelselmatig dat ze PMF's gebruiken, terwijl dit wel het geval is. Zelfs organen van de VN hebben PMF's gecontracteerd.²¹⁵ Daarnaast zitten de hulpverleners ook met een moreel dilemma. Winst maken gaat niet samen met liefdadigheid. Alle organisaties die winst maken, zouden geen principes hebben. Daarbij vergeten diezelfde organisaties wel eens dat sommige humanitaire organisaties of de VN plaatselijke bendes of krijgsheren betalen om hen te beschermen. In Somalië huurde de VN gewapende clans in voor bescherming.²¹⁶ Dat liefdadigheid voor deze bendes ook geen prioriteit is, hoeft geen verdere uitleg. Dit feit doet hun houding tegenover PMF's nogal hypocriet overkomen.

Het grote probleem is dat de methodes en manier van denken van de PMF's haaks staat op die van hulpverleners. Hulpverleners gaan de bevolking opzoeken, leggen contacten en benaderen de problematiek op een positieve manier. PMF's denken in termen van bescherming, veiligheid en afschrikking. Deze twee manieren van denken en handelen vallen niet te combineren.²¹⁷ Er moeten dan ook dringend maatregelen genomen worden om de samenwerking tussen PMF's en NGO's te optimaliseren en betrouwbaarder te maken, want ondanks hun principiële bezwaren zijn NGO's gedwongen om voor de veiligheid van hun personeel in te staan. Zo heeft de PMF ArmorGroup onder ander het Internationale Comité van het Rode Kruis, Caritas en CARE in zijn klantenbestand zitten. Ook verschillende regeringen, de Europese Commissie en de VN zijn er klant. ArmorGroup vervult voor hen taken zoals demobilisatie van de gewapende partijen, veiligheidsadvies, management en training, logistieke ondersteuning en ontmijning. NGO's willen ook een databank oprichten waarin alle PMF's zitten die betrouwbaar zijn en de nodige transparantie vertonen. NGO's zouden deze dan kunnen raadplegen wanneer ze op zoek zijn naar een PMF. Ondertussen worden NGO's ook aangemoedigd om zelf ervaringen uit te wisselen in verband met PMF's en zo de onbetrouwbare te weren. Ze hebben ook enkele officieuze richtlijnen opgesteld voor het gebruik van PMF's. Zo moeten ze geregistreerd zijn in het land waar ze opereren en dienen ze toelating te hebben van de regering om het contract uit te voeren.²¹⁸

²¹⁵ AVANT, D., 'Think Again: Mercenaries', *l.c.*

²¹⁶ ADAMS, T., *l.c.*, 111

²¹⁷ VAUX, T., SEIPLE, C., NAKANO, G. en VAN BRABANT, K., *o.c.*, 20

²¹⁸ *Ibid.*, 15

3.3 Vredestroepen

Eén van de meest betwiste punten is het inzetten van PMF's om vredestroepen te leveren. Een belangenorganisatie zoals het IPOA ijvert sterk om PMF's met deze taak op te zadelen. De markt is er. En er is weinig bereidheid om de VN van troepen te voorzien. Daarenboven werken PMF's reeds samen met de VN in het kader van logistieke ondersteuning. Voorstanders vatten het kort samen: PMF's kunnen de vrede sneller, beter en goedkoper handhaven. Dit wordt geïllustreerd met de rol die Executive Outcomes in Sierra Leone speelde. Met een paar honderd man slaagde EO erin om de RUF te verslaan in enkele weken tijd. Dit bracht voldoende stabiliteit om vrije verkiezingen te organiseren (Zie hoofdstuk 1). In 1999 werden ze 'vervangen' door troepen van de VN. De situatie escaleerde terug. De VN wist niet waar te kruipen van schaamte toen bekend werd dat in mei 2000 500 VN-blauwhelmen gegijzeld werden door de RUF. Er waren 700 Britse para's nodig om de situatie recht te trekken.²¹⁹ De incompetente VN-troepenmacht kostte dan nog eens 600 miljoen dollar per jaar.²²⁰ Tegenover de kosten van EO, 35 miljoen dollar voor de hele operatie, is dit een gigantisch bedrag.²²¹

Daarnaast erkenden hulpverleners en NGO's dat EO zijn job naar behoren had gedaan. Ze zorgden ervoor dat er relatieve rust was zodanig dat er vrije verkiezingen gehouden konden worden.²²² De Nigeriaanse vredesmacht en VN-troepen daarentegen werden beschuldigd van verschillende misdaden. Zo zouden ze corrupt geweest zijn, de kant van de rebellen hebben gekozen en diamanten hebben gesmokkeld.

Er komen voldoende voorstellen uit de sector zelf. Zo bood EO in 1994 aan om in te grijpen in Rwanda en een genocide te voorkomen. In twee weken tijd zouden 1500 soldaten positie innemen, gesteund door luchttroepen. De hele onderneming zou na zes weken volledig operationeel zijn. Het geheel zou 150 miljoen dollar kosten (of 600.000 dollar per dag), voor een periode van zes maanden. De VN weigerde en zette zelf een operatie op, na de genocide. Die kostte 3 miljoen dollar per dag, nadat er al honderdduizenden mensen waren gedood.²²³ Er zijn ook voorstellen om in te grijpen in Mogadishu, de hoofdstad van Somalië, die in handen is van krijgsheren, of Congo. In 1996 overwoog de VN ook om een PMF in te schakelen om de vluchtelingen crisis in toenmalig Zaïre op te lossen, maar dat plan werd afgevoerd toen de vraag werd gesteld wie de rekening zou betalen.

²¹⁹ X, 'Ex-rebellenleider Sierra Leone Foday Sankoh', *De Standaard*, 31 juli 2003, p.7

²²⁰ X (13/02/2002) 'Peacekeeping 'role' for mercenaries' [www]. BBC News: http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/1817495.stm [18/12/2004]

²²¹ X, 'Hurlingenleger EO goedkoper en efficiënter dan VN', *De Morgen*, 12 mei 2000, p.9

²²² PELEMAN, J., o.c., 47

²²³ SINGER, P.W., 'Peacekeepers, Inc.', *l.c.*, 4

Theoretisch gezien kunnen PMF's op verschillende manieren ingezet worden. Ze zouden als 'ijsbreker' kunnen dienen voor de reguliere VN troepen. In dit scenario leveren ze de spierkracht om de tegenstand in conflictgebieden de kop in te drukken en zo de weg voor te bereiden voor de gewone blauwhelmen. In zekere zin deed EO dit in Sierra Leone, hoewel ze niet betaald werden door de VN. Een ander scenario is het volledig uitbesteden van vredesoperaties. Dit is nog nooit voorgekomen. De reden is simpel: er zijn nog te veel twijfels en onzekerheden. De grootste vraagtekens worden geplaatst bij het vervullen van de verplichtingen. Een PMF is gericht op het maken van winst. Wat als een situatie moeilijker is dan oorspronkelijk werd ingeschat? Of met andere woorden: wat als blijkt dat men een langere tijd en meer middelen aan een contract moet besteden dan men vooraf had gepland? En de PMF dus verlies dreigt te maken. De PMF kan zich, strikt gezien, terugtrekken. Ze is niet gebonden aan de militaire wet. Werknemers die zogenaamd 'deserteren', kunnen dus ook niet worden gestraft. Daarnaast wordt de bedenking gemaakt dat PMF's er baat bij kunnen hebben dat een conflict blijft bestaan en het conflict mede door hun inbreng in stand houden. In de praktijk is het echter nog nooit bewezen dat PMF's een conflict in stand zouden houden vanwege winstmotieven.²²⁴ Toch kunnen we er niet omheen dat de belangen van een firma niet altijd samenvallen met de publieke belangen.

PMF's counteren deze kritiek door te stellen dat ze handelen als echte bedrijven en zich richten op winst op lange termijn.²²⁵ Dus moeten ze hun klanten tevreden houden. Maar zoals we in hoofdstuk 2 al hebben aangehaald, wil de markt wel eens falen, waardoor bedrijven die een slechte service verlenen toch contracten blijven binnenhalen. De marktmechanismen zijn geen waterdichte garantie dat PMF's zich aan hun verplichtingen houden.

Er worden ook vragen gesteld bij het uitvoeren van operationele taken in samenwerking met de VN. Twee verschillende groepen laten samenwerken is niet altijd evident. Werknemers van een PMF gehoorzamen niet aan bevelhebbers van andere troepen of eenheden, en zeker niet aan bevelhebbers van de VN.²²⁶ Dat deze bezorgdheid niet ongegrond is, illustreert de samenwerking tussen PMF's en het Amerikaanse leger in Irak. Amerikaanse militairen moeten niet veel hebben van werknemers van een PMF. Ze beschouwen hen als arrogante luxesoldaten, die te veel betaald worden.²²⁷ PMF-werknemers klagen dan weer dat ze niet serieus worden genomen en geen hulp krijgen wanneer ze in moeilijkheden zitten.²²⁸

²²⁴ AVANT, D., 'Think Again: Mercenaries', *I.c.*

²²⁵ BROOKS, D., *I.c.*, 34

²²⁶ SINGER, P.W., 'Peacekeepers, Inc.', *I.c.*, 5

²²⁷ DUFFY, M., *I.c.*, 32

²²⁸ POLAK, L., 'Leger te huur', *I.c.*, 35

Aan de ene kant zijn PMF's dus een optie om de functie van blauwhelm op zich te nemen. Om de simpele reden dat er geen andere opties zijn. De internationale gemeenschap faalt en moet harde keuzes maken. Het kan niet dat de genociden elkaar opvolgen zonder dat er wordt ingegrepen. Men kan niet blijven stilzitten. De private militaire sector biedt een oplossing die dan ook niet zomaar verworpen kan worden. Aan de andere kant zijn er ook zekere risico's verbonden aan het inzetten van PMF's als vredestroepen. Daarom kan men het best opteren voor een tussenoplossing: een samenwerking tussen de VN en PMF's, waarbij het beste van beide zijden wordt samengevoegd.

4. Besluit

Er zijn ethische bezwaren die hout snijden, andere dan weer niet. Vooral het idee dat een gewoon leger betrouwbaar is en vrij van misdaden en gruwelijkheden is een fabeltje. Dit beeld is een creatie die graag naar voor wordt geschoven ten behoeve van de Westerse staat. In zwakke staten is het leger een onvoorspelbare klasse uit de bevolking die trouw zweert aan diegene die hen het meest rijkdom en welvaart belooft. Daarmee sneuvelt ook meteen het argument dat een leger vecht voor zijn land en niet uit persoonlijk gewin. Iedere soldaat, iedere huurling vecht voor zijn soldij, er is geen verschil. Het grote verschil zit in de regels waaraan ze zich dienen te houden. Een militair valt onder de militaire wet, een werknemer van een PMF niet. Dat is het grootste gevaar: PMF's en hun werknemers zijn enkel gebonden door hun contract.

Het inzetten van PMF's (in conflictgebieden) heeft enkele nadelen die niet miskend mogen worden. PMF's kunnen, enkel al door hun aanwezigheid, de stabiliteit van de staat ondermijnen. Daarnaast bieden ze geen oplossing op lange termijn. PMF's kunnen een strijd winnen, de vrede handhaven maar ze lossen de onderliggende problemen van een conflict niet op. Dit is één van de redenen waarom ze de rol van vredestroepen niet volledig kunnen opnemen. Daarnaast zijn er ook problemen met de betrouwbaarheid. De private belangen van de firma vallen niet altijd samen met de publieke belangen. De marktmechanismen bieden geen garantie dat de PMF's zich aan hun verplichtingen houden. Dit zijn nadelen die goed onthouden moeten worden bij het inzetten van PMF's.

Dit wil echter niet zeggen dat PMF's geen rol van betekenis kunnen spelen. De internationale gemeenschap weigert nog in te grijpen in conflictgebieden en de veiligheid van hulpverleners te garanderen. Deze houding zet de toekomst van heel wat NGO's en daarmee ook miljoenen hulpbehoevenden op de helling. Wanneer de overheid de veiligheid van zijn

burgers niet meer kan garanderen hebben deze het recht om elders bescherming te zoeken. PMF's kunnen een rol spelen in het brengen van veiligheid. Belangrijk is wel dat dit in overleg gebeurt met de NGO's en de VN. Een veiligheidsmacht die volledig is samengesteld uit werknemers van PMF's is niet wenselijk.

PMF's zijn noch de vloek waarvoor ze worden aanzien door tegenstanders, noch een zegen. De privatisering van het leger heeft enkele negatieve kanten. Toch kunnen we er niet van uit dat PMF's een steeds grotere en belangrijkere rol gaan spelen. Het leger kan niet meer zonder de steun van de private sector. Daarenboven faalt de internationale gemeenschap. Er moet ingegrepen worden in vooral Afrikaanse conflicten, anders dreigt het continent ten onder te gaan aan hongersnoden en geweld. PMF's hebben al in positieve zin laten zien waartoe ze in staat zijn. Zij willen de opdracht aanvaarden. Nu enkel nog de Westerse landen overtuigen dat het beter is iets te ondernemen dan te blijven toekijken.

Hoofdstuk 5: PMF's en criminaliteit, economische exploitatie en belangenvermenging

1. Inleiding

Dat PMF's en criminaliteit vaak in één en dezelfde zin worden genoemd is niet verwonderlijk. Zoals in hoofdstuk 2 is uiteengezet is een PMF een heel flexibel bedrijf. Het vereist op zich niet meer dan een klein kantoor en een computer met een personeelsbestand. Een PMF werkt internationaal, over de grenzen heen en biedt dus enorme mogelijkheden. Dat deze mogelijkheden niet altijd legaal zijn is vanzelfsprekend, aangezien een PMF al in de grijze zone opereert. Naast de flexibiliteit is ook de aard van de sector een aantrekkingskracht voor criminele figuren. De sector komt zowel in contact met wapens als met gegeerde grondstoffen zoals diamant en olie.

Er zijn dan ook verschillende vormen van criminaliteit die in verband worden gebracht met de private militaire sector. Hieronder bespreken we mogelijke vormen van criminaliteit gepleegd door PMF's. De nadruk kan niet sterk genoeg gelegd worden op 'mogelijke'. PMF's zijn niet per definitie crimineel. De sector is wel kwetsbaar voor misbruiken, net zoals de banksector dat is. Iedere sector waar veel geld in omgaat is een doelwit van criminelen. We bespreken wapenhandel en –smokkel, mensenhandel, diamantsmokkel, de internationaal georganiseerde misdaad, terrorisme, schriftvervalsing en fraude.

Naast de zogenaamde 'duidelijke' criminaliteit bespreken we ook minder makkelijk klasseerbare vormen, zoals economische exploitatie en belangenvermenging. Met economische exploitatie bedoelen we de neveneffecten die samengaan met het inzetten van PMF's. Bedrijven zoals EO en Sandline maakten deel uit van een groter consortium van bedrijven met belangen in de olie- en diamanthandel. Die volgden telkens in de voetsporen van de PMF's. EO en Sandline lieten zich zelfs gedeeltelijk uitbetalen in mijnbouwconcessies.²²⁹ Idem dito voor Halliburton, een megaconcern dat naast verschillende bedrijven gespecialiseerd in olie-ontginning ook de PMF Kellogg Brown & Root herbergt.

Met belangenvermenging kijken we eerder in de richting van politieke inmenging. Eén van de basisregels in de sector is dat een PMF niet kan overleven zonder politieke steun.²³⁰ Politieke figuren spelen een belangrijke rol in het toewijzen van contracten. Dit zullen we aantonen aan de hand van concrete voorbeelden.

²²⁹ ADAMS, T., *l.c.*, 107

²³⁰ DAVIS, J. R., *o.c.*, 161-163

2. Criminaliteit

2.1 Wapenhandel en -smokkel

Wapenhandel en wapensmokkel komen vrij frequent voor. De begrippen wapenhandel en wapensmokkel kunnen op twee manieren worden begrepen.

Het kan dat een PMF een opdracht krijgt in een bepaald land waartegen een wapenembargo van kracht is. Voor die bepaalde opdracht kunnen wapens nodig zijn. Wanneer dan wapens illegaal worden ingevoerd of gekocht, kan men over wapenhandel of wapensmokkel spreken. Winst maken op de wapens is hier wel geen doel. De wapens worden gesmokkeld uit een zekere noodzaak.

Dit staat in contrast met actieve wapenhandel en wapensmokkel. Hierbij verhandelen of smokkelen PMF's bewust wapens in of uit een land met het oog ze met winst te verkopen. Hier speelt dus het winstmotief een grote rol. PMF's kunnen dus als dekmantel functioneren om wapens te smokkelen. Het komt ook voor dat personeelsleden van PMF's zelf een handeltje opzetten. Zo waren werknemers van Dyncorp in Bosnië en Kosovo betrokken bij illegale wapenhandel.²³¹

Soms komen PMF's er openlijk voor uit dat ze wapens verhandelen, zoals Sandline. Zo is er de beruchte 'Arms to Africa Affair' uit Groot-Brittannië. Sandline voerde 35 ton Bulgaarse wapens in in Sierra Leone, met medeweten en directe hulp van de Britse regering, ondanks resolutie 1132 van de Verenigde Naties die het land een wapenembargo oplegde.²³² Twee Amerikaanse PMF's, Ronco en Airscan, hebben wapens geleverd aan Soedanese rebellen en het Ruandese wapenembargo geschonden.²³³ Wapenhandel en -smokkel zijn vaak voorkomende vormen van criminaliteit.

2.2 Mensenhandel

Het bekendste geval van mensenhandel is dat van de Dyncorp-medewerkers in Bosnië. Enkelen van hen maakten zich schuldig aan seksueel wangedrag en vrouwenhandel. Meisjes en jonge vrouwen werden verkocht. Sommige personeelsleden gebruikten vrouwen als seks-slavinnen en filmde hun uitpattingen. Twee personeelsleden brachten, onafhankelijk van elkaar, de wantoestanden aan het licht. Dit werd hen niet in dank afgenomen en ze werden ontslagen. De daders werden gerepatriëerd zonder enige sanctie.

²³⁴

²³¹ RONSE, T., 'Zonder regels, zonder toezicht', *I.c.*, 82

²³² BAFFOUR, A., 'Sierra Leone. How the good guys won', *New African*, 1998, no. 365, 8-11

²³³ CULLEN, P., *I.c.*, 38

²³⁴ VAN OVERWALLE, K., *I.c.*, p.1

Hier speelt de straffeloosheid een grote rol. Werknemers van een PMF weten dat er in de landen waar ze opereren straffeloosheid heerst. De kans op een mogelijke vervolging is minimaal. Vandaar ook de noodzaak van een regelgeving voor PMF's en hun personeel op internationaal vlak.

2.3 Diamantsmokkel

PMF's zijn hoofdzakelijk werkzaam in conflictgebieden. Veel conflictgebieden herbergen natuurlijke rijkdommen zoals mineralen en grondstoffen. Het meest gegeerd zijn diamanten. PMF's worden onder andere ingezet om diamantmijnen te bewaken. PMF's en hun werknemers komen dus rechtstreeks in contact met de glimmende steentjes. De vormen van smokkel variëren dan ook. Het gaat van de werknemer die enkele steentjes smokkelt of zelfs uitbetaald wordt in diamanten tot grootschalige georganiseerde smokkel en handel. EO liet zich in Sierra Leone gedeeltelijk uitbetalen in concessies voor diamantmijnen.²³⁵ De concessies werden doorspeeld aan enkele zusterbedrijven die de mijnen ontgonnen en de diamanten verhandelden. In het onderdeel 'economische exploitatie' gaan we er verder op in.

2.4 Internationaal georganiseerde misdaad

Door de flexibele structuur leent een PMF zich makkelijk als een dekmantel voor criminele organisaties. Veel bewijzen zijn hier niet voor. Men gaat af op vermoedens. De verdenkingen rusten hierbij vooral op de onbekende Russische PMF's. Het feit dat 70 procent van het voormalige KGB-personeel werkzaam is in de private veiligheidssector stemt tot nadenken. De link met de mafia is nooit ver weg. Naast dekmantel zou die PMF's ook gebruiken als een middel voor afpersing, witwaspraktijken en het bieden van bescherming.²³⁶ Deze verdenkingen worden versterkt door de aanwezigheid van figuren zoals Victor Bout.²³⁷ Deze beruchte Russische wapenhandelaar is eigenaar van een netwerk aan luchtvaartbedrijven waaronder Central African Airways, Transavia Export Cargo, Trans Aviation Network Group, Air Cess en Air Pass. Eén ervan, Transavia Export Cargo, zou ingestaan hebben voor de logistieke bevoorrading van de Belgische blauwhelmen in Somalië. Verder leverde Bout in het verleden ook wapens aan de rebellen in Sierra Leone en Congo.²³⁸ Toch kunnen deze bedrijven niet echt als PMF's worden bestempeld. Ze komen aardig in de buurt vanwege hun flexibele structuur maar verschillen door de vorm van financiering en organisatie. Een PMF is

²³⁵ FRANCIS, D., *l.c.*, 331

²³⁶ LOCK, P., *l.c.*

²³⁷ VAN NIEKERK, P., *l.c.*

²³⁸ DRAULANS, D., 'Een handelaar in oorlog', *Knaack*, 16 mei 2001

in principe een legaal bedrijf met een hiërarchische structuur, terwijl het bedrijvenimperium van Bout samengesteld is uit spookbedrijven en gefinancierd wordt door wapenhandel en andere illegale activiteiten. Een bedrijf dat wel in aanmerking komt voor de naam PMF en verwickeld is in de georganiseerde misdaad is Spearhead Ltd. Dit is een Israëlische onderneming die geleid wordt door Yair Klein, een voormalig kolonel van het Israëlische leger. Naast het verlenen van militaire training aan paramilitaire groepen en drugskartels worden de man en zijn bedrijf ook genoemd in zaken van wapensmokkel en drugshandel.²³⁹

2.5 Terrorisme

De vrees bestaat bij sommige waarnemers dat terroristische groeperingen PMF's zullen inhuren om hun leden te trainen en op te leiden. Er is één geval bekend waarbij een PMF dit deed. Sakina Security, een Britse PMF, bood jonge moslims militaire trainingen aan. De naam van het programma: Jihad Challenge.²⁴⁰

Waarschijnlijk is de vrees wat overdreven. PMF's profileren zich juist als medestanders in de strijd tegen de terreur. Eerst en vooral omdat er een steeds grotere markt voor is. Er valt geld mee te verdienen. Zo werden in Afghanistan kleine PMF's opgericht die zich richtten op het vangen van Osama Bin Laden en het opstrijken van de daarbij horende premie van 25 miljoen dollar.²⁴¹ Olie tankers en havens dienen extra beveiligd te worden tegen terreur na verschillende aanslagen.²⁴² PMF's vullen dat gat in de markt omdat er veel mee te verdienen valt. Anderzijds zijn er nog politieke en ethische redenen. PMF's hebben de steun van de regering nodig. Zonder steun trekken ze het niet lang. De bedrijven willen hun reputatie zeker niet op het spel zetten door zich in te laten met terrorisme. In landen in de VS is samenwerking met terroristen in principe onmogelijk. Iedere PMF moet geregistreerd zijn en zijn contracten laten goedkeuren (zie hoofdstuk 3). Als er PMF's betrokken zijn bij terrorisme zijn het kleine bedrijven, nauwelijks die naam waardig. Geen enkel serieus bedrijf zet zijn reputatie op het spel.

2.6 Schriftvervalsing en fraude

Deze laatste vorm van criminaliteit is de meest atypische maar waarschijnlijk de meest voorkomende vorm van criminaliteit bij PMF's. Het is een typisch geval van

²³⁹ ADAMS, T., *l.c.*, 105

²⁴⁰ POLAK, L., 'Leger te huur', *l.c.*, 34

²⁴¹ BEDARD, P. (29/7/2002) 'A bounty hunt for Bin Laden yields heads, ears' [www]. U.S News and World Report: http://www.usnews.com/usnews/politics/whispers/articles/020729/archive_022115.htm [09/07/2005]

²⁴² RABAEY, M., 'Hurlingen bewaken tankers tegen terreur', *De Morgen*, 9 oktober 2002, p.11

witteboordencriminaliteit die ook bij veel andere bedrijven voorkomt. In het geval van PMF's gaat het over het vervalsen van rekeningen. Klanten worden diensten aangerekend die niet vervuld zijn of de kosten worden opgedreven. PMF's kunnen zelden diensten leveren aan de vooraf afgesproken prijs. Bij een contract wordt een bedrag vastgelegd met daarnaast een marge van 2 tot 5 procent van het totale bedrag dat door de klant betaald wordt indien die tevreden is over de verleende diensten en om eventuele meerkosten te dekken (een 'cost plus award fee' contract).²⁴³ Dit komt door de onvoorspelbaarheid van de opdrachten. Meestal steken er meer moeilijkheden de kop op dan voorzien waardoor ook de kosten gaan stijgen. Sommige PMF's durven dan wel eens meer rekenen. Het zijn niet enkel de kleine obscure PMF's die zich daaraan bezondigen. Momenteel lopen in de Verenigde Staten onderzoeken tegen verschillende bedrijven uit de private militaire sector zoals Bechtel en Dyncorp.²⁴⁴ Het bedrijf dat het meest onder vuur ligt is Kellogg Brown & Root. Voor een contract in de Balkan rekende het 32 procent meer kosten aan dan vooraf was voorzien. In 2002 werd Kellogg Brown & Root er door de Amerikaanse regering van beschuldigd de onderhouds- en reparatiewerken kunstmatig op te drijven. Het bedrijf betaalde 2 miljoen dollar in der minne om een verder proces te vermijden. Opmerkelijk is ook dat dit blijkbaar geen invloed had op de reputatie van het bedrijf: nog tijdens het proces sleepte Brown & Root een miljardencontract in de wacht.²⁴⁵ In Irak bakken ze het nog wat bruiner. Een rapport, gepubliceerd door de Democraten, stelt vragen bij 1 miljard dollar kosten die door Halliburton zijn aangerekend. Verder zou ook sprake zijn van 422 miljoen dollar aan valse kosten.²⁴⁶ Zo rekende het bedrijf 152 000 dollar aan voor het uitbouwen van een videotheek voor 2500 soldaten. Voor een videorecorder rekenden ze 1000 dollar aan. Gedurende een bepaalde periode werden 20 000 maaltijden aangerekend terwijl er maar 10 000 werden geleverd. KBR leverde ook een tijd benzine aan het Amerikaanse leger. Daarvoor rekende ze 2,65 dollar per gallon (ongeveer 4 liter). Het verspeelde zijn contract aan een Britse firma die de benzine aan 0,18 dollar per liter kan leveren en zijn service 7 keer goedkoper aanbiedt.²⁴⁷

Deze vorm van criminaliteit is natuurlijk niet nieuw en zeker niet eigen aan de private militaire sector. Het is een vorm van witteboordencriminaliteit die in elke commerciële sector plaatsvindt. Door de aard van de diensten die geleverd worden en de omvang ervan is het moeilijk om deze te controleren, waardoor misbruik niet uit te sluiten valt.

²⁴³ PETERSON, L., 'Windfalls of war: Kellogg Brown & Root (Halliburton)', *l.c.*

²⁴⁴ LONCIN, J., 'Tel je winst!', *Het Nieuwsblad*, 9 juli 2005, p.19

²⁴⁵ DUPONT, P., 'Daar komt de NV Oorlog', *De Morgen*, 8 februari 2003, p.21

²⁴⁶ ZIARCZYK, E., 'Halliburton ligt weer onder vuur voor kosten Irak', *De Tijd*, 29 juni 2005, p.5

²⁴⁷ CHATTERJEE, P. (27/05/2005) 'Halliburton hearing unearths new abuse' [www]. Corpwatch: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=12476> [16/07/2005]

3. Economische exploitatie

3.1 Oorlogseconomieën

Zoals al eerder werd aangetoond zijn de hedendaagse conflicten vooral regionale conflicten. De conflicten worden uitgevochten in een gebied waar weinig tot geen centraal gezag aanwezig is. Dit biedt een groot aantal mogelijkheden voor het exploiteren van grondstoffen en andere conflictgoederen. Bij een conflict is er altijd een bepaalde groep die er baat bij heeft dat het conflict blijft bestaan. Zij opereren namelijk in een alternatief socio-economisch systeem van tewerkstelling en handel waarop de officiële autoriteiten geen controle hebben.²⁴⁸ Zo exploiteren rebellen grondstoffen uit veroverde gebieden om hun strijd te financieren. Maar niet enkel directe betrokkenen proberen munt te slaan uit oorlog. Buitenlandse bedrijven lijken erg geïnteresseerd in conflictgebieden. Allereerst vanwege de ruwe grondstoffen die er vaak aanwezig zijn. Daarnaast heerst er complete anarchie. Op het eerste zicht kan dit een nadeel zijn: er zijn enorme risico's verbonden aan de investering die geleverd wordt en voor het aanwezige personeel. Dit kan echter simpel worden opgelost door het inhuren van een private beveiligingsfirma, die zowel het personeel als de werkplaats kan beveiligen. Daarnaast zijn er de vele voordelen: in een conflictgebied gelden geen regels en wetten, je kunt er werknemers vinden die willen werken tegen een hongerloon en de lonen op zich stellen al niks voor.²⁴⁹ Het komt er op neer dat er in conflictgebieden enorme winsten kunnen worden gemaakt.

3.2 PMF's in conflictgebieden: een vorm van neo-kolonialisme?

Het optreden van PMF's als EO en Sandline wordt door sommige critici beschreven als een vorm van neo-kolonialisme. De belangrijkste motivatie voor PMF's zouden diamanten, olie en andere rijke mineralen zijn. Het primaire doel van PMF's is dan het beveiligen van mineraal rijke gebieden om vervolgens als vorm van betaling de mijnbouwconcessies te ontvangen van de regering en die op hun beurt door te spelen aan een zusteronderneming. Deze stelling wordt ondersteund door het feit dat firma's als EO en Sandline onderdeel uitmaakten of nauwe banden hadden met firma's die handelden in ruwe grondstoffen.²⁵⁰ In hoofdstuk 2 werden de banden en connecties van EO en Sandline blootgelegd. Ook het strategisch plan dat EO in Sierra Leone ontvouwde toont het belang van mineralen aan.

²⁴⁸ PUGH, M., COOPER, N., en GOODHAND, J., *War economies in a regional context: challenges of transformation*, Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2004, 35

²⁴⁹ Het jaarlijks inkomen per persoon bedraagt in Sierra Leone gemiddeld 200\$ (DOUGLAS, I., 'Fighting for diamonds – Private military companies in Sierra Leone' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), o.c., 195

²⁵⁰ FRANCIS, D., *l.c.*, 322

Fase twee van het plan was namelijk het veilig stellen van de diamantmijnen.²⁵¹ Zo werd Sierra Leone economisch geëxploiteerd. Er bestaat discussie of deze vorm van economische exploitatie neo-kolonialisme is of niet. Het blijft wel zo dat de schaarse middelen van zwakke en arme staten die gebruikt kunnen worden om de economie van het land herop te bouwen weggehaald worden door een buitenlandse firma.²⁵²

In de late jaren '90 lokte dit soort praktijken veel kritiek uit. EO werd gebrandmerkt waardoor het mogelijke klanten verloor en het bedrijf het uiteindelijk voor bekeken hield. Nu wordt het spel 'subtieler' gespeeld. Bedrijven lopen minder te koop met wat ze in conflictregio's gaan doen. De PMF's krijgen ook een steeds zakelijker imago aangemeten en gaan op in grote multinationals. Dit is een recent fenomeen dat we hieronder verder bespreken.

3.3 De overname van PMF's

PMF's blijken erg in trek bij grote multinationals. De laatste jaren verdwijnt de ene na de andere PMF in de structuren van één of andere mega-onderneming. MPRI werd opgeslokt door L-3 Communications, Vinnell werd overgenomen door Northrop Grumman, het Britse DSL ging op in het Amerikaanse Armor Holdings en het veelbesproken Dyncorp werd ingelijfd bij Computer Sciences Corporation (CSC). Deze ondernemingen bieden een hele rist aan producten en diensten aan. Op hun websites wordt je overspoeld met begrippen als 'intelligence', 'personnel support', 'communication', 'logistics services', 'operations', 'business solutions', ...²⁵³ Het is moeilijk te geloven dat deze bedrijven zich in de militaire sfeer ophouden. De websites zijn heel zakelijk gestructureerd. Nergens vind je verwijzingen naar huurlingenactiviteiten. De PMF's die tot hun groep behoren staan netjes tussen de andere firma's vermeld, hun activiteiten op de meest zakelijke manier beschreven.

Er zijn verschillende redenen waarom multinationals geïnteresseerd zijn in PMF's. Een logische reden is omdat het winstgevende bedrijven zijn die opereren op een nog steeds groeiende markt. In 2002 stonden 3 moederbedrijven van PMF's in de top 30 van de grootste wapenfabrikanten (Northrop Grumman, L-3 Communications en CSC).²⁵⁴ In 2003 zijn dit er 8 geworden, waarvan enkele rasechte PMF's zoals Dyncorp, Kellogg Brown & Root en het Russische Sukhoi.²⁵⁵ Naast het feit dat deze bedrijven hoog genoteerd staan vanwege hun omzetcijfers dient ook gelet te worden op de naam van het lijstje: wapenfabrikanten. PMF's

²⁵¹ DAVIS, J. R., o.c., 136-137

²⁵² X (z.d.) 'Harvard World Model United Nations conference paper: The mercenary question in Africa' [www]. Sandline: <http://www.sandline.com/hotlinks/article6.html> [18/12/2004]

²⁵³ <http://www.mpri.com>, <http://www.l-3com.com>, <http://www.northropgrumman.com>, <http://www.vinnell.com>, <http://www.armorholdings.com>, <http://www.csc.com>

²⁵⁴ X, *SIPRI Yearbook 2004: Armaments, disarmament and international security*, Oxford, Oxford University Press, 2004, 422

²⁵⁵ <http://www.sipri.org/contents/milap/milex/aprod/sipridata.html>

blijken dus ook actief te worden op de wapenmarkt. Hierbij dient niet gedacht te worden aan pistolen, revolvers en mitrailleurs maar aan gesofisticeerde wapensystemen die ontwikkeld worden in samenwerking met zusterbedrijven. Er wordt steeds meer geïnvesteerd in cyberoorlog.²⁵⁶ Vandaar ook de aanwezigheid op de militaire markt van bedrijven als CSC. Een andere reden is dat verschillende zwakke staten, zoals bijvoorbeeld Angola, eisen dat multinationals die in hun land investeren zelf zorgen voor hun bescherming en beveiliging.²⁵⁷ Multinationals kopen dus een eigen beveiligingsdienst aan. Sommige waarnemers vrezen dat dit uit de hand zou kunnen lopen wanneer de veiligheidsdiensten van verschillende bedrijven zelf strijd voeren tegen elkaar met als inzet olievelden of diamantmijnen.²⁵⁸ Zover is het nog niet gekomen.

4. Belangenvermenging

Niet zelden rijzen er vragen over belangenvermenging. Politici en andere machthebbers zetelen in raden van bestuur of zijn voorzitter van (grote) PMF's. Vanzelfsprekend lopen ze daar niet mee te koop. Hieronder vindt u een kleine opsomming van machtige personen van wie geweten is dat ze betrokken zijn bij PMF's.

Voorzitter van de Carlyle Group, een multinational met de PMF BMD onder zijn vleugels, is Frank Carlucci. In het verleden was hij defensie-minister onder Ronald Reagan. Collega's bij de Carlyle Group zijn onder andere George Bush senior, die raadgever is gespecialiseerd in Azië, en voormalig minister van Buitenlandse Zaken James Baker, die af en toe ook nog optreedt als speciale VN-gezant.²⁵⁹

Halliburton, eigenaar van de PMF Kellogg Brown & Root, had van 1995 tot 1999 huidige vice-president van de Verenigde Staten Richard Cheney als CEO. Opvallend is dat van de goeie 3000 contracten uitgeschreven door de Amerikaanse regering er meer dan 2700 naar Kellogg Brown & Root gingen, het bedrijf van Cheney.²⁶⁰ Het contract in de Balkan dat Cheney binnensleepte voor KBR was 2 miljard dollar waard.²⁶¹ Ook na zijn officiële vertrek onderhield hij nauwe banden met de firma. Tot op vandaag ontvangt hij nog ieder jaar 180 000 dollar van de firma.²⁶²

²⁵⁶ ADAMS, T., *o.c.*, 112

²⁵⁷ HOLMQVIST, C., *l.c.*, 15

²⁵⁸ O'BRIEN, K., 'Freelance forces: exploiters of old or new-age peacebrokers', *l.c.*, 46

²⁵⁹ DUPONT, P., *l.c.*, p.21

²⁶⁰ PETERSON, L., 'Privatizing Combat, the New World Order', *l.c.*

²⁶¹ VAN OVERWALLE, K., *l.c.*, p.1

²⁶² RONSE, T., 'Zonder regels, zonder toezicht', *l.c.*, 82

Ook het Britse Sandline had zo zijn politieke connecties. De oprichters ervan hadden talrijke zakelijke, politieke en militaire connecties. De duidelijkste link met de politiek was het benoemen van David Steel, voormalig leider van de Britse Liberale Partij, tot directeur van Heritage Oil and Gas, een bedrijf uit de groep van Anthony Buckingham waaronder ook Sandline valt.²⁶³

MPRI beschikt dan weer over talrijke figuren die connecties hebben in de legertop. Carl Vuono en Ronald H. Griffith waren stafchef in het Amerikaanse leger, Joe Wolfinger stond aan het hoofd van de trainingsdivisie van het FBI en Ed Soyster was in een vorig leven directeur van het Defense Intelligence Agency (DIA), de militaire inlichtingendienst.²⁶⁴

In de hierboven vermelde voorbeelden vinden we een ex-president, een huidig vice-president en verschillende ministers van het machtigste land ter wereld terug. Diezelfde mensen beslissen over oorlog of vrede. Het is Richard Cheney die de drijvende kracht is achter de huidige oorlog in Irak. Bush senior leidde de vorige, met alweer Dick Cheney aan zijn zijde als minister van Defensie. Zij vernietigen een land om het later door hun eigen firma te laten heropbouwen. Hier kan duidelijk meer dan één vraagteken bij geplaatst worden. Het gaat hier niet enkel om economische exploitatie (de olie in Irak). Er wordt een oorlog gevoerd om drogredenen, ongewild gefinancierd door het volk van de Verenigde Staten. Datzelfde volk betaalt dan nog eens miljarden om Irak herop te bouwen aan het bevriende bedrijf van de man die het eerst heeft laten platschieten. Daarnaast profiteert deze ook nog eens van de winst die gemaakt wordt op de olieontginning en de contracten die het bevriende bedrijf krijgt van het leger.

Als de sector zichzelf geloofwaardig wil maken en een proper imago wil aanmeten zal het dit soort vormen van inmenging moet vermijden. Maar laten we realistisch blijven: zolang het geld blijft binnenstromen en de samenwerking bevredigend blijft, zal er niets veranderen.

5. Besluit

Door hun flexibele structuur en de aard van de taken die ze uitvoeren zijn PMF's aantrekkingspolen voor malafide personen en organisaties. In de private militaire sector circuleert veel geld en er vallen gouden zaken te doen. Het gebrek aan controle en nationale en internationale wetgeving is een bijkomende aantrekkingsfactor. Wapenhandel en – smokkel, mensenhandel en andere vormen van meer traditionele vormen van criminaliteit komen voor. Onderwereldfiguren als Victor Bout en Yair Klein worden in verband gebracht

²⁶³ CAMPBELL, D., *l.c.*

²⁶⁴ WILLIAMS, B., *l.c.*

met PMF's. Banden met terrorisme lijken er vrijwel niet te zijn. PMF's verdienen aan de strijd tegen het terrorisme, niet aan het opleiden van terroristen. Bovendien is er, vooral in de VS, grote controle van overheidswege op de contracten die ze uitvoeren. Samenwerking met terroristen betekent meteen het einde voor een PMF.

Een meer opvallende vorm van criminaliteit is schriftvervalsing en fraude. De meer traditionele vormen van criminaliteit worden gepleegd door kleinere PMF's terwijl deze vormen van witteboordencriminaliteit voorkomen bij giganten als Bechtel, Dyncorp en Kellogg Brown & Root. Al deze vormen van criminaliteit illustreren het gebrek aan regelgeving en controle. Het zijn vormen van criminaliteit die ingedijkt kunnen worden indien er inspanningen gedaan zouden worden. Deze zouden ook de sector zelf ten goede komen.

Wat meer zorgen baart zijn de vormen van economische exploitatie en belangenvermenging. De manier waarop PMF's gebruikt worden om in conflictgebieden mijnen met kostbare mineralen veilig te stellen om ze daarna door een zusterbedrijf te laten ontginnen roept vragen op. Of dit nu neo-kolonialisme is of niet laten we in het midden. Het is wel een feit dat een land en zijn volk beroofd worden van hun kostbare grondstoffen en daarmee nog dieper wegzakken. Ook de internationale gemeenschap treft hier schuld. Het weigert regeringen in zwakke staten te steunen zodat deze zich noodgedwongen moeten wenden tot PMF's die zich gedeeltelijk laten uitbetalen in mijnbouwconcessies.

Nog erger wordt het wanneer politieke figuren en hooggeplaatsten uit het leger ook functies vervullen in PMF's. Hierdoor verdwijnen het private karakter en de correctiemechanismen die eigen zijn aan de markt. De belangrijkste regel, het openhouden van competitie, blijkt maar al te vaak met de voeten getreden. PMF's worden gebruikt om een oorlog voor enkele machthebbers winstgevend te laten uitdraaien. Er kan weinig aan gedaan worden: de betrokkenen wanen zich ongenaakbaar, de nodige wet- en regelgeving om hun misbruiken aan te klagen ontbreekt.

Conclusie

De private militaire sector is volop in bloei. In nog geen vijftien jaar tijd hebben ze een business opgezet waarin meer dan 100 miljard dollar per jaar omgaat. De privatisering van het leger is in korte tijd werkelijkheid geworden. De moderne huurlingen, een heruitgave van de veertiende-eeuwse condottierri, verenigen zich in private militaire firma's. Deze PMF's zijn echte bedrijven: legaal geregistreerd, hiërarchisch gestructureerd en gericht op het maken van winst. Efficiëntie aan een redelijke prijs is hun uithangbord.

Hun optreden doet bepaalde vragen rijzen. Beruchte firma's als Executive Outcomes, Sandline en MPRI hebben in het verleden bewezen waartoe ze in staat zijn. Zowel in de positieve als de negatieve zin. Enerzijds slaagden ze erin om efficiënt en goedkoop op te treden. In Angola en Sierra Leone verdreven ze de rebellen, iets waar de peperdure VN-troepen nooit in slaagden. Anderzijds illustreerden ze de macht van een private onderneming. Enkele generaals in private dienst kunnen een oorlog beslissen, zoals MPRI in voormalig Joegoslavië. PMF's laten zich uitbetalen in mijnbouwconcessie die doorgespeeld worden aan zusterbedrijven. Enkele schandalen brengen verschillende vormen van criminaliteit aan het licht.

Een eerste reactie is dan ook: zijn er wetten die dit alles in goede banen kunnen leiden? Het antwoord is kort en krachtig: nee. Op nationaal vlak hebben enkel Zuid-Afrika en de Verenigde Staten een wetgeving die specifiek op PMF's is gericht. Groot-Brittannië heeft de controle op deze bedrijven versterkt na de Arms to Africa Affair, maar een specifieke wetgeving is er nog niet. Alle andere landen doen weinig of niks. Hun wetgeving is gericht op traditionele huurlingen. PMF's vallen niet onder deze definitie waardoor de wetten ook niet kunnen worden toegepast. Op internationaal vlak is er precies hetzelfde probleem: een verouderde wetgeving die niet op dit modern verschijnsel toegepast kan worden. PMF's zijn dus in zekere zin legaal. Er is geen enkele wet die hen verbiedt.

De VN boekt ook geen resultaten. Binnen de sector zelf circuleren er vormen van zelfregulering en ethische codes, maar de impact daarvan is beperkt. Er moeten dus nieuwe afspraken en wetten komen. De vraag daarbij is: regulariseren of verbieden?

Kan je PMF's verbieden? Nee, en wel om verschillende redenen. Eerst en vooral is er de werking van de markt. Met de val van de Berlijnse Muur kwamen 6 miljoen militairen op straat te staan. Daarbij kwam er een forse stijging van het aantal conflicten in de wereld gepaard gaande met de terughoudendheid van de grote landen om in te grijpen. Hierdoor ontstond een vraag naar veiligheid op de private markt. Het aanbod was er ook: 6 miljoen werkloze militairen die in plaats van zich om te scholen kunnen doen waarvoor ze zijn opgeleid. Een verbod op PMF's betekent dat je het beroep van honderdduizenden mensen

criminaliseert. Door dat verbod zal de markt zich niet aanpassen, de vraag naar veiligheid zal blijven. Met als gevolg dat al deze mensen het etiket crimineel opgekleefd krijgen.

Ten tweede is het praktisch niet haalbaar om PMF's te verbieden. Het zou onmogelijk zijn om te controleren of het verbod wordt nageleefd, laat staan om overtreders te vervolgen. Bovendien staan landen als de Verenigde Staten en Groot-Brittannië niet te springen om PMF's te verbieden. De private militaire bedrijven zijn onmisbaar geworden in hun staatslegers. Ze verzorgen de logistiek, de opleiding van militairen en onderhouden de moderne wapensystemen. Hun leger kan niet meer zonder de private militaire sector. Daarnaast zijn PMF's een middel geworden om hun buitenlands beleid te voeren. De publieke opinie houdt er niet van om de eigen jongens naar het front te zien gaan. PMF's bieden de oplossing. Idem dito voor missies in risicogebieden. PMF's kunnen ze snel en discreet uitvoeren. Een bedrijf als MPRI werkt vrijwel uitsluitend voor de Amerikaanse regering. Alle Amerikaanse PMF's moeten goedkeuring krijgen van de Amerikaanse regering vooraleer ze een contract mogen uitvoeren.

Regularisering lijkt dus de enige wenselijke oplossing. Maar ook dat is geen sinecure. Eerst en vooral moet er een eenduidige definitie van een PMF komen, iets wat tot nu toe nog niet gelukt is. Daarnaast moeten er zowel initiatieven komen op nationaal als internationaal vlak. En dient er een controleorgaan te worden opgericht. Dat orgaan zou de contracten moeten registreren, controleren en eventuele misbruiken opsporen en vervolgen. Het opstellen van internationale regels en het oprichten van een controleorgaan is echter nog niet voor morgen. Over het algemeen heerst er politieke desinteresse. Zowel sterke landen als de VS en Groot-Brittannië als zwakke landen uit Afrika zijn niet geneigd om veel te regulariseren. Voor hen is de situatie goed zoals ze nu is. PMF's hebben een grote 'bewegingsvrijheid' en kunnen zonder al te veel controle en pottekijkers doen wat er van hen verwacht wordt.

Wanneer we de soorten bedrijven binnen de sector bekijken, kunnen we drie vormen onderscheiden. De Military Provider Firms die rechtstreeks bij het gevecht betrokken zijn, de Military Consulting Firms die instaan voor het advies en de training en de Military Support Firms die instaan voor niet dodelijke hulp en assistentie. Het gros van de bedrijven in de sector zijn Military Support Firms, de minst 'gevaarlijke' vorm die ook het minst onder vuur ligt. Het debat over PMF's handelt eigenlijk over de Military Consulting Firms en de Military Provider Firms (die officieel niet bestaan: geen enkel bedrijf zegt direct betrokken te zijn in gevechten). Zij vervullen kerntaken bij het leger. En het is dat wat grote controverse veroorzaakt. De kerntaken zijn al drie eeuwen voorbehouden voor het staatsleger. Dat deze nu uitbesteed worden aan private firma's is voor sommigen ondenkbaar. Enerzijds is er een soort traditie waarbij het leger een soort bron van vertrouwen is in moeilijke tijden, anderzijds is er de vrees dat deze private militaire firma's zich te buiten zullen gaan aan allerhande

misdrijven. Het gaat hier echter om doemdenken en het rooskleurig voorstellen van de feiten. In derde wereldlanden is het leger namelijk een onvoorspelbare factor die geregeld voor moeilijkheden zorgt. Dit maakt hen dus niet betrouwbaarder dan een PMF. Daarnaast is de achtergrond van het personeel hetzelfde: het gaat om getrainde militairen of ex-militairen. Het verschil tussen een leger en een PMF is dat een leger zich aan wetten en regels moet houden en dat die er voor PMF's niet zijn. Daar zit het zwakke punt.

PMF's kunnen en mogen ingezet worden. Kunnen, omdat ze over de nodige kennis en ervaring beschikken, en mogen omdat er simpelweg geen wet is die ze verbiedt. Toch moet er opgepast worden met de situaties waarin ze ingezet worden. Men moet steeds in het achterhoofd houden dat PMF's geen oplossing bieden voor een conflict. Ze zijn slechts een tijdelijk middel om de veiligheid te bewaren of stabiliteit te brengen. Ze dringen niet door tot de kern van de zaak en lossen de achterliggende politieke problemen niet op. Daarom is er coördinatie en samenwerking noodzakelijk met NGO's en politieke organen die op lange termijn terug stabiliteit kunnen brengen. Daarnaast moet diegene die PMF's inzet in conflictgebieden er zich ook van bewust zijn dat dit de stabiliteit van het land kan ondermijnen. De bevolking kan PMF's ervaren als buitenlandse inmenging, het leger kan PMF's zien als ongewenste concurrentie. Dit is ook één van de voornaamste redenen waarom PMF's niet geschikt zijn om de volledige rol van veiligheidstroepen of blauwhelmen op zich te nemen. PMF's denken in termen van bescherming, veiligheid en afschrikking terwijl vredestroepen de bevolking moeten opzoeken, contacten leggen en de problematiek op een positieve manier benaderen. Ze kunnen wel geïntegreerd worden in een vredesmacht, waardoor het beste van beide zijden gebruikt kan worden.

Ondanks deze punten van kritiek zijn PMF's wel nodig. Ze zorgen bij veel NGO's voor de broodnodige bescherming in conflictgebieden. Zonder deze bescherming kunnen NGO's niet opereren, met alle gevolgen voor duizenden hulpbehoevenden. PMF's zullen ook nodig zijn en blijven bestaan zolang de staat de veiligheid van hulpverleners en zakenmensen niet kan garanderen. Veel NGO's werken tegen hun zin met PMF's, maar beseffen dat ze niet anders kunnen. Of zoals een VN-medewerker het verwoordde: 'In a perfect world we don't need them or want them. But the world isn't perfect.'

PMF's zijn flexibele bedrijven die opereren op een markt waar veel wapens en geld circuleren. Vanzelfsprekend vormt dit een aantrekkingspool voor malafide figuren, zeker omdat de sector zo weinig gereguleerd is. Er dient wel opgemerkt te worden dat de meeste PMF's zich niet inhouden met criminele activiteiten en zware inspanningen leveren om de sector een clean imago te geven. Zoals zo vaak gaat het om een kleine minderheid van bedrijven die betrokken zijn bij niet zo frisse praktijken. Er zijn feiten gekend van

mensenhandel, wapenhandel en –smokkel en diamantsmokkel. Daarnaast opereren beruchte figuren als Victor Bout in de marge. Zijn bedrijven lijken op PMF's maar zijn het niet. Een bedrijf als Spearhead valt wel onder de noemer 'PMF' en gaf in het verleden trainingen aan drugskartels en paramilitaire groepen. Het trainen van terroristen lijkt niet aan de orde. Op een schuchtere poging na zijn er geen feiten gekend. PMF's kunnen veel meer verdienen aan de strijd tegen terrorisme dan terroristen te trainen of op te leiden. Gelinkt worden aan terrorisme is de doodsteek voor een PMF. Een privaat militair bedrijf heeft namelijk de steun van de regering nodig om te overleven.

Een wat ongewonere vorm van criminaliteit is schriftvervalsing en fraude. Hier komen de minst gecontesteerde bedrijven, de Military Support Firms, ironisch genoeg het meest in opspraak. Firma's als Halliburton, Bechtel en Dyncorp hebben zich al moeten verantwoorden voor te hoge facturen en het aanrekenen van diensten die nooit geleverd zijn. Het gaat om grote bedragen, die illustreren hoe winstgevend de sector is en verklaart waarom multinationals geïnteresseerd zijn in de private militaire sector. Die interesse wordt recent geuit door de massale overname van PMF's door multinationals. Eén voor één gaan ze op in groepen die belangen hebben in onder andere de olie- en vastgoedsector. Het lijkt erop dat deze groepen hun eigen veiligheidsdienst aankopen om hun belangen in conflictgebieden te beschermen of om een voet aan de grond te krijgen in de moderne oorlogsindustrie. Het feit dat bedrijven als het ware hun eigen leger bezitten, in conflictgebieden met fel gegeerde grondstoffen, doet vragen rijzen en houdt een zekere vrees in dat multinationals elkaar straks ook met echte wapens gaan bekampen. Al moet gezegd worden dat van de vele rampscenario's die aan PMF's worden toegekend er nog maar heel weinig werkelijkheid zijn geworden. In conflictgebieden blijken ze betrouwbaarder dan het gewone leger, contractbreuk komt zelden voor. Ze zijn ook nog niet rechtstreeks met elkaar in conflict gekomen. Zolang de markt blijft groeien en er werk genoeg is, lijken er zich geen problemen te gaan vormen. De sector zelf heeft het volle vertrouwen in de werking van de markt en zijn mechanismen.

Maar daar zit nu juist het addertje. De private militaire sector is eigenlijk niet zo privaat. In Groot-Brittannië en vooral de VS zijn de PMF's uitlopers van de regering. Regeringen blijken de grootste werkgevers te zijn en morsen met de contracten. Opvallend daarbij is dat nogal wat contracten terecht komen bij bedrijven die hooggeplaatste politici in hun beheerraad hebben zitten. Deze vorm van vriendjespolitiek zorgt ervoor dat het competitie-element verdwijnt. Bedrijven hoeven hun werk niet naar behoren te doen, ze zijn toch zeker van hun contract en de uitbetaling ervan. Dit soort praktijken ondermijnt de marktmechanismen. Niet het beste bedrijf haalt het, wel dat met de beste connecties. Dit zet automatisch de deur open voor misbruiken. Soms wordt er nog een stap verder gegaan en dienen PMF's om een

oorlog voor politici winstgevend te maken. Dat is het gevaarlijke aspect aan PMF's. Ze kunnen door politici en machthebbers voor het eender wat gebruikt worden, en ze kunnen er nog zelf winst uit halen. Dit soort van belangenvermenging hindert een goeie werking en komt het imago van de sector niet ten goede. Jammer dat er niet snel iets zal veranderen. Want dit is de realiteit: zij die de macht hebben zijn gebaat bij de situatie zoals ze nu is.

Het dubbele gevoel is gebleven. Aan de ene kant is er het gevoel dat PMF's wel degelijk een rol kunnen spelen in het bieden van veiligheid, op een degelijke manier en aan een redelijke prijs. Aan de andere kant zijn er de donkere kantjes: de criminaliteit, de belangenvermenging met de politiek en de vele verborgen agenda's, met daarbovenop nog eens de wetenschap dat de er geen regels gelden. Toch zal het belang van PMF's blijven groeien, de privatiseringstrend zet zich nog steeds voort. Dit hoeft niet als negatief te worden aanzien. We moeten wel beseffen dat er bepaalde regels in acht moeten worden genomen in verband met privatisering. Jammer genoeg ziet het er niet naar uit dat deze regels nageleefd zullen worden. De huidige machthebbers lijken tevreden met de situatie zoals ze nu is. De toekomst zal uitwijzen waartoe dat zal leiden.

Bibliografie

Boeken en brochures

ARNOLD, G., *Mercenaries: the scourge of the third world*, Basingstoke, Macmillan, 1999, XIII, 198 p.

DAVIS, J. R., *Fortune's Warriors*, Vancouver, Douglas & McIntyre, 2002, 228 p.

GAULTIER, L., HOVESPIAN, G., RAMACHANDRAN, A., WADLEY, I. en ZERHOUD, B., *The mercenary issue at the UN commission on human rights: the need for a new approach*, Londen, International Alert, 2001, 44 p.

HEIRMAN, M., *Oorlog en vrede in 1997*, Antwerpen, IPIS, 1998, 57 p.

LILLY, D., *The privatization of security and peacebuilding: a framework for action*, Londen, International Alert, 2001, 39 p.

Mercenaries: an African security dilemma, MUSAH, A. en FAYEMI, J. (eds.), London, Pluto press, 2000, XV, 334 p.

Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), South Africa, ISS, 1999, 245p.

PELEMAN, J., *Sierra Leone en de diamanthuurlingen*, Antwerpen, IPIS, 1998, 76 p.

PUGH, M., COOPER, N., en GOODHAND, J., *War economies in a regional context: challenges of transformation*, Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2004, 273 p.

RIPLEY, T., *Mercenaries. Soldiers of Fortune*, Bristol, Parragon, 1997, 96 p.

SHEARER, D., *Private armies and military intervention*, Oxford, IISS, Adelphi papers no. 316, 1998, 88p.

SINGER, P.W., *Corporate Warriors, The Rise of the Privatized Military Industry*, Ithaca, Cornell University Press, 2003, 330 p.

SPICER, T., *An Unorthodox Soldier. Peace and war and the Sandline Affair*, Edinburgh, Mainstream Publishing, 1999, 240 p.

THOMSON, J., *Mercenaries, pirates, and sovereigns: State building and extraterritorial violence in early modern Europe*, Princeton, Princeton University Press, 1994, 219 p.

VAN CREVELD, M., *The transformation of war*, New York, The Free Press, 1991, 254 p.

VAUX, T., SEIPLE, C., NAKANO, G. en VAN BRABANT, K., *Humanitarian action and private security companies: opening the debate*, Londen, International Alert, 2002, 34 p.

X, *SIPRI Yearbook 2000: Armaments, disarmament and international security*, Oxford, Oxford University Press, 2000, 770 p.

X, *SIPRI Yearbook 2004: Armaments, disarmament and international security*, Oxford, Oxford University Press, 2004, 859 p.

Tijdschrift- en krantenartikels

ADAMS, T., 'The new mercenaries and the privatization of conflict', *Parameters*, Summer 1999, 103-116

ANING, E.K., 'Africa's security in the new millennium: State or mercenary induced stability?', *Conflict Trends*, juni 2000, 30-32

BAFFOUR, A., 'Are mercenaries helping ECOMOG?', *New African*, 1997, no. 358, 17-18

BAFFOUR, A., 'Sierra Leone. How the good guys won', *New African*, 1998, no. 365, 8-11

BOYNE, S., 'The White Legion: mercenaries in Zaïre', *Jane's Intelligence Review*, 1997, no. 6, 278-281

BROERE, K., 'Internationaal tribunaal gaat in Sierra Leone hoofdverdachten van burgeroorlog berechten', *De Volkskrant*, 17 februari 2005, p.12

BROOKS, D. en SOLOMON, H., 'Editorial', *Conflict Trends*, juni 2000, 1-2

BROOKS, D., 'Write a cheque, end a war: using private military companies to end African Conflicts', *Conflict Trends*, juni 2000, 33-35

CORDUWENER, J., 'Rambo te huur (niet duur)', *Internationale samenwerking*, 2003, nr. 7-8, 16-21

CROLS, F., 'Diamant, duivels en huurlingen', *Trends*, 2000, 8 juni, 9

CULLEN, P., 'Keeping the new dog of war on a tight leash: Assessing means of accountability for private military companies', *Conflict Trends*, juni 2000, 36-39

DRAULANS, D., 'Een handelaar in oorlog', *Knack*, 16 mei 2001, 20

DUFFY, M., 'When private armies take to the front lines', *Time*, 12 april 2004, p.32

DUPONT, P., 'Daar komt de NV Oorlog', *De Morgen*, 8 februari 2003, p.21

ERO, C., 'Vigilantes, civil defence forces and militia groups: the other side of the privatisation of security in Africa', *Conflict Trends*, juni 2000, 25-29

FRANCIS, D., 'Mercenary intervention in Sierra Leone: providing national security or international exploitation?', *Third World Quarterly*, 1999, nr. 2, 319-338

GOULET, Y., 'Executive Outcomes: mixing business with bullets', *Jane's Intelligence Review*, 1997, no. 9, 426-430

HOWE, H., 'African private security', *Conflict Trends*, juni 2000, 22-24

KOKNAR, A.M., 'Terror on the High Seas', *Security Management*, 2004, 6, 75-81

LONCIN, J., 'Tel je winst!', *Het Nieuwsblad*, 9 juli 2005, p.19

MISSER, F., 'De handel volgt het zwaard', *Knack*, 12 november 1997

MISSER, F., 'Op avontuur in Afrika', *Knack*, 5 februari 1997

O'BRIEN, K., 'Freelance forces: exploiters of old or new-age peacebrokers', *Jane's Intelligence Review*, 1998, no. 8, 42-46

PELEMAN, J. en MISSER, F., 'Veiligheid te koop', *De Wereld Morgen*, 1998, nr.6, 4-9

PELEMAN, J., 'Huurlingen veroveren de wereld. Operatie oester, reconstructie van een interventieklus', *Onze Wereld*, 1997, nr. 12, 20-25

POLAK, L., 'Leger te huur', *Kijk*, 2004, nr. 10, 30-35

POLAK, L., 'Soldaten zonder grenzen', *Kijk*, 1999, nr. 4, 4-8

POLMAN, L., 'Nigerianen klaren de klus', *Internationale Samenwerking*, 2003, september, 42-43

RABAEY, M., 'Huurlingen bewaken tankers tegen terreur', *De Morgen*, 9 oktober 2002, p.11

RENO, W., 'Privatizing war in Sierra Leone', *Current History*, 1997, no. 610, 227-230

ROMMERS, W., 'De nieuwe 'huurlingen'', *Het Nieuwsblad*, 12 september 2004, p.13

RONSE, T., 'Kunnen we nee zeggen tegen de geprivatiseerde oorlog?', *De Groene Amsterdammer*, 23 augustus 2003

RONSE, T., 'Zonder regels, zonder toezicht', *Knack*, 13 augustus 2003, 82

SCHUITEN, J., 'De nieuwe huurlingen', *Knack*, 2004, nr. 19, 110-115

SHEARER, D., 'Dial an army', *The world today*, 1997, no. 8-9, 203-205

SHEARER, D., 'Outsourcing War', *Foreign Policy*, 1998, nr. 112, 68-81

SHIPPEY, E.L., 'Combat contractors' deadly convoys', *Soldier of Fortune*, september 2004, 30-31

SINGER, P.W., 'Corporate warriors: the rise and ramifications on the privatized military industry', *International Security*, 26, 3, winter 2001-2002, 186-220

SINGER, P.W., 'Peacekeepers, Inc.', *Policy Review*, juni 2003, no.119, 59

SINGER, P.W., 'Should humanitarians use private military services?', *Human Affairs Review*, 2004, Summer, 14-17

SINGER, P.W., 'War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law', *Colombia Journal of Transnational Law*, 2004, 521-550

TAULBEE, J.L., 'Reflections on the mercenary option', *Small wars and insurgencies*, 1998, vol.9, no.2, 145-163

TRAYNOR, I., 'Privésector rukt op in oorlogsvoering', *The Guardian*, vertaald en gepubliceerd in *De Standaard*, 24 december 2003, p.7

VAN OVERWALLE, K., 'De privatisering van de oorlog', *De Tijd*, 7 juni 2003, p.1

VENTER, A., 'Mercenaries or security man?', *New African*, 1998, augustus, 14-16

VINES, A., 'War number four. Angola', *The world today*, 1999, no. 6, 24-25

VUYLSTEKE, C., 'Sierra Leone's Papa is overleden', *De Morgen*, 31 juli 2003, p.10

X, 'Can we control the dogs of war?', *New African*, 1998, no. 363, 14-18

X, 'Dood Savimbi doet hoop op vrede in Angola groeien', *De Standaard*, 25 februari 2002, p.6

X, 'Executive Outcomes houdt het voor bekeken', *De Tijd*, 12 december 1998

X, 'Ex-rebellenleider Sierra Leone Foday Sankoh', *De Standaard*, 31 juli 2003, p.7

X, 'Huurlingenleger EO goedkoper en efficiënter dan VN', *De Morgen*, 12 mei 2000, p.9

X, 'Huurlingenleger Executive Outcomes houdt ermee op', *De Morgen*, 12 december 1998, p.12

ZARATE, J.C., 'The emergence of a new dog of war: private international security companies, international law, and the new world disorder', *Stanford Journal of International Law*, 1998, nr.34, 75-161

ZIARCZYK, E., 'Halliburton ligt weer onder vuur voor kosten Irak', *De Tijd*, 29 juni 2005, p.5

Internetartikels

AVANT, D. (06/2000) 'Privatizing military training' [www]. Foreign Policy in Focus: <http://www.fpif.org/pdf/vol5/17ifmil.pdf> [18/12/2004]

AVANT, D. (08/2004) 'Think Again: Mercenaries' [www]. Foreign Policy: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=2577&popup_delayed=1 [18/12/2004]

BAUM, D. (z.d.) 'This Gun For Hire' [www]. Wired: http://www.wired.com/wired/archive/11.02/gunhire_pr.html [10/10/2004]

BEDARD, P. (29/7/2002) 'A bounty hunt for Bin Laden yields heads, ears' [www]. U.S News and World Report: http://www.usnews.com/usnews/politics/whispers/articles/020729/archive_022115.htm [09/07/2005]

CAMPBELL, D. (10/30/2002) 'Marketing the New "Dogs of War" in Making a Killing: The Business of War' [www]. International Consortium of Investigative Journalism: <http://www.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=149> [3/12/2004]

CHATTERJEE, P. (27/05/2005) 'Halliburton hearing unearths new abuse' [www]. Corpwatch: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=12476> [16/07/2005]

GEORGE, B. en COOPER S.H. (z.d.) 'The regulation of Private Military Companies: A reaction to the Foreign Office Green Paper' [www]. The United Kingdom Parliament: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmselect/cmfaff/922/2061319.htm> [18/12/2004]

HOLMQVIST, C. (01/2005). 'Private Security Companies: the case for regulation', SIPRI Policy Paper No. 9 [www]. SIPRI: http://editors.sipri.se/pubs/SIPRI_PolicyPaper9.pdf [28/04/2005]

ISENBERG, D. (30/04/2003) 'There's no business like security business' [www]. Asia Times Online: http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/ED30Ak03.html [3/12/2004]

LOCK, P. (z.d) 'Military downsizing and the growth in the security industry' [www]. Peter Lock: <http://www.peter-lock.de/txt/southanew.html> [19/02/2005]

O'BRIEN, K. (2002) 'Private military companies: options for regulation' [www]. Foreign and Commonwealth Office: <http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/pmcobrien.pdf> [18/12/2004]

O'MEARA, K.P. (29/04/2002) 'Broken Wings' [www]. Insightmagazine: http://www.insightmag.com/global_user_elements/printpage.cfm?storyid=229690 [18/12/2004]

PETERSON, L. (z.d.) 'Windfalls of war: Kellogg Brown & Root (Halliburton)' [www]. The Center for Public Integrity: <http://www.publicintegrity.org/wow/bio.aspx?act=pro&ddIC=31> [16/07/2005]

PETERSON, L. (10/28/2002) 'Privatizing Combat, the New World Order' in Making a Killing: The Business of War [www]. International Consortium of Investigative Journalism: <http://www.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=148> [3/12/2004]

VAN NIEKERK, P. (10/28/2002) 'Making a Killing: the Business of War' in Making a Killing: The Business of War [www]. International Consortium of Investigative Journalism: <http://www.publicintegrity.org/bow/report.aspx?aid=147> [3/12/2004]

WILLIAMS, B. (z.d) 'Windfalls of war: Military Professional Resources Inc.' [www]. The Center for Public Integrity: <http://www.publicintegrity.org/wow/bio.aspx?act=pro&ddIC=39> [16/07/2005]

X (13/02/2002) 'Peacekeeping 'role' for mercenaries' [www]. BBC News: http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/1817495.stm [18/12/2004]

X (z.d.) 'Harvard World Model United Nations conference paper: The mercenary question in Africa' [www]. Sandline: <http://www.sandline.com/hotlinks/article6.html> [18/12/2004]

Internetbronnen

Algemeen

International Peace Operations Association

<http://www.ipoaonline.org>

Stockholm International Peace Research Institute

<http://www.sipri.org>

Webpage Special Rapporteur of the Commission on Human Rights on use of mercenaries

<http://www.ohchr.org/english/issues/mercenaries/standards.htm>

PMF's en gerelateerde bedrijven

Armorholdings

<http://www.armorholdings.com>

CSC

<http://www.csc.com>

Greystone

<http://www.greystone-ltd.com>

Halliburton

<http://www.halliburton.com>

L-3 Communications

<http://www.l-3com.com>

MPRI

<http://www.mpri.com>

Northrop Grumman

<http://www.northropgrumman.com>

Sandline

<http://www.sandline.com/site>

Vinnell

<http://www.vinnell.com>

Wetgeving

Internationaal Verdrag tegen de aanwerving, het inzetten, de financiering en de opleiding van huurlingen, aangenomen te New York op 4 december 1989

Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, betreffende de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten (Protocol I), 8 juni 1977

Convention of the OAU for the elimination of mercenarism in Africa, 3 juli 1972, van kracht op 22 april 1985

Wet ertoe strekkende het Belgische recht in overeenstemming te brengen met het Internationaal Verdrag tegen aanwerving, het inzetten, de financiering en de opleiding van huurlingen, aangenomen te New York op 4 december 1989, *B.S.* 23 juni 2003

Wet houdende instemming met het Internationaal Verdrag tegen de aanwerving, het inzetten, de financiering en de opleiding van huurlingen, opgemaakt te New York op 4 december 1989, *B.S.* 17 oktober 2002

Arms Export Control Act, United States of America, 1976, Title 22, Chapter 39

Regulation of Foreign Military Assistance Act, Republic of South Africa, 1998

Private military companies: options for regulation ('The Green Paper'), House Of Commons, United Kingdom, 12 februari 2002

Andere

E-mailcorrespondentie met Doug Brooks, voorzitter van de International Peace Operations Association, april 2005

E-mailcorrespondentie met Kevin O'Brien, lid van de onafhankelijke denktank RAND Europe en specialist op het gebied van PMF's, april 2005

ISENBERG, D., 'Have lawyer, accountant, and guns, will fight: The new post-Cold War mercenaries', paper voorbereid voor de Getting guns of the streets of the Global Village conferentie, gepresenteerd op 19 februari 1999 op de International Studies Association Convention.

MARKUSEN, A., 'The case against privatizing national security', paper gepresenteerd aan de universiteit van Oklohoma op 20 maart 2001

SPEARIN, C., 'A private security panacea? A response to mean times on securiting the humanitarian space', Canadian centre for Foreign Policy Development, paper voorgedragen op het studentenseminarie van de universiteit van British Columbia, 30 april - 5 mei 2000

United Nations Press Release (20/08/2004): 'Shaista Shameem appointed special rapporteur on the use of mercenaries'

WALKER, C., 'War for hire? Accountability for private military companies', paper gepresenteerd op de International Society for the reform of the criminal law te Montreal in augustus 2004

Bijlagen

1. Kaarten

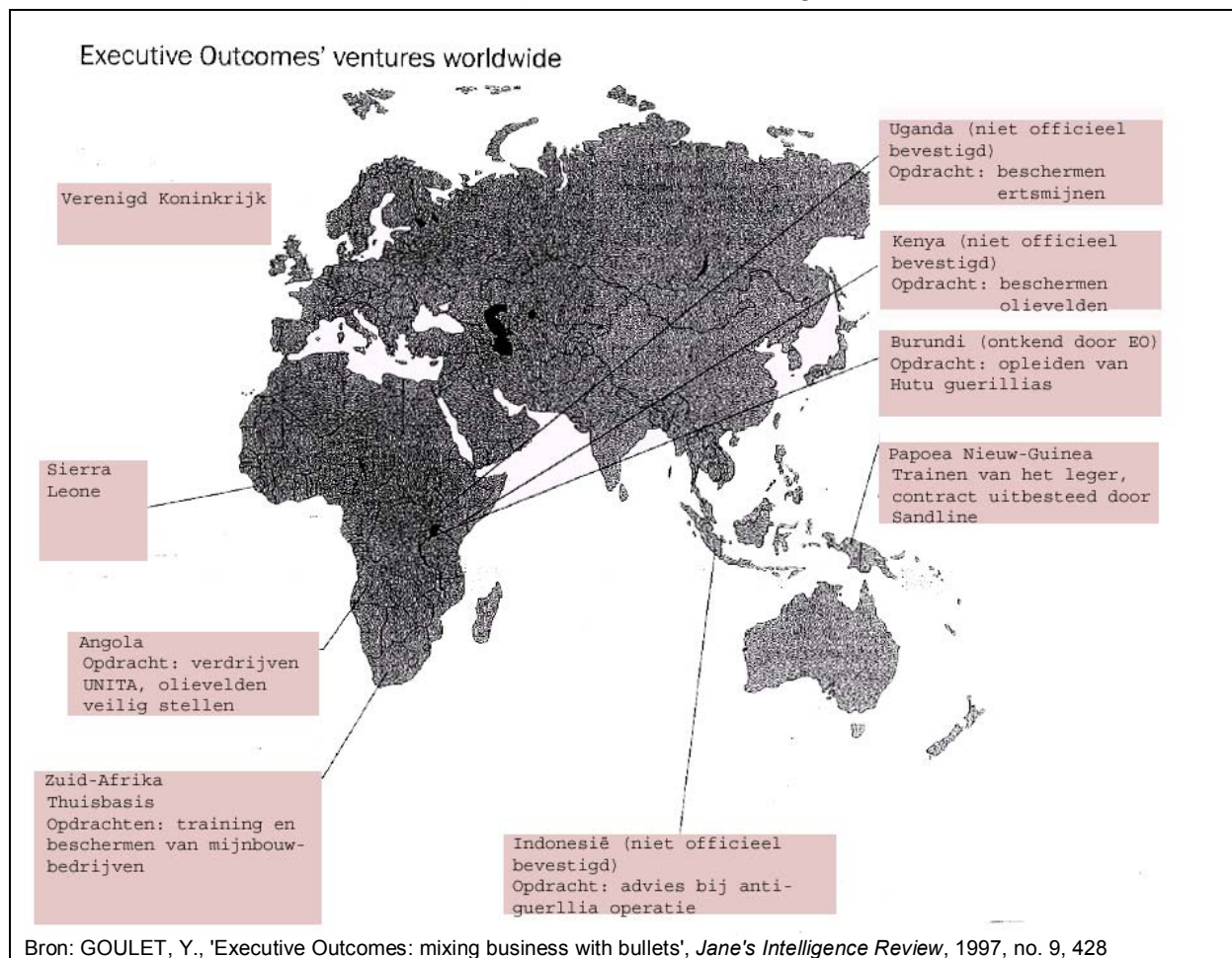
Angola

Sierra Leone

EO's operaties wereldwijd

2. De bedrijven van Strategic Resources Corporation (SRC)

Strategic Resources Corporation

Security

- Executive Outcomes Ltd
- OPM Support Systems (crime and intelligence)
- Saracen (security)
- Ibis Air/Ibis Ltd
- Capricorn Systems (50%)
- Military Technical Services (MTS)
- Shibata Ltd (60%) (demining)

Logistics & engineering

- Branch Mining Ltd (40%)
- RANGOL medical Ltd & Stuart Mills
- Trans Africa Logistics Ltd
- New African Informatics Ltd
- Steelpact & Falconer Systems (equipment)
- Aquanova Ltd (33,3%) (exploration equipment)

- Gemini Video Productions (music & videos)
- Advanced Systems Communication Ltd (telecommunications)
- New African Informatics Ltd
- Livingstone Tourists (tourism)
- The Explorer (travel & tourism)

Bron: PECH, K., 'Executive Outcomes – A corporate conquest' in *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn african societies*, CILLIERS, J. en MASON, P. (eds.), South Africa, ISS, 1999, 87

3. Top 30 van de grootste wapenfabrikanten (uitgezonderd China)

Bron: <http://www.sipri.org/contents/milap/milex/aprod/sipridata.html>

Dit is een vereenvoudigde lijst. De 'echte' PMF's zijn in het rood aangeduid, de moederbedrijven in het blauw.

	Bedrijf	Land	Wapenverkoop in 2003 (in miljoen US\$)	Personeel
1.	Lockheed Martin	USA	24 910	130 000
2.	Boeing	USA	24 370	157 000
3.	Northrop Grumman	USA	22 720	122 600
4.	BAE Systems	UK	15 760	92 500
5.	Raytheon	USA	15 450	77 700
6.	General Dynamics	USA	13 100	67 600
7.	Thales	France	8350	57 440
8.	EADS		8010	109 140
9.	United Technologies, UTC	USA	6210	203 300
10.	Finmeccanica	Italy	5290	46 860
11.	L-3 Communications	USA	4480	38 700
12.	Halliburton	USA	3920	101 380
13.	Computer Sciences Corp., CSC	USA	3780	90 000
14.	SAIC	USA	3700	42 700
15.	MBDA		2710	10 000
16.	Mitsubishi Heavy Industries	Japan	2430	59 949
17.	General electric	USA	2400	305 000
18.	Kellogg Brown & Root	USA	2170	60 000
19.	United Defense, UD	USA	2050	7300
20.	GKN	UK	2020	35 480
21.	DCN	France	1870	12 780
22.	Groupe Dassault Aviation	France	1810	8860
23.	Rheinmetall	Germany	1810	20 890
24.	ITT Industries	USA	1790	39 000
25.	Groupe SNECMA	France	1750	39 700
26.	Dyncorp	USA	1660	14 000
27.	Brown & Root Services	USA	1540	
28.	ATK	USA	1460	13 000
29.	Sukhoi	Russia	1420	35 000
30.	Textron	USA	1400	43 000